

КРИМІНАЛІК

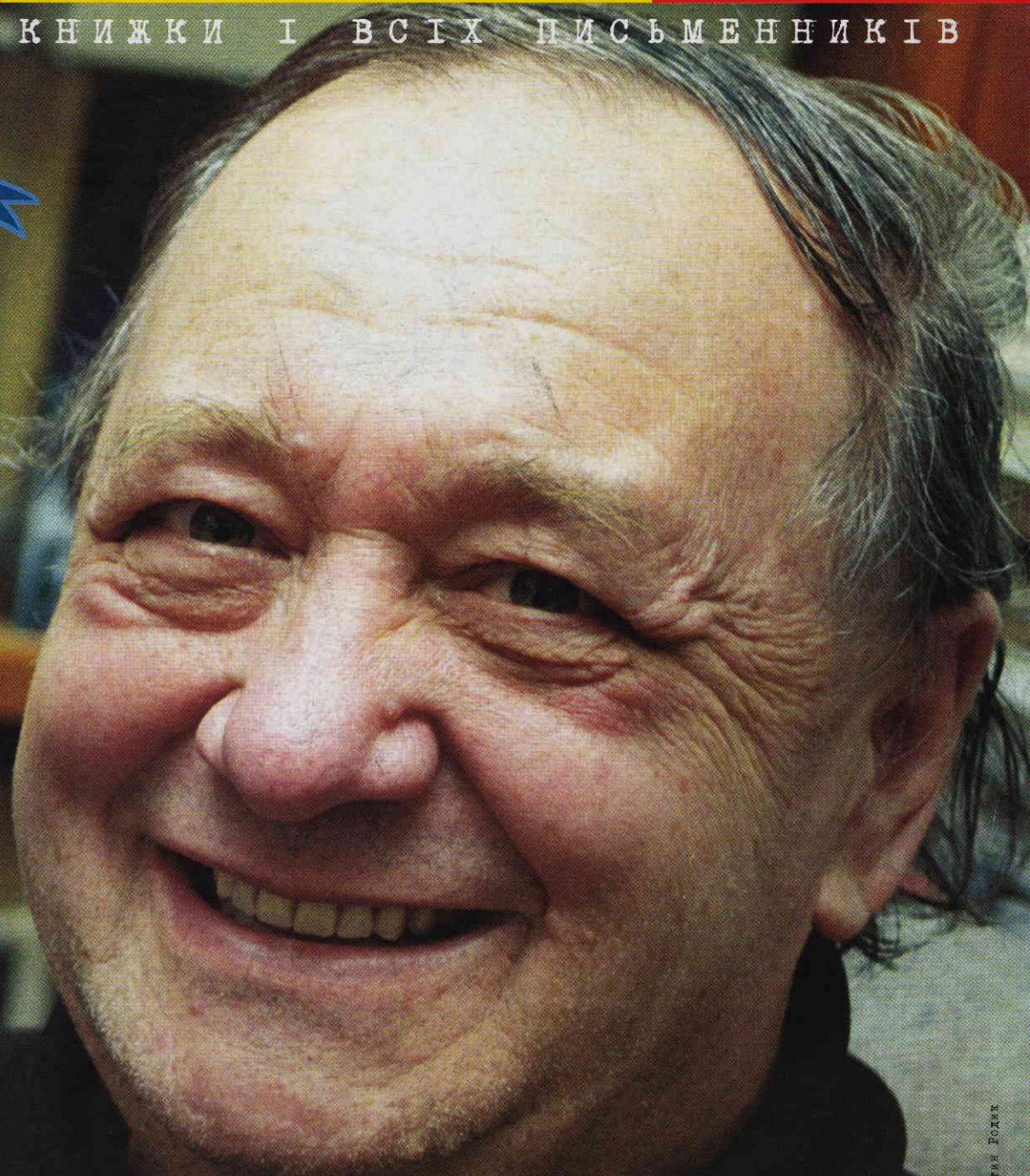
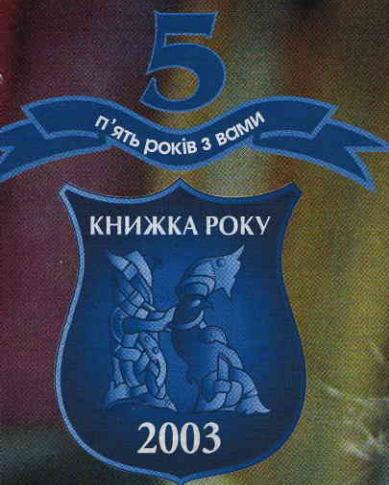
ІНДЕКС

21644

review

#03-2004

ПРО ВСІ КНИЖКИ І ВСІХ ПИСЬМЕННИКІВ

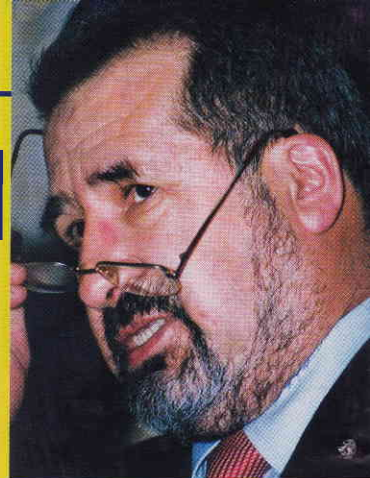

ЕКЗИСТЕНЦІЙНИЙ ДЕТЕКТИВ ВАЛЕРІЙ ШЕВЧУК

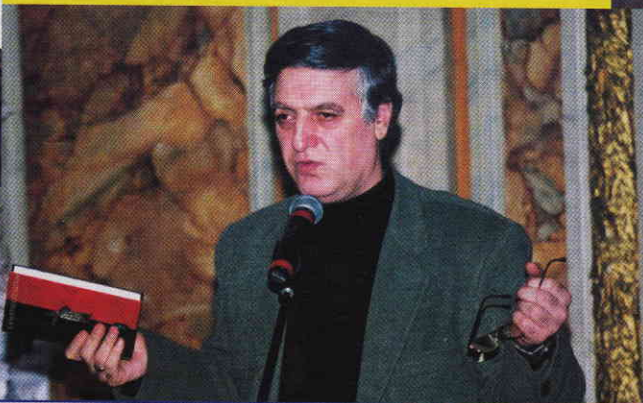
✉ замовляйте книжки поштою!

ДАНИЛЕНКО Й ПІЛІГРИМИ

Володимир ДАНИЛЕНКО презентував свій новий видавничий проект — книжкову серію «Цвіт граната», де публікуватиметься сучасна східна проза. Перша книжка (сучасна кримськотатарська проза) **Самотній пілігрим** вийшла за підтримки компанії «Чорноморнафтогаз». На презентації говорили народний депутат України **Рефат ЧУБАРОВ**, поет і перекладач **Рауль ЧИЛАЧАВА**, лунали татарські мелодії, і як завжди, активно цікавилися подією експерти «Книжки року» (на фотозображенні — **Віталій ЖЕЖЕРА** та **Сергій ВАСИЛЬЄВ**). **Кт**

Світлани Костянтина Родіка

БІЛОУСОВ ІЗ КОЗАКАМИ

А ще один експерт «Книжки року» — **Євген Білоусов** — також презентував власний видавничий проект: серія **Славетні імена України**, де буде випущено десять книжок. Першу збірку біографічних оповідань для підлітків представив видавець — поет та директор видавництва «Просвіта» **Василь КЛИЧАК**. **Кт**

ЦІНИ НА РЕКЛАМУ В КВ — ЗМЕНШЕНО!

«Книжник-Review» передплачують 276 провідних книгарень країни. Реклама у нас — шлях до прилавків.

»» Кольорові шпальти	
1-ша сторона обкладинки кутова реклама	1500
2-га сторона обкладинки	1200
1/2 шпальти	700
3-тя сторона обкладинки	1000
1/2 шпальти	600
4-та сторона обкладинки	1200
1/2 шпальти	700
Внутрішні шпальти	900
1/2 шпальти	500
1/4 шпальти	300
Центральний розгорт (дві шпальти)	1850
»» Двоколірні шпальти	
1 шпальта	550
1/2 шпальти	350
1/4 шпальти	200
»» Блок (1/6 кольорової шпальти)	
Вихідні дані на одне видання з анотацією, ціною і сканованою обкладинкою, адресою і телефоном видавця або реалізатора	200
»» Блок (1/6 двоколірної шпальти)	
	120

Розцінки на розміщення реклами та інформації з 1 серпня 2003 р.

Вартість (грн.) з ПДВ*

ПЕРЕВАГИ
Кольорова реклама на обкладинці і вклейках формує респектабельний імідж фірми, свідчить про її готовність до співпраці з новими клієнтами, робить ваші книжки улюбленими для продавців, покупців і читачів.

ПЕРЕВАГИ
Уможливило розміщення більшого обсягу інформації про книжки, автора фірму (інформаційні статті, інтерв'ю)

ПЕРЕВАГИ
Комерційно найраціональніше за показником ціна/якість

ЗНИЖКИ З ОПЛАТИ

- 2-х публікацій - 5%
- 3-х публікацій - 10%
- 4-х - 5-ти публікацій - 15%
- 6-ти й більше - 20%

Розміщення зображення обкладинки з короткою анотацією на сторінці «Книга-поштою» — 200грн.

Тел./факс: 416-05-57
e-mail: galina@elitprofi.com.ua

* Ціни вказано без урахування податку на рекламу.

ЗМІСТ

6-7

ЖИТТЯ —
СПРАВЖНЄ ПІ

8-9

ПРО ГАМСУНА—
СЕМЕНКА

10-11

ВЕЛИЧ
І ЖЕБРАННЯ

14-15

ШТАМП
ЯК ДОКУМЕНТ ДОБИ

16-17

ГЕРАСИМ'ЮК
ВІДПОЧИВАЄ?

20-21

ДИТИНІЗМО,
ОТЖЕ —
МУДРІШАЄМО?«НАВЧАЙСЯ НІКОГО Й НІЧОГО
НЕ ПОВТОРЮВАТИ»

Сьогодні, коли літературний маятник різко хитнувся у бік онлайнних мистецтв — телекартинки, зокрема, — Валерій ШЕВЧУК чи не сам-один в українському письменстві утримує прозу на її ексклюзивній території — усамітненого читачького розмислу. «Я замислився, мені аж у голові потріскувало від усього цього», — каже котрийсь із його персонажів те, що ладен проказати читач будь-якого Шевчукового твору.

Костянтин РОДИК

Шевчук не змагається зі звабленим монстром TV. Але він змагається за душі глядачів, яким екран атрофує здатність мислити. «Можливо, це правда, що світом рухає абсурд, але цей абсурд лише наша недомисленість. І ця недомисленість є продуцентом нашого квола-і тугодумства, вузькодумства, кривомисля, але й без них ми ніколи б не здобули віри, надії та любови — головних двигунів цього світу... Нема щастя без нещастя і любови без ненависти, але все залежить од нашої подвижності такі речі розумно в собі рівноважити».

Це — не Коельо, це — Шевчук. І обидва вони (додамо сюди ще й Умберто Еко) намагаються висмикнути з наркозалежного огрому телеавдиторії одного-другого-третього, котрий на тверезу вранішню голову ще здатен вжахнутися собі: «Щось дію, щось чиню, але несвідомо і несмисленно, тобто живу ніби поза собою... Відчуваю себе порожнім, як глек без води». Бо названі літерати здають собі справу: саме цей «глек» «винахідники зла» наповнюють теленовинами, телесеріалами й телерекламою, котрі є «гра випадковостей, до якої приліпилися криві, тобто неправдиві, факти».

Ось цей мікро-діалог із Шевчука (що ним можна було би резюмувати будь-яке непровальне телевізійне ток-шоу) подає засадничу різницю TV й літератури:

«Сильні слова твої, але не менш сильні й Микитині. Де ж істина, чи не посередині?

— Посередині прірва, брате...»

Посередині — кожний із нас, як про це мислив Грігор Тютюнін: «Знати людину глибоко — страшно». «Всі ми в цьому світі надто начинені вогнем, отже, кожен має у свій спосіб випустити пару, яка здіймалася від того банячка, якого постійно підігрівав у нас, може, й не чорт, вже біс напевно». Тим-то романи Валерія Шевчука можна порівнювати й із психоаналітичними сеансами, і з ефектами прихованої камери; можна виокремлювати в його стилістиці видіння-відеокліпи або Касандрині прозріння, а схочете — побачите психологічний трилер класу «Основного інстинкту».

Усе це, між іншим, можна позирнути в останньому його романі **Декоративна жінка**: хроніка п'ятнадцятирічної сімейної війни. У пе-

ребігу сюжету двадцятичотирирічному хлопцеві, котрий у тій війні був стражденим «мирним населенням», наснилося: отруєні (реально) батько та його брат-близнюк вчинюють йому допит й вимагають діяти як детективові: «Розгадка — це й буде твоя помста за нас. І молитва за спокій наших душ. А не розгадаєш — мучитимемося всі: і ти, і ми».

І той хлопець-оповідач таки виконує функцію детектива — так само, як і головний персонаж роману Умберто Еко «Ім'я троянди». Ужгородський літературознавець Михайло Рощко в торішній книжці «Постмодернізм у зарубіжній літературі» саме досліджує цього італійського бестселера й оригінально доводить, що то, по суті, — анти-детектив, у чому, власне, і відбивається постмодернізм Еко. Як і постмодернізм Шевчука, що він, пишучи роман-розслідування, водночас декларує: «Детективну літературу ніхто ніколи не вважав за серйозну — це логічні ігри і не більше, таємниць екзистенції вони не подають і не розкривають».

Відак, це — екзистенційний детектив, де головним підозрюваним є отой «інший», що його так ретельно вивчає сучасна західна філософія. Для філософа Шевчука «найбільший із великих гріхів — гріх нетерпимости... Віра ніколи не буває істинна хоч би через те, що Бог завше непізнаний, а віра визначається мірою впорядкованості власних внутрішніх змислів та доброчинністю». Утім, це не прямі авторські сентенції, що їх автор усіляко уникає, а розмисли персонажів, до яких можна — і годиться — ставитися з прихованою іронією. Це оте «сприйняття іронії як вивільняючої від фанатизму стихії», про що писав М.Рощко стосовно У.Еко. Що справедливо й стосовно В.Шевчука — переконатися самі з останньої тут нібито серйозної цитати:

«Гра, брати мої, первісна від роботи, бо, граючись, створив Бог Адама, а для гри Адамові створив Єву; для гри собі й між собою вони народили дітей, і діти їхні у гри-таки дійшли до вбивства... Без гри людина прожити неспроможна. І це тому, що найбільший із усіх гравців — Господь Бог, від гри якого створився світ, бо всяке творення — це гра... Гра — це найдійсніша дійсність. Бо сама дійсність — результат гри».

Kr

Валерій ШЕВЧУК. Декоративна жінка. — Сучасність, ч.3,4'2003.

Засновник і видавець:

ТОВ «Редакція газети «Книжник-Ревю».

Виходить з серпня 2000 р.

Свідоцтво про реєстрацію:

КВ №4463 від 11 серпня 2000 р.

Передруки і переклади дозволені лише за згодою редакції. Редакція може не поділяти погляди авторів. Відповідальність за достовірність інформації несуть автори публікацій, реклами © — рекламодавці.

Головний редактор: **Костянтин Родик**;
перший заступник — **Галина Родіна**;
заступник — **Дмитро Стус**;
верстка — **Роман Марчишин**.

За підтримки
Фонду сприяння
розвитку мистецтв.
Почесний Президент —
Анатолій Толстоухов

Адреса редакції: Андріївський узвіз, 2-в,
Київ-70, 04070.

Тел.: (044) 238-65-19, 416-05-57.

Адреса для листування: а/с 135, Київ-70, 04070

e-mail: booker@review.kiev.ua

ІНДЕКС «КНИЖНИК-REVIEW» — 21644.

© «Книжник-Review» 2004

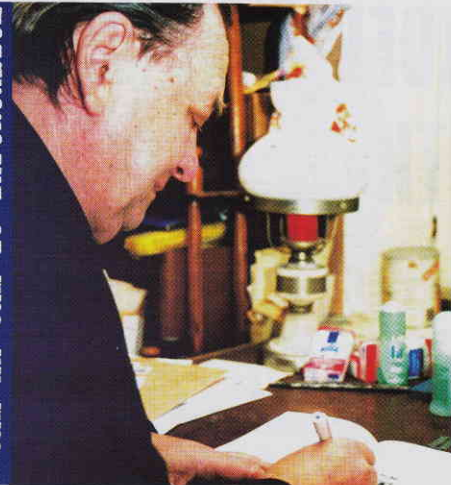
Друкарські роботи забезпечило ТОВ «Триада»,
вул. Артема, 25. тел.: 531-30-80

Зам № 1

Наклад — 3 000

Світлана Костянтина Родика

САМ НА САМ ІЗ БАРОКОЛЮБОМ

ВАЛЕРІЙ ШЕВЧУК: Я НЕ МІГ БИ ЖИТИ З ІСТОТОЮ, ДЛЯ ЯКОЇ КНИЖКИ Є ЧИМОСЬ НЕПОТРІБНИМ

Кр: — Шевченківську Премію Ви чи не перший отримали, не будучи комуністом, за історичний роман, ще й із «без-ідейною» назвою «Три листки за вікном»...

В.Ш.: — Першим учинив цей прорив не я в 1988-му, а Ліна Костенко в 1987-му. Зрештою, ніколи не ставив собі за мету здобути будь-які відзнаки, навіть був переконаний: при моїй незалежній мистецькій позиції таке мені не може світити

Кр: — Ви, мабуть, найплodючіший сучасний український письменник і один із найвідоміших. Назвіть, на власний розсуд, найвагоміші Ваші здобутки в кожному жанрі, у якому творите?

В.Ш.: — Ви, мабуть, мою «відомість» пе-

ребільшуєте, але що я плодючий і різножанровий удався, це правда. Основні мої жанри — романи, повісті, оповідання, новели; також пишу п'єси, які рідко ставлять; колись писав кіносценарії, які не ставились; писав колись і літературну критику (тепер не пишу). Багато перекладаю, насамперед з церковнослов'янської, середньовічної української та тодішньої ж польської мов. Визначати вагомість своїх здобутків не маю морального права, але коли за щось беруся, переконаний у вагомості роботи — без цього за неї не сідаю. Отже, на мій погляд, усе, що створив — вагоме.

Кр: — Коли працюєте в одному з Ваших

жанрів, інші властиві Вам жанри якось впливають?

В.Ш.: — Моя наукова й перекладацька праця біля пам'яток українського літературного бароко впливає на образну структуру мого художнього тексту, на сюжето-конструкцієтворення. Проза впливає на драматургію, драматургія — на прозу; наукові заняття історією сильно впливають на прозові історичні твори, так само, як і вивчення фольклору. А ще багато впорядковую видань із творами інших письменників — вивчення їхніх текстів теж залишає свій слід.

Кр: — Вашу творчість відносять до літературного модернізму. Як ставитеся до новіших літтечій?

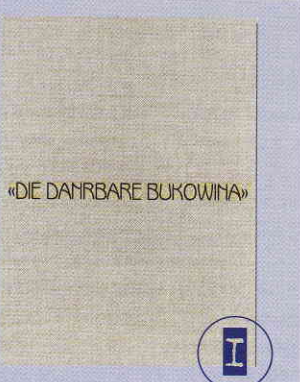
РЕЗОНАНС-РЕЙТИНГ НОВИНОК

ЧУДОВА СІМКА

за версією експертів «Книжник-Review»

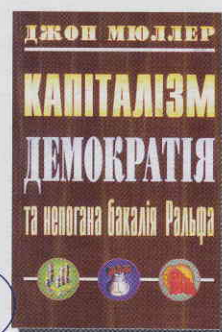
1. «Die Danrbare Bukowina». — Чернівці: Золоті литаври, 148 с.(п)

Маленькі центри всесвіту часто говорять уламками культур. Їх химерні сплетіння, навіть попри сьогоднішню занедбаність колишніх регіональних столиць, наповнюють простір дня сьогоднішнього колишнім ароматом імперських провінцій, у яких містечковій культурі пишались тим, що губилося в чимдуж біжучому часі великих столиць. Перетікання мов: румунська — ідиш — німецька — українська — російська... Плетиво стилей, життя на околиці й у буянні різнокультур і різнотрадицій. Ця книга — візитівка Чернівців, міста, що лежить «на півдорозі / між Києвом і Бухарестом, / між Краковом і / Одесою — було / негласною / столицею Європи, / де дочки / різників співали / колоратурами, / а фірмани фіакрів / сперечалися / про Карла Крауса... / де собак називали іменами / олімпійських богів / і де кури запорпували / в землю / вірші Гельдерліна».

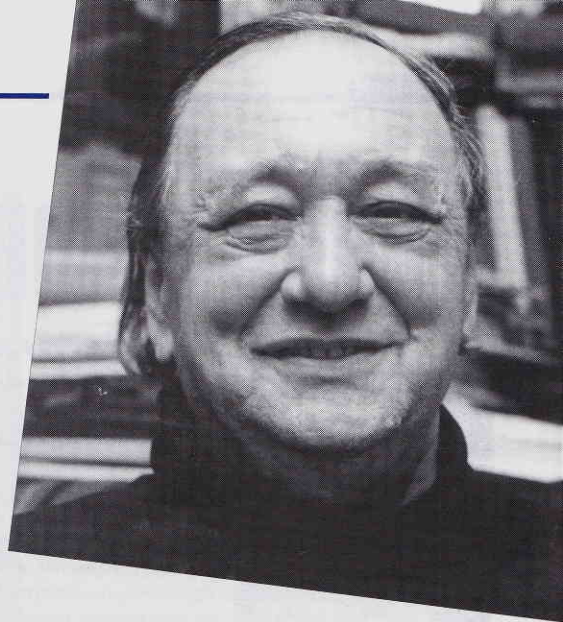
2. Словарь Библиейского Богословия. — К.: Кайрос, 1287 + XXXIV с.(с)

Із абсолютною впевненістю можна сказати, що під нашим сонцем немає жодної освіченої людини, яка б не читала Біблії. Не від початку й до кінця, а шматками, уривками текстів, слідами спогадів, випадковими зашпортами візій. Це добре й погано водночас, бо за останні століття людина потроху розучувалася читати Біблію власне як святу книгу, відшукуючи в ній філософських, історичних, психологічних чи навіть політичних сенсів. На це невміння новітніх часів звертав увагу ще Александр Мень і наполягав саме на такому нефарисейському читанні принаймні Нового заповіту. «Словарь...» — крок у тому ж напрямку, здійснений «группой католических экзегетов — профессоров Духовных Академий» під редакцією французза Ксав'є Леон-Дюфурра.

3. Джон МЮЛЛЕР. Капіталізм, демократія та непогана бакалія Ральфа. — Х.: ПА — Каравела, 312 с.(о) За сприяння МФ «Відродження».

Автор аналізує. Демократію, котру, назагал, перехваляють, хоча й визнають, що вона дарує відносну свободу, й про яку поодинокі диваки твердять, що вона — перша ознака занепаду. Капіталізм, який не викликає довіри, поновлює право сильного й активного й безжалюї до слабкого. Мюллер переконаний, що саме в невідповідності між іміджем і реальністю цих систем і знаходиться корінь зла, із якого виростає недовіра, нестабільність, неефективність та дедалі більш поширений цинізм. Звісно, жодна з цих систем не ідеальна, але обидві «досягти непогані», як і зовсім незла вигадана бакаліяна крамничка Ральфа. Коли ж ви не знайдете в книзі того,

В.Ш.: — Кожен митець має вибирати найпритаманніший йому спосіб мовлення. Усі течії добрі, але за однієї умови: користування певними словесними засобами не має переростати (що часто бачимо) в самоціль, а бути підрядним. Коли ж засіб стає метою, наслідком маємо порожнечу. Шкіра, молоток, ніж та інші матеріали й інструменти в руках шевця — це ще не взуття, і не за ними взуття оцінюють. Отже, у яку течію митець не стрибав би, головне не течія, а вміння плавати, принаймні не втопитися. Особисто мене новітні течії приваблюють мало.

Кр.: — Коли Вам краще працювалося: за Союзу чи нині?

В.Ш.: — І тоді, й тепер мені творилося розкуто, бо й тодішня держава не брала, і теперішня не бере участі в моєму творчому процесі. Я щодо держави існую автономно, коли не сказати — незалежно.

Кр.: — Ваші домашні не ремствують, що книжки заступають Вам реальний світ? До речі, які фахи обрали Ваші діти?

В.Ш.: — Мої домашні звикли до того, що книжки є невіддільною частиною нашого реального світу й складником життєвого простору. Діти поміж книжок повиростали, а жінка в мене неагресивна (особливо щодо книжок). Власне, я не міг би жити з істотою, для якої книжки є чимось непотрібним — такі істоти не з мого світу.

Старша моя дочка Мирослава — літературознавець, філолог, кандидат філологічних наук, автор книжки «Віршотворний Парнас» (про Києво-Могилянську Академію XVIII століття). Менша донька Юліана — журналістка, парламентарка оглядачка «Голосу України», авторка повісті «Межа» та кількох оповідань, друкованих «Кур'єром Кривбасу». Мої доньки живуть своїм життям, книжки в житті обох є, але в меншому числі, як у мене.

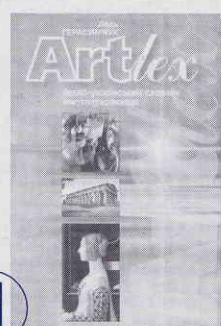
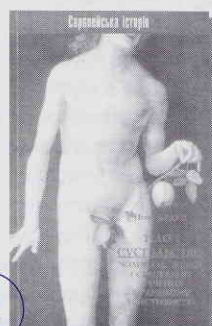
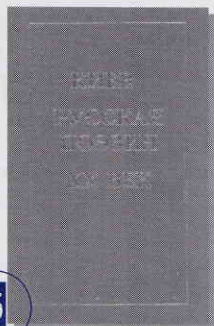
Кр.: — Ви — «живий класик», якого вивчають у школах і вузах. Які саме твори й чи задоволені Ви цим?

В.Ш.: — Не люблю терміну «живий класик» — маю дерзновення вважати себе живим активно задіяним учасником сучасного літературного процесу. У школах та вузах вивчають приблизно одне й те саме: «Дім на горі» (1983) та «На полі смиренному» (теж 1983). Позапрограмово вводять «Горбунку Зою» (1988) та «Юнаки з вогненної печі» (1999). Те, що мене вивчають у вузах — це нормально, а що в школах — непорозуміння, бо мої твори написано для естетично розвиненого читача. Повторю за Бернардом Шоу: «Молю Бога, щоб мене не вводили до шкільних програм, бо всі діти Англії зненавидять моє ім'я».

Кр.: — То, все-таки, як ставитесь до власної слави?

В.Ш.: — Моя відомість досить обмежена, і це мене аж нітрохи не гнітить. Принципово не виступаю на телебаченні, не беру участі в журі конкурсів тощо. Але й тішитися ззовні не маю чим: більшу втіху маю не від того, що хтось мене похвалить, а від самосвідомлення того, що книжка вдалася. Популярним бути не тільки не хочу, але й не можу, бо моя творчість не для широкого читача, а, повторюся, для естетично розвиненого, а таких в українській реальності завжди було негусто. Я не амбітний, хоч коли мене обливають поміями, стає прикро. А загалом маю за девіз українську приказку: «Знайшов — не радій, згубив — не сумуй!».

Розмовляв Юрій ХОРУНЖИЙ

що шукаєте, то, «мабуть, зможе-те без цього обійтись».

4. Олександр ГРИЦЕНКО, Валентин СОЛОДОВНИК. Пророки, пірати, політики і публіка. Культурні індустрії й державна політика в сучасній Україні. — К.: К.І.С., 168 с.(о) **За сприяння МФ «Відродження».**

Провідні науковці Українського центру культурних досліджень говорять банальні речі про очевидне, культура — це технологія. Їх порівняльний аналіз культурних індустрій України, Росії та Польщі не втішає, хоча засвідчує рівень кваліфікації й переконує, що підготовані ними закони в галузі культури значно ліпші, ніж потім приймаються... Що ж до висновків, то вони настільки

очевидні, що й повторювати не хочеться. Утім, може саме Гриценка за Солодовником влада почує...

5. Киев. Русская поэзия. XX век. — К.: Юг, 440 с.(п)

Поетична антологія — як братська могила: усіх ніби й бачиш, але обличчя роздивитися майже неможливо... Втім, нічого кращого наразі ніким не вигадано, тому йкте те, що пропонують. А пропонують російську й російськомовну (за останні кілька років такий поділ таки з'явився) поезію Києва. У ній — Пастернак і Ахматова, Волошин і Висоцій, Зеров і Мозолевський, Бурого і Рибчинський, Бондаренко й Каденко. Загалом — понад двісті імен. Проте, це не Ноїв ковчег, навіть через кому в майбутніх

підручниках буде згадано меншість...

6. Пітер БРАУН. Тіло і суспільство. Чоловіки, жінки і сексуальне зречення в ранньому християнстві. Сер. «Європейська історія». — К.: Мегатайп, 520 с.(о) **За сприяння МФ «Відродження».**

Протягом кількох століть християнство спромоглося перетворити античну культуру тілесності й пов'язаних із нею утіх на табувану й навіть заборонену тему. Чому й коли це сталося, із чого почалося? Дослідження професора Колумбійського університету дає можливість довідатися про витоки християнського зречення в період від св.Павла (I ст.) до Августина (V ст.). Та найцікавіше —

історія «пороку» та гостросюжетні історійки, пов'язані з пропагандою та втіленням ідеї непопороності.

7. Лесь ГЕРАСИМЧУК. Artlex. Англо-український словник мистецтвознавця. — К.: Грот, 124 с. (о)

Створений практикуючим мистецтвознавцем і перекладачем словник хоча й не містить обов'язкового набору найпростіших слів, але має «знадобити до словника перекладача», себто допомагає «швидше знайти відповідник до того чи іншого слова чи виразу» в тій сфері гуманітарного знання, яка поки не може похвалитися такою ж кількістю добрих перекладів, як, до прикладу, філософія.

КНИЖКА РОКУ 2003: НОМІНАЦІЯ «КРАСНЕ ПИСЬМЕНСТВО»

ДВОЄ В ЧОВНІ, ВРАХОВУЮЧИ ТИГРА, або ЖИТТЯ — СПРАВЖНЄ ПІ...

Що вирізняє книжку минулорічного букерівського лауреата Янна МАРТЕЛА «Жизнь Пи» з-поміж багатьох інших сучасних романів? Екзотичне тло, на якому відбувається дія: Індія, «країна контрастів», зоопарк, де проходить дитинство головного героя, а далі — рятувальний човен, відданий на волю хвиль океану. Але й це ще не все. Хлопчик на ім'я Пісін Молітор Патель, чи просто Пі Патель, опиняється в рятувальному човні в товаристві зебри зі зламаною ногою, гієни, орангутана та бенгальського тигра. Першої ж ночі, отямившись від шоку, спричиненого бурєю, гієна відгризає зебрі зламану ногу, потім зжирає зебру ще живою, а далі загризає й орангутана.

Настя БОГУСЛАВСЬКА

Окрім екзотичності й оригінальності, маємо міцну приправу натуралістичності. А ще — практичний курс із виживання в одному човні з величезними тигром. Захоплюючий «курс» містить поради щодо того, як можна дресирувати таку кицьку (бо інакше вона з'їсть тебе й за деякий час здохне з голоду), як її (і себе) можна годувати протягом довгих місяців у відкритому океані й головне — як довести смугастому красеню, вагою в півтони, свою силу з однією простою метою: **щоби вижити.**

Роман Мартела критики порівнювали з притчею про Ноїв ковчег, із геніальною повістю Гемінґвея «Старий та море», з езоповими байками, а сам автор вважає «Життя Пі» радше релігійною притчею, в якій «філософія передається через дію». За сюжетом, хлопчик вижив лише тому, що поруч постійно була реальна фізична загроза його життю.

Тигр урятував хлопця від багатьох жахів, про які навіть не здогадується людина, якій не довелося витримувати довгі місяці повної ізоляції. Пі не збожеволів і не втратив людського обличчя, хоча був надзвичайно близький і до божевілья, і до здичавіння. Він перестав відчувати огиду до екскрементів тигра, він, колись зразковий буддист і вегетаріанець, навчився ловити рибу й черепах і, розірвавши тушки, спершу випивати кров та спинний мозок, а потім з'їдати м'ясо, ретельно обсмоктуючи кожну кісточку. Одяг Пі розійшовся швами, ковдри, залишені на рятувальному човні, зношилися, тож шкіра хлопця пересихала й тріскалася від соли. Поступово Пі втратив зір, сили, але — і це ознака фантастичного (чудесного в буденному) — залишився живим.

Попри захоплюючий сюжет, роман неможливо звести до рівня пригодницької оповіді. Це — багатовимірний і багатоплановий текст. Один із рівнів його прочитання — релігійний. Пі шукав Бога. У цьому немає нічого несподіваного й аж надто цікавого,

аби не одна деталь. Пі одночасно був зразковим буддистом, ширим християнином і переконаним мусульманином. Чи допомогла релігійність хлопчику в надтяжких умовах виживання? Чому він, навіть подорослішавши, так і не обрав собі якогось одного культу? За цим — ще одне запитання: подібна «нерішучість» виявляє мудрість людини, якій випало багато чого пережити, чи, навпаки, це можна вважати ознакою враженої психіки? На ці питання читач має відповісти сам.

Фантастичний острів, до якого пригнало човен Пі та його смугастого сусіда, важко відрізнити від породження хворої уяви, марення. Плавуча маса зелені з соковитими стеблами, на яких жили маленькі звірятка (гарна їжа для тигра), як виявилось, була поодиною. Ночі «плато» випускало сильний сік, який перетравлював все живе, і тоді рятувалися лише ті, хто заховався на «деревих». Пі боявся, що в незвичних умовах тигр зможе на нього напасти, тому вирішив спати на «дереві». Так страх укотре врятував хлопця від смерті.

Якщо плавучий острів видається ідеальною декадентською чи навіть сецесійною деталлю (у польського модерніста Юліана Тувіма є вірш про поглинутого зеленню, морем рослин), то зустріч «двох сліпих», яка відбувається під кінець «морської подорожі» хлопчика й тигра примушує згадати «Сліпців» Пітера Бройгеля. Це коли вервечка незрячих посувається за таким же незрячим прямисінько у провалля...

Невміння бачити, незрячість у релігійному контексті (а він тут постійно присутній) означає втрату життєвого орієнтиру, себе, Бога в собі й самої віри. «Зустріч сліпих» набуває ознак зустрічі зі своїм дияволом, зі своєю підсвідомістю й одночасно — совістю. Судіть самі: на некерованому човні в відкритому морі лежить виснажений сліпий хлопець. Він розмовляє сам із собою, дивуючись тому, які несподівані

відповіді знаходить на свої ж питання. Підсвідомість Пі, як виявилось, навіть має французький акцент. Саме ця остання деталь примушує хлопця замислитись — із ким же він розмовляє? Виникає здогад, що це тигр почав розмовляти або що він навчився спілкуватися з твариною телепатично. Голос розповідав, що йому доводилося вбивати людей задля того, щоб вижити. «І як це, важко? Що відчуваєш після цього?» — запитує Пі. «Нічого особливого», — відповідає невидимий співрозмовник.

Човен зіштовхується з іншим човном, і читач розуміє, що «таємничий незнайомець» — не демон, не прихід божевілья головного героя, а реальна людина, така ж загублена, виснажена й сліпа, як Пі. Люди з останніх сил намагаються опинитися в одному човні, Пі чує, що брат за расою вже близько, він крокує назустріч, аби обійняти його... Та «друг» не менш емоційно й пристрасно, і так само з останніх сил, намагається дістатися горла Пі, бо вмирає з голоду. Пі не встигає попередити «гостя» про тигра, тож коли прибулець ступає на тигрову територію, затиск на горлі Пі раптово й різко послаблюється.

Хлопець не бачить, але чує хрускіт кісток, жахливий крик, а потім длоще — довше, ніж за батьками, довше, ніж після того, як знайшов запас води й галет, довше, ніж тоді, коли повз їхній із тигром човен пройшов корабель, із якого ніхто не помітив істот, яких можна було врятувати. Плакав так, наче прощався з якоюсь частиною людського. Чи — навпаки — відчував її повернення. І те й інше — річ болюча.

Але навіть це філософсько-психологічне прочитання тексту не є остаточним. Існує ще одна версія, із якою читач знайомиться наприкінці.

Люди, яким доручили провести розслідування про загибель корабля, мали необережність не повірити в розповідь хлопця. І тоді хлопець розказав їм історію, у якій замість звірів були люди. Можу вас запевнити, читач також, попри безліч ґранічно реалістичних деталей, трохи не вірить Пі та його історії. Але після розповіді про те, як люди почали їсти одне одного, недовіра до казково-притчевої розповіді Пі зникає. Очевидно, людська свідомість влаштована так, що між найнеймовірнішим і найжахливішим обираєш перше.

Янн МАРТЕЛ. Жизнь Пи. — К.: София, 352 с. (с)
(Рецензів див. також: Кр ч.21'03)

...З ПРИЄМНІСТЮ... НЕ БЕЗ МОРАЛІ

Кажуть, тільки англійці та українці народжуються одразу з почуттям гумору. Не знаю: наша українська література, особливо регіональна, наштовхує на протилежне твердження. Адже всюди море розпачу, туги та плачу про занепад. Занепад чого? Та чого завгодно! Хоча б душевного стану голови колгоспу «Зірка комунізму», аби було за чим поридати. Отже, як каже Оксана Забужко, забембали ці нещасні літерати, колишні й сучасні члени СПУ, своїми скаргами настільки, що вже місцеву українську книжку (маю на увазі белетристику) до рук брати не хочеться, а хочеться вельми сумніватися в природженому українському гуморі.

Максим КРАВЕЦЬ
М.Січеслав

Але прошу панство не піддаватися цим настроям, не уподібнюватися вищеозначеним літератам! Українське красне письменство, особливо провінційне, до рук брати можна й треба. Тому що, як доведено класиками, у купі багна завжди знайдеться перлина: бодай збірка оповідань молодого січеславського (пардон, дніпропетровського) письменника **Дмитра БОНДАРЕНКА Пацюк**.

Як би точніше визначити жанр цих оповідань? На перший погляд, це звичайнісінька «битовуха», тобто «за життя». Але життя досить фантастично. Буває, що літак може втелюватися у недолугу й незграбну будівлю «Ротонди», яка чомусь починає скидатися на «Центр всесвітньої торгівлі» (див. обкладинку, змакетовану автором). Це відразу ж налаштовує на певний вектор думок, стає гротесковим символом химер міста-мутанта, міста, що ніяк не отримує свого справжнього імені — Січеслав, залишаючись незрозумілою ментальною чорно-металургійною плямою на мапі з маркером — «Дніпропетровськ».

Символічним є той хаос, що панує в головах і душах міщан, народжує примари-фантазми штибу пірижків зі снодійним, за допомогою яких можна пограбувати «крутий» магазин («Пірижки»). У тому місті одна газетярка щиро вважає, що двері крутого магазину швейцарських годинників «здалеку за одягом» самі визначають, хто підходить: багатий клієнт чи «бідний і нещасний у потертому одязі».

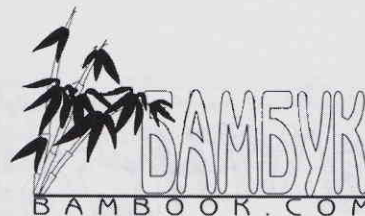
Бондаренко ніби зупиняє час, у якому народжується безліч химер і легенд, «героями» стають злодії та бандити, скоробогатки та шльондери. Час ридати від розпачу, але... У Бондаренка інша вдача. Попри драматизм і навіть певний трагізм обставин, які, немов та темна кімната, стають неunikненними для його героїв, письменник бачить анекдотизм і кумедність ставлення збіднілого загалу «жебраків духовних» до несправедливого соціального розшарування нашої епо-

хи. Але й героями оповідань Бондаренка керують теж далеко не благородні помисли, а низенькі людські пристрасті, банальні й звичні для всіх часів і всіх народів. Заздрість до швидко розбагатілих («Пірижки»), прагнення одурити ближнього («Черешні»), безглузді ідеї, що перетворюються на манію («Радіо»). Проте, які б хитромудрі плани та каверзи не плели герої його оповідань, рано чи пізно в їхні підступні плани вносить свої корективи чи важка доля, чи ангел, чи біс і... все починає йти зовсім-зовсім інакше.

Сміючись над незграбними диваками-автсайдерами Бондаренка, не варто сприймати все за банальний анекдот. Часом приколи переростають на трагедію (оповідання «Заздрість»), а фарс несподівано набуває рис великої ліричної драми («Корисна порада»). То що, «Пацюк» — це «велике у смішному»? Ні, швидше, «прогулянки з приємністю не без моралі», саме так, за Шевченком. Бо ж автор справді виконує роль своєрідного гіда рідним містом, показуючи, як смішно й дивно ми живемо.

Коротенькі новели зі стрімким розвитком подій, обов'язково сюжетні та дотепні, з неочікуваною розв'язкою, органічно споріднені з фольклорним братом-анекдотом — жанр складний. В українській літературі така новела зустрічається не часто, а якщо й зустрічається, то «розмивається», втрачаючи, на жаль, необхідну блискучість. Досвідчений письменник навряд чи візьметься за такий примхливий жанр, бо легше написати велику повість, аніж таку ювелірну оповідку. Головне ж, що в цих оповіданнях-анекдотах немає бездушної порожнечі, постмодерністської «гри» з ідеями й формами, як немає й моралізаторського занудства. І якщо після прочитання цієї книжки ви не замислитеся над своїм життям — значить, ви просто не уважно читали.

КНИЖКА РОКУ 2003: НОМІНАЦІЯ «КРАСНЕ ПИСЬМЕНСТВО»

**РОЗКРИВАЮТЬСЯ ПРИХОВАНІ
ОБЛИЧЧЯ**

До 100-річчя від народження **Сальвадора ДАЛІ** в Іспанії вперше повністю опубліковано його літературну спадщину, яка разом з томами кращих інтерв'ю й фотографій склала вісім томів. Тим часом фантастичний роман видатного іспанця **Приховані обличчя**, написаний 1943 року французькою мовою, випущено й у Франції.

КИЄВСЬКІ ВІДОМОСТІ
ПРО ВІЙНУ Й НЕ ТІЛЬКИ

Коли така газета починає писати про сучукрліт, можна говорити: «процес пішов». Тим паче, коли величезну площу займає інтерв'ю з письменником, якому насправді є що сказати будь-якому читачеві. **Василь СЛАПЧУК**: «Афганістан розделил мою жизнь на «до» и «после». Рубежом стало ранение... У меня не возникло глупых вопросов, почему это случилось именно со мной... Бог послал мне это испытание, но и даровал способность это пережить... Даст Бог, я обязательно вернусь в прозе к теме войны в Афганистане», а поки що увага читачів прикута до «рассказа о боли и поиске» — «Сліпий дощ».

ЦЕНЗУРИ ЛІТЕРАТУРНЕ
ВПАДАННЯ
В ДИТИНСТВО

Нову книжку **Василя ГОЛОБОРОДЬКА** **Українські птахи в українському краєвиді** «можна назвати поетичною свободою, або звільненням. Це — повернення поезії у власне дитинство, або ж останній імпульс своєрідного художнього ідеалізму... Голобородько відкрився по-новому, в іншій якості, в іншій іпостасі».

БРАТСТВО
Газета антибюрократичної змагані МІ 2 (16), 30 січня 2004 р.
ВЧОРА БУЛО ВЧОРА

Воно-то, канешно, принятно, коли про тебе щось пишуть, а ще як згадують, як баба дівкою була... «Газета антибюрократичної змови» від 20 січня ц.р. згадала про **Кг** та переможців «Книжки року». Щоправда, трохи спізналися, усього лиш на рік: «Українська література, що довго змагалася за звільнення від «імперського гніту», та надихалася «національною ідеєю», з отриманням незалежності не може знайти теми для виразних творів. Може, саме тому в нас домінують на звання «Книга року» виступають такі невиразні літературні твори, як **НепрОсті Тараса ПРОХАЦЬКА**. Хоч є чудова проза **Юрка ПОКАЛЬЧУКА**».

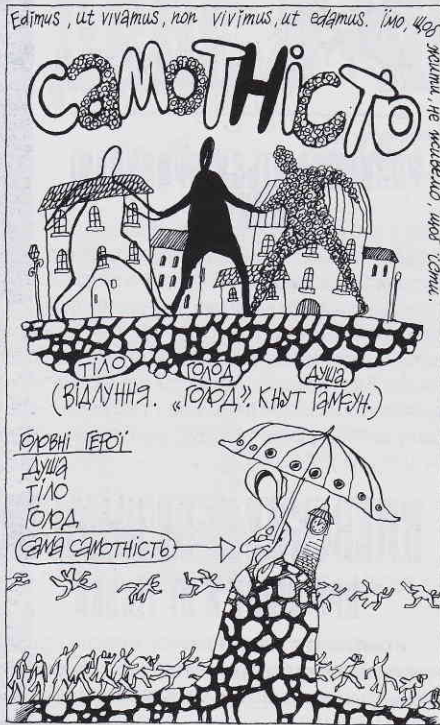

6.00 грн

Дмитро БОНДАРЕНКО. Пацюк. Збірка оповідань. —
Дніпропетровськ: Дніпро-ВАЛ, 80 с. (0)

ДАЙЖЕСТ

КНИЖКА РОКУ '2003: НОМІНАЦІЯ «ХРЕСТОМАТІЯ»

I

2

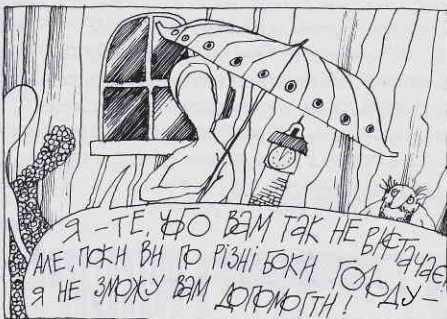
3

4

5

6

7

8

9

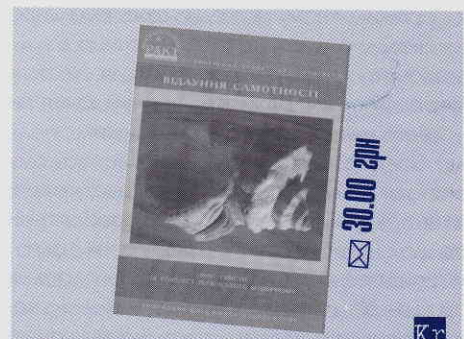
10

II

II2

Відлуння самотності: Кнут Гамсун
та контекст українського модернізму.
Літ. проєкт «Текст + Контекст». -
К.: Фахт, 472 с. (п)
(Рецензії див. також: Кр ч. 23 '03)

ВІДЛУННЯ ГАМСУНА

Таких авторів, як Кнут Гамсун, неможливо прочитати раз і назавжди. Їх треба перечитувати в різних ситуаціях, різних співставленнях, зрештою, в різному віці, й щоразу здається — всього не охопиш. Відлуння ідей та образів Гамсуна в контексті українського модернізму пропонує ще одну цікаву перспективу читачького усамітнення із творами норвезького письменника.

Тетяна РЯЗАНЦЕВА

Як на мене, книгу оркестровано напрочуд вдало. Маю на увазі відбір і розташування текстів, а також створення певного настрою, заданого від початку метафорою камінчика й кіл на воді: задум, смуток, проте багато цікавості, трохи пози і дешифра гри. Логіка побудови книги цілком відповідає завданню серії «Текст + Контекст» — «кола»-підрозділи поволі розходяться: від «Голоду» і «Пана» (для повної гармонії хотілося б побачити тут ще й «Вікторію», неодноразово згадувану на подальших сторінках): «Відлуння образів. Поезія», «Відлуння вражень. Проза», «Відлуння текстів. Статті», «P.S.». Упорядниці, вочевидь, залежить не лише на виразності й «незатертості» зібраних текстів (прагнення познайомити читача насамперед із малознаними творами відомих осіб або зі зовсім призабутими речами заслуговує на окреме схвалення), але й на їхній суголосності. Твори Гамсуна запропо-

новано не в новітніх, а в тогочасних українських версіях (1919 і 1928 років), саме так, як їх сприймали наші письменники, представлені у «колах відлунь»: О.Кобилянська, В.Стефаник, М.Коцюбинський, М.Семенко, молодий М.Рильський, Є.Маланюк. Поміж іншого бачимо й оповідання Л.Пахаревського, найближчого до джерела натхнення — «Пан» Гамсуна в цій збірці подано саме в його перекладі. Примітки ж, пояснення й посилання задовольнять, гадаю, найдопитливіших читачів.

Відлуння йде навсібіч, тому поезію й прозу доповнюють розвідки й нариси про творчість Гамсуна й відгомін його ідей у писаннях інших. Упорядниці й тут дотримується принципу суголосності — «Відлуння текстів» відкриває сповнена щирої поваги «Пригадка» Є.Маланюка, за нею йдуть передмови до двох українських видань Гамсуна: етюд М.Семенка 1918 р. (що приховався за псевдонімом Леся Горенка) і ґрунтовна біографічно-аналітична стаття М.Рудницького 1937 р. Далі, аж до нашого часу, лінію продовжують розвідка А.Шамрая про

«творчість Коцюбинського в літературному оточенні», де чимало уваги приділено саме оцінці впливів Гамсуна на прозу українського автора, науково-серйозна й водночас лірична стаття Н.Лисенко, присвячена інтерпретаціям образу Іллі, а цікава праця самої Ю.Ємець-Доброносолової про вічний оксиморон скіну та плину буття в людській свідомості й намагання К.Гамсуна і В.Стефаника збагнути й відтворити його.

Останній підрозділ «P.S.» змушує пригадати, здавалося б, недоречного тут О.Вайлда: «Я можу протистояти всьому, крім спокуси». Упорядниці не встояла й додала ще власну «новелету-цикаду» (очевидно, із натаком на Мандельштамове «цитата є цикада»). Мотив збагнути можна: як відповідь на сумнів Маланюка в тому, чи зрозуміють прийдешні покоління, чим Гамсун був такий близький його ровесникам і одноподумцям. Але ж сам Маланюк написав у «Пригадці», що «Голод», «Пан», «Вікторія», «Благодать землі» — то книги вічні...» Отже, вони і далі нашого часу, їх хочеться читати далі, на митців теперішніх вони справляють своє враження, чомусь-таки навчають і спричиняються до появи нових творів, котрі можна оцінювати щоразу інакше. Кола ширшають, а камінчик ніколи не сягне дна...

КНИЖКА РОКУ, 2003: НОМІНАЦІЯ «ХРЕСТОМАТІЯ»

ВОВНЯНИЙ КЛУБОЧОК ДРАМИ...

Добігши кінця «вертерових» страждань ліричної пані, подумала: яка ж це нудьга — наша українська класика... Навіть якщо її попередньо «охрестили» інтелектуальним романом. Точніше, преамбулою європейської інтелектуальної прози. Так вважають літературознавці, критичні праці котрих видавництво «Факт» у добрих традиціях проекту «Текст + Контекст» прилаштувало поруч із «Невеличкою драмою» Валер'яна Підмогильного. Але мені з того не велика втіха. Чого б раптом? Натяк прозорий: українська проза якщо й напружувалась на початку минулого століття доскочити європейського контексту, зазнала фіаско. Перспектива змарнована в «сповитку».

Уляна ГЛІБЧУК

Соломія Павличко не випадково провела аналогію між творчістю Валер'яна Підмогильного та Віктора Домонтовича. І «Доктор Серафікус», і «Невеличка драма» були написані приблизно в один і той час: кінець двадцятих. Схожі типи, моно- та діалоги, сарказм та іронія. Тільки Домонтовичу поталанило ошукати долю: відчувши подих смерті, «зіскочити» з пера. Безбарвний камуфляж... Затертість у царстві мертвих... Підмогильному — не вдалося.

«Вовкодавом стрибає на мене цей час, та не вовча тече в мене кров»... Це — Мандельштам і його відчуття тодішнього «звіринця». У Підмогильного не знайдеш завуальованого діагнозу. Хіба ледь відчутні натяки... Мо-

же навіть проклянуть ілюзія, що чоловік нічого не знав і не бачив. Тому й не боявся. Щасливий... Але така тотальна «байдужість» до своєї страшної доби свідчить якраз про протилежне. Ігноранція простору й часу — реакція самозахисту. Реальність Києва в романі пізнаємо лише за знаковими «хрестиками»: Арсенал, Жиланська, Андріївський узвіз...

Уже стинались куполи соборів, коли герої «Невеличкої драми» випускали пару «пластмасових» діалогів (їх штучна мова чомусь також належить до ознак інтелектуального жанру). І «драма» ніби-то про кохання, і правду життя ніби збережено. Співвідношення один до п'яти — одна пані й п'ять залицяльників — можна вважати прийнятним. У житті таке трапляється. От тільки любови там —

«кінь не валявся». Вакуум. І взагалі, усе те, що в «контекстових» статтях вважають «камерністю», я би зачислила до безкисневого простору. Насамперед невеличку кімнату Марти. Автор чомусь затаївся не відпускати свою героїню у світ широкий. Праця? Вона виконує її

на «автопілоті». Є ще спогади. Канів, Дніпро, дитинство... Те, що Юрій Шерех назвав «автobiографією». І мрії... Штучно ліплена «тургеневская баришня» прагне великого кохання. Як у романах...

«Могильна» статика автора-спостерігача. Йому нікого не шкода: відчужено споглядає за «бражкою» людських почуттів. На тлі активного сатанізму кінця двадцятих «літературщина» почуттів його героїв і справді сприймається як щось незначне. Вовняний клубочок драми... Якби він не написав цієї штуки, то драма теж була б невеличкою.

К.Г.
Досвід кохання і критика чистого розуму. Валер'ян Підмогильний: тексти та конфлікт інтерпретацій. Літ. проєкт «Текст + Контекст». — К.: Факт, 432 с. (п)
(Рецензія див. також: Кр ч.18'03)

27.00 грн

КНИЖКА РОКУ, 2003: НОМІНАЦІЯ «ХРЕСТОМАТІЯ»

КЛАСИКА І ЩО З НЕЮ РОБИТИ

Наш видатний сучасник Вадим Скуратівський у «Столичних новостях» (квітень 2002-го) зумів філігранно сформулювати сутність історичної ролі Юрія ШЕВЕЛЬОВА в українській культурі взагалі й культурі двадцятого сторіччя зокрема: «В одному зі шкідців Шевельов порівнює історика української культури з археологом, який не стільки розкопує щезлі міста, скільки відтворює гіпотетичний макет їхнього перерваного катастрофою вигляду. Ніби вони продовжують своє історичне існування. Можна додати, що в культурі, котра всуціль складається з нездійснених, насильницьки зупинених шансів, єдино завершеним явищем стає її спостерігач. Оце ж ним і був Юрій Володимирович Шевельов, який геніально-методично прорахував і подав трагічну структуру цієї зраненої культури, її напівзруйновану, але виразно позначену конструкцію».

Лесь
ГЕРАСИМЧУК

За своєю ідеологією лінгвістичні студії Юрія Шевельова споріднені з працями таких українських мовознавців, як Всеволод Ганцов, Олена Курило і Петро Бузук, та вчених Празької школи або, радше, гуртка, серед яких були Вілем Матесюс і Роман Якобсон.

Вислідом багаторічних фонологічних студій українського дослідника було доведення безпідставності канонізованої марксо-ленінцями запозиченої московфільської теорії про колиску трьох братніх народів, — пон Шевельов довів відмінність шляхів розвитку східнослов'янських мов. Ще в двадцяті роки минулого віку до цього висновку прийшли діялектологи, а вже по Другій світовій війні й українські археологи.

Його поривали логосні ідеї, як він сам про це писав: «Видвигнена Шевченком ро-

мантична ідея слова, як ознаки і сутності нації, мовно-літературна концепція українського національного і культурного відродження, стала одним з гасел українського культурного і політичного руху в другій половині XIX і на початках XX-го ст.» (цит. за: Мирослав Семчишин. Тисяча років української культури. Нью Йорк—Париж—Сідней—Торонто, 1985, с.452). Як бачимо, ця «видвигнена» ідея живила й пізніше покоління свідомих українців, зокрема шістдесятників.

Тяжка доля Юрія Шевельова як людини, непроста доля в науці не зашкодили науковцеві доп'ясти свого: знайти й запропонувати власні механізми визначення історичної ідентичності рідного етносу. Цікаво, що при цьому вчений утримувався від кардинальних суджень і узагальнень, розуміючи, що посувається невторованими стежками.

Про історичну фонологію української мови написано вже досить багато. І навіть ті, хто не зараховує твір до класичних надбань, розуміють, що це, передусім для України, одна з найбільш сугестивних книжок двадцятого сторіччя.

А що це так, потрібний і особливий, академічний підхід до видання монументальної спадщини. Уперше в завершеній формі праця вийшла 1979 року англійською мовою, і постало питання про запровадження її до ширшого обігу українською мовою. Тобто виникла проблема перекладу наукової книжки. Якщо про мистецький переклад можна нескінченно сперечатися, що та як ми перекладаємо, то в науковому перекладі лише нещодавно почалося певне «зашумлення простору» у зв'язку з переходом від тоталітарного унормування в мові до більш демократичного, сказати б західного, підходу, що дає перекладачеві більшу свободу вибору. Але залишаються доки непорушними такі вимоги, як прозорість стилю, максимальне наближення до термінологічної однозначності, урахування лінгвістичного рівня адресата в Україні, тощо. Це тим більше так, що Януш Пігер в «Упровідному слові» пише (с. VIII): «Книга є неперевершена з погляду методики та прозорості викладу. Вона вражає ясністю стилю. Чітко видно перебіг міркувань, аргументацію за або проти тієї чи тієї

МОДЕРНІЗАЦІЯ ЧИ МОДЕРНІЗМ

Те, що Лесью Українку чи навіть Івана Франка вписують до модерністського канону, вже не є несподіванкою. Щодо Павла Тичини чи Володимира Винниченка, то їхня належність до модернізму ні в кого не викликає сумнівів. Коли ж серед модерністів називають Гната Хоткевича чи Архипа Тесленка, це не може не інтригувати.

Олеся
ОМЕЛЬЧУК

Очевидно, що монографія **Наталі ШУМИЛО** зумовлена не лише послідовністю її наукових інтересів, але й спровокована сучасними дослідженнями про українську літературу fin de siecle. За останнє десятиліття маємо чи не першу спробу розглянути українську літературу, виходячи з ідеї автономності, тобто іманентних законів її розвитку. Принаймні так задекларовано основну стратегію цього дослідження.

Опір, яким українські митці зустрічали окремі модернізаційні потуги (естетику декадансу, футуризм, фемінізм тощо) Наталія Шумило розглядає в контексті пошуків українськими літератами культурно-національної самобутності. Власне, в основі цих пошуків лежало переконання, що така самобутність існує, вона потребує й збереження, і оновлення.

У центрі уваги дослідниці — розвиток традиційних для національної літератури художніх констант, які під впливом модерних тенденцій отримували нове наповнення: з'являються нові персонажі й нові теми, література збагачується стильовими пошуками, а письменники, як ніколи до того, усвідомлюють свої культуротворчі можливості. Національне питання стає не лише основним

«знаком», що впливав на весь тогочасний критичний патос, але й метафорою самого буття української літератури.

Якщо теоретико-критичні, драматургічні та поетичні тексти вже не раз аналізувалися сучасними дослідниками, то здобутком книги Наталі Шумило є цілісний погляд на прозову спадщину українського письменства кінця XIX — початку XX століття. Проаналізувавши цілий корпус художньої прози, дослідниця наново відкриває читачеві відомих, але вже значно «несподіваниших» С.Васильченка, О.Маковея, В.Стефаніка, Г.Григоренка, М.Черемшину і, що важливо, звертається до малознаних імен — А.Хомик, Л.Пахаревський, Л.Яновська, М.Могилянський, Н.Романович-Ткаченко. Цікавим є підрозділ «У дзеркалі пародії», де йдеться про художні твори, автори яких іронізували над мистецькими нововведеннями, сприймаючи це за моду, за наслідування чужоземних «порнографії», «занепадництва», «штукатурства». Не менш цікавим, хоч і значно

гіпотези, ідеї, пояснення». Тож і в українсько-му відданні англійського тексту мають бути і прозорість, і ясність.

Тим часом у перекладі наштовхуємося на якісь мовно-стилістичні загати, що заважають плавно стежити за текстом. Ось кілька прикладів: (с.956) факти зовнішнього гатунку; (там же) зринає спокуса перевірити бодай на шапкобрання; (с.957) наявність цих тенденцій, спрямованих в інший бік, прозраджують певні особливості, що їх можна спостерегти; (там же) унедієнення опозиції; (с.959) наголос не здолав вибороти якоїсь важливої ролі; (с.960) нові риси, що оприявнилися; (с.961) з бігом історичного розвитку; (там же) тон та часокількість утратили фонематичний статус, але на півночі під наголосом узяла гору типowo складна крива, а на півдні радше поземна; (с.962) однаковий перебіг постання повноголосу; (с.963) особливості розвоєвих процесів; (с.967) передатна ланка в поширенні інновацій, тощо. І таке по всьому перекладу. Тобто йдеться про брак вдумливого редагування.

Далі, науковий редактор, котрий погоджується з перекладачами й спонсорами в діяспорі замінити звичну в Україні наукову термінологію (а вона справді часто-густо на це заслуговує), треба в примітках подати короткий словник системних замін. Бо, може я помиляюся, але мені під час читання постійно вгадувалася польськомовна редактура. І в термінологічних відповідниках, і в складні.

проблематичнішим за самою постановкою питань, є розділ, у якому відслідковуються готичні й барокові відлуння в прозових текстах кінця XIX — початку XX століття.

Ідучи від художніх творів, Н.Шумило ілюструє зміни традиційного культурного мислення, враховуючи полеміку митців про характер і доцільність таких змін. Авторка доходить висновку, що основні діалоги оберталися навколо питань: література як катарсис — чи як гра, література для народу — чи про народ. Та зрештою, з'являється концепція народу як натовпу, деромантизуються взаємини між інтелігенцією та простолюдом. Література остаточно втрачає побутово-реалістичну традицію, а письменник — функцію проповідника. Абсорбуючи окремі стилеві напрями, актуалізовані в європейській культурі (символізм, експресіонізм, імпресіонізм), українська література, перекована Наталя Шумило, продовжує утримувати свої «органічні» ознаки: зберігаючи у своїй основі єдність етичного й естетичного, поцінуючи архетипи Землі, Дому, Бога, продовжуючи історично вироблені готичні й барокові культурні типи.

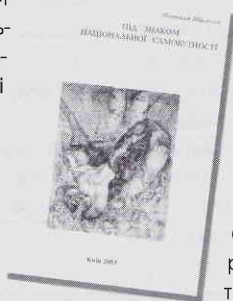

Наукові редактори й поважні науковці, що відповідали за видання, мали б знати правила академічних перекладних видань, які вимагають повсякчасного коментування тексту з урахуванням появи нових наукових фактів, нової літератури тощо. Потрібна була б докладна передмова або післямова фахівця, який би пояснив місце теорії Шевельова серед інших словістичних теорій або лінгвістичних досліджень, доповнив картину новими ідеями в галузі, наприклад, взаємодії з готською чи з різновидами грецької мови.

Класична праця видана, на превеликий жаль, в убогому дизайнерському опрацюванні: невиразний супер з нечитабельними текстами на ньому, недолуга палітурка, невідчитні заголовки на кольорових виворотках. Особливо невдалі мапи, котрі є істотним компонентом викладу. Бліді й невиразні, вони не пояснюють текст, а потребують окремого зосередження й розгляду, що в сучасному ілюструванні вважається поважним прорахунком.

Залишається сподіватися, що держава допоможе коштами, і видавці подарують народові нормальний академічний переклад з усім належним науковим апаратом. Епохальні праці справді потребують ретельнішого до себе ставлення.

Дриі ШЕВЕЛЮВ. Історична фонологія української мови. — Х.: Агта, 1054 с. (п)
(Рецензії див. також: Кр ч.17'03)

Книгу написано з позиції історика літератури. Можливо, це й зумовило те, що іноді авторка послуговується малопереконливими для літературознавства поняттями «ментальність», «синергетика», «ноосфера». Викликає застереження приписування українцям сталих ментальних характеристик, що йде ще від давніх концепцій «народної душі», а можливо, і від наслідків колоніальної спадщини (укотре читаємо про «питому» українську м'якосердність). Зрештою, за текстом монографії відчувається авторське переконання в тому, що «національно-органічний» стиль — такий собі єдиний та універсальний текст — справді існує, опиняючись час від часу перед «зовнішніми» загрозами девальвації. Слава Долі, він вижив, а от чи був він класично модерністським? Наталя Шумило правомірно ставить питання в іншу площину: чи став цей «текст» модерністським саме для української літератури?

Наталя ШУМИЛО.
Під знаком національної самотності. —
К.: За друга, 354 с. (о)

ВАГОМЕ СЛОВО ГЕРАСИМ'ЮКА

Прийшов час класифікувати молодь. «Порівнюючи творчу молодь 80-х, 90-х років, бачимо, як зі зміною політичного та економічного життя в Україні змінюється і сама молодь. Вона уже не чекає, що їй допоможуть старші... Вона ділова, менш романтична, більш «матеріальна», раціональна, її мрії сягають далеко, наприклад, дописатися до Нобелівської премії чи взяти першість у престижних конкурсах... Художній рівень творів сучасної молоді досить високий, це свідчить про її грамотність і освіченість. Пошуки нових форм, зняття «табу» з певних тем, своєрідне вираження свого «я» можна побачити в творчості молодих поетів до 28-и років, які, наприклад, беруть участь у всеукраїнському літературному конкурсі ім. Б.-І.Антонича.

Лауреат Шевченківської премії поет **Василь ГЕРАСИМ'ЮК** високо оцінив творчість вихованки літстудії «Джерельце» **Олени ДУБ**. Нині студентка факультету журналістики ЛНУ ім. І.Франка Олена Дуб — наймолодший член Національної Спілки письменників України.

НЕВИННИЙ ДЕБЮТ ВИННОГО

Одне з перших оповідань «культового писателя сучасності... которого не зря сравнивают с Квентином Тарантино», москвичка **Владіміра СОРОКІНА**, написане ним «для друзей» у підлітковому віці, було еротичне. «Яблука» «я стеснялся подписать собственным именем, так как все равно бы не поверили. Поэтому сказал, что перевел его с английского... Подлога не заметили».

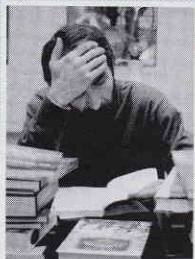
М I N I

БОРОТЬБА З «ДОХЛЯЧКАМИ»

Глянцевий журнал «жіночих слабкостей» пропонує «дамській» частині прекрасної половини людства свій список для читання. У ньому — Кличківський **Наш фітнесс: простые секреты чемпионов**. Редакційний рейтинг книжки — не найвищий, однак переконливість — убивча: «Читая ее надо с любимым. Советы из «мужской части» сделают из задохлика двухметрового красавца... Следуя рекомендациям Кличко, вы разовьете еще и чувство юмора». Жінцтво! Ось де він, рецепт вашого особистого щастя!

КНИЖКА РОКУ: НОМІНАЦІЯ «ОБРІТІ» ЕНЦИКЛОПЕДОВАНИЙ ПОСТМОДЕРНІЗМ

Розмови про постмодернізм сучасної культури перманентно точаться в найрізноманітніших текстах та аудиторіях. Певно тому, що немає нічого приємнішого, аніж поговорити про «щось», що усі відчувають, але ніхто не може чітко висловити. Деконструюючи, занурюючи в різні контексти, спостерігаючи за смертю автора, іронізуючи, змішуючи жанри, міксуючи «високу» та «популярну» культуру, жонглюючи такими словами, як «дискурс», «симулякр», «кінець історії», «інтертекстуальність» etc, etc, — щоразу апелюють до постмодернізму. А власне, що це таке?

Юрій ЧЕКАН

Очевидно, дати відповідь на питання покликана **Енциклопедія постмодернізму** ста сорока чотирьох американських, англійських, канадійських, австралійських, французьких, корейських, нідерландських, бельгійських, кіпрських, новозеландських та турецьких професорів.

Парадоксально, але факт: окремої статті «постмодернізм» у цій фундаментальній енциклопедії читач не знайде. Тут є «постмодерність», є «постмодерністська критика», а власне «постмодернізму» — катма! Мимоволі пригадується іронічна фраза Ю. Андруховича, писана в слові «на захист постмодернізму» для конференції «Пост-модерн чи post mortem» і відома широкому загалу під назвою «Час і місце, або Моя остання територія»: «Постмодернізм був завжди, а отже, ніколи».

І дійсно, визначити, що це за штука, очевидно, ще не час. Утім, неможливість визначити не означає неможливості (чи не потреби) визначити. Наприклад, назвавши постмодернізм настроєм — хистким, непевним, таким, що не надається до чіткого формулювання, ще більшою мірою хистким і непевним, ніж ті умонастрої, що йому передували (Г.Кнабе)... Чи — проводячи демаркаційні лінії, які відділяють постмодерне від не-постмодерного... Або ж — чи не найрадикальніший засіб — оголосивши руйнівне питання про коректне визначення постмодернізму ненауковим, оскільки завдання вченого — не шукати першопричини, а пояснювати наслідки (аналогічно тому, як

проблема щодо природи реальності виноситься за межі фізики — у метафізику)...

Отже, маємо доволі туманне явище. Із розмитими кордонами. Із невизначеними межами. Та чи тільки межами? Сутність цього таємничого феномену (тобто, не кордон, позначений дифузними впливами ззовні, а серцевина, що повинна би втілювати неповторну імманентність та гарантувати ідентифікацію) постійно мігрує, пручаючись і тікаючи від будь-якої однозначності, твердості, впевненості. Постмодернізм чимось нагадує зміст музики, невербального мистецтва. Як і музика, він легко уникає будь-яких означень; будучи ж «спійманим» у слові, щоразу випрочується з його лабет, залишивши поза межами раціонального щось неловиме й на перший погляд незначне. Але це тільки на перший погляд. Залишивши за кордоном раціонального мізер, якусь децицію, і музика, і постмодернізм у кінцевому результаті дивним чином переливаються туди повністю. Їх ціннісні та смислові центри мігрують, керуючись власними законами, а неказане так і залишається неказаним... Ніби-то окреслено межі, названо суттєве, зрозуміло головне — а виявляється, все це тільки мара, міраж, ілюзія. А те, що здавалося побіжним, периферійним, зрозумілим і тому таким, що не потребує спеціальної уваги, насправді виявляється стрижневим — і наступної миті концентрує навколо себе весь світ. Чи то музики, чи то постмодернізму. Але лише на мить...

Тому — зрозуміла й прийнятна свідомі позиція авторів «Енциклопедії», які прагнуть не

стільки дати єдине визначення постмодернізму (як бачимо, марна й невдячна справа!), скільки «документально простежити застосування цього терміну в усьому розмаїтті академічних та культурних пошуків». Корпус статей енциклопедії складається з трьох груп: персоналій, термінів та категорій, академічних дисциплін та напрямків досліджень. Алфавітний принцип розташування статей-есеїв доповнюється ще й алфавітним покажчиком, який допомагає читачеві зорієнтуватися у житті персонажів «Енциклопедії» на її сторінках, оскільки одне й те ж прізвище (явище, поняття, категорія дисципліна etc) зустрічається в тексті неодноразово, у різних контекстах та зв'язках.

«Енциклопедію постмодернізму» цікаво просто читати — підряд, від «А» (Агамбен, Джорджо) — до «Я» («Я»/інший). До речі, «Я» в даному випадку — не остання літера абетки, бо є ще «Х» (ікс). Цим виданням корисно користуватися — чи то з'ясовуючи, що таке «лімінальність» або «стадія дзеркала», чи то пригадуючи, хто такі «кіборги», чи то відкриваючи для себе «дигітальну культуру», «постмодерне музикознавство» або ж «метакритику». Нарешті, штудіюючи будь-яку зі статей — «закриття книжки» чи «афро-американські студії», «негативна діалектика» чи «сцизм», «імпровізація» чи «графема» — постійно знаходиш там лінії, простягнуті до (чи від) постмодернізму... Зайво говорити, що кожна стаття «Енциклопедії» супроводжується списком літератури — і тієї, на яку посилаються автори, і додаткової.

«Саме безперервна, нерозв'язна дискусія щодо точного значення терміну «постмодернізм» та його різних застосувань робить дослідження в цій галузі такими цікавими й динамічними», — пишуть редактори «Енциклопедії постмодернізму» в передньому слові. Цікавою й динамічною постала й сама «Енциклопедія» — прекрасний проєкт видавництва Соломії Павличко «Основи». **Кр**

Енциклопедія постмодернізму. — К.: Основи, 503 с. (с.)

ФАХОВО ПРО НАЦІОНАЛЬНІ ЕМОЦІЇ

Досі про діяльність УПА та інших тогочасних наших партизанів (як військових, так і культурницьких) писалося з погляду або радикально-націоналістичного, або не менш радикально-українофобського — отже, не об'єктивно. Іншим ганджем попередніх студій нашої історії 1940—50-х була абсолютна несистемність, хаотичність у поданні тек-

ту. Натомість — Киричук, талановитий львівський історик, політик і журналіст, якого в жовтні 2002-го забрала підозріла автокатастрофа. Його фахове дослідження (чого варті лише структурований список літератури з 1400 назв!) має чітко окреслені розділи з добре визначеними підрозділами,

у кожному з яких описано певний окремий часовий чи тематичний аспект українського національного руху. Відтак монографія покійного п.Киричука вперше подає єдину цілісну мозаїку епохи «наших партизанів» — від чого ще болісніше виокремлюються нецілісність і неєдність українства тодішнього (зрештою, і нинішнього також). **Кр**

Дриy КИРИЧУК. Український національний рух 40-50 років ХХ століття: ідеологія та практика. — Л.: Добра справа, 464 с. (п.)

ІСТОРИОГРАФІЄЮ ПО МЕНТАЛЬНОМУ БЕЗДОРІЖЖЮ

Ліка АЛЬШЕВСЬКА

1. Більшовики, геніальні піарщики, надто добре запам'ятали успіх такого святкування. І вже через неповних десять років по тому почали святкувати 5-річчя Великої Жовтневої Соціалістичної Революції, потім десяти-, двадцятиріччя, потім шістдесятиріччя від народження Леніна — і все це не тільки з парадами й концертами народної самодіяльності, а й з науковими конференціями і, звісно, книжками.

Веду до того, що такий ювілейний піар є цілком імперським (ї головна мета його — скріпити хитку імперську єдність народу спільним святковим екстазом). Тож якщо наша держава вирішила за імперською традицією щось історико-роковинне святкувати, то справжнім «прихильникам європейського вибору» годилося б не вестися на провокації і просто проігнорувати таку ініціативу.

Натомість незалежна преса вилила на нас потік обурено-сумовитого буркотіння (що викликав спочатку здивування, а потім уже й просто роздратування наївністю «патріотів», які самі роблять піар своїм «ворогам»). А тут ще й до «ганебного святкування» 350-річчя Переяславської Ради почали книжки видавати...

2. Присвячений Переяславській Раді 900-сторінковий том кольору Великої Радянської Енциклопедії було презентовано як цілком актуальне політологічне й культурологічне дослідження. Ба навіть як поважний контраргумент зловісним зазіханням «кучмівського режиму» на українську незалежність. І що ж наразі вважають таким аргументом вельмишановні видавці й історики?

Насамперед, класичні розвідки Драгоманова, Грушевського, Липинського, Оглоблина, Донцова та менш відомі празькі, ньюйоркські й торонтські публікації 1920-х—50-х років. Їхня майже 300-сторінкова наявність особливо дивує на тлі докладних історіографічних «путівників» Олексія Яся та Володимира Кравченка, в яких усі ті старі дослідження фахово описані. При цьому джерелознавчі

ідею гучного святкування державно-історичних ювілеїв, з виданням купи присвячених ювілеєві досліджень включно, придумала... царська Росія. Тамта імперія у 1912—1914 роках відспівала собі лебедину пісню — у вигляді сотень урочистих акцій та тисяч виданих книжок, присвячених 300-річчю дому Романових. Навіть мій прадід, тоді інспектор народних училищ Чернігівської губернії, і той собі видав 1913-го якусь історію дому Романових.

розвідки пп.Яся й Кравченка текстуально оточені понад трьома сотнями сторінок ще докладніших історіографічних описів Ф.Сисина (рецепція Переяславської Ради у джерелах XVII-XVIII століть та в сучасних англомовних виданнях), В.Брехуненка й М.Нагельського (концепції «Переяслава» відповідно в російській та польській історіографіях).

Звісно, все це дуже якісні, але вкрай вузькі спеціальні дослідження. На нашу думку, якщо книжка складається на 700 сторінок із історіографії та ще на 160 сторінок з дуже конкретних мікроісторичних студій (у якості коментарів), то в жодному разі не можна подавати її як глобальне «переяславознавче» узагальнення. І вельми кепським ганджем слід уважати приховування підзаголовку (повна назва видання: **Переяславська Рада 1654 року: історіографія та дослідження**, але на обкладинці немає останніх трьох слів), яке вводить в оману своєю всеохопністю.

3. Проте справжнім нервом цієї грандіозної історіографічної збірки є прекрасне науково-популярне дослідження, яке належить до найвідоміших і найрезонансніших за всю нашу історію. Ідеться про «Приєднання чи воз'єднання» **Михайла БРАЙЧЕВСЬКОГО**. Що цікаво, після прочитання цих п'ятдесяти сторінок (а я почала вчитувати «смолоскипівський» фоліант саме з них) решта тут уміщених досліджень видалася нескінченним повтором і елементарним розвитком ідей, уже закладених Михайлом Юліановичем.

А назагал після перелопачування цього тому почав видаватися абсолютно курйозним патос, із яким його презентували (протест! відновлення правди! новий погляд!). Бо що не казали б про нинішню владу й стан культури в Україні, але наразі в кожному шкільному й вузівському підручнику в Україні постулюються ті самі «переяславознавчі» аксіоми, на яких базується й згадане видання.

Переяславська Рада 1654 року: історіографія та дослідження. — К.: Смолоскип, 890 с. (п)
(Рецензія див. також: Кр 7.20'03)

ПОСТУП НОВИЙ САД ЛУГОСАДУ

Назар ГОНЧАР, учасник літературного братства ЛУГОСАД, ділиться планами відзначення двадцятиріччя першої писемної згадки про цю мистецьку групу (**Іван ЛУЧУК**, Назар Гончар, **Роман САДЛОВСЬКИЙ**). «Принаймні раз на місяць влаштовуватимемо публічну акцію. Хоч ЛУГОСАД здавна має таку прикметну рису як самодостатність, але час від часу на люди таки треба з'являтися... Запропоную трамвайовий перформенс, який, можливо, переросте у гелпеніг на наші тексти з книжкою в руках... Ще один задум — посадити сад із трьох дерев, які відповідають нам за друїдсько-кельтським календарем-гороскопом: сосну, клен, горіх... Пописатися на Форумі вельми б годилося».

«Авантюрист и мистификатор, король епопежа и самый кургузный в мире материнщик... метр, корифей и мировая величина», 67-літній Роман Віктор — про знакову для себе постать: «ДЗЮБА — необыкновенный интелектуал, который, я думаю, один стоит всей Верховной Рады. Иван любит, он выстрадал эту страну и... никому здесь не нужен. Потому что его уровень там, в космосе. А если человек улетает туда, вернуть его сюда уже невозможно». Але колись прийде той час, коли душі таких людей, як Дзюба, Роговцева, Гоголь, відгукнуться до нас, і «мы почувствуем гордость за свою землю, за Украину, за то, что мы в этой Вселенной не маленькая частичка, — напротив, удельный вес нашей нации неимоверно велик».

УНІАН
Новини з України

ЗНЕСИЛЕНЕ ЖУРІ

Усе нові подробиці спливають навколо нового конкурсу для творчої молоді «Старт». Задля задоволення певних міркувань членів журі заднім числом навіть було внесено зміни до положень конкурсу. «У ході довгих дискусій... було вирішено поділити премії в кількох номінаціях, оскільки в цих номінаціях до фіналу увійшли митці різних жанрів і неправильно було б, з точки зору журі, надавати перевагу, наприклад, поетові перед прозаїком чи співакові перед диригентом. Та навіть там, де фіналісти надали твори в одному жанрі, все одно визначити кращого було важко. Щодо розміру премій, то деякі переможці, за словами Т.Пушної, з певних причин попросили його не розголошувати».

Зокрема, переможницю **Марину СОКОЛЯН** змусили ділитися зі **Світланою ПОВАЛЯЄВОЮ**, роман якої зайняв друге місце. «Але ж нагорода має бути пропорційною зайнятому переможцем місцю» — закликає кореспондент УНІАН, тим часом про спосіб розподілу коштів відомо лиш «вбраними».

ДОБО, ПРЕД'ЯВИ ДОКУМЕНТ! або ЙОЙ, СКІЛЬКИ ШТАМПІВ!

КНИЖКА РОКУ 2003: НОМІНАЦІЯ «ВІЗИТІВКА»

Від початку 90-х років минулого століття традиція видавати «приватні» антології-колекції-хрестоматії набула мало не офіційної чинності. Чом би й ні, якщо упорядник має смак, авторитет і гроші, аби запропонувати свій погляд на певне явище?

Тетяна
ЩЕРБАЧЕНКО

Ні в кого не виникає сумніву, що Ігор ГАЙДАЙ смак, авторитет і гроші має. Художньо-прикладного фотомайстра можна впевнено назвати персоною модною й успішною, адже замовити йому портфоліо спішать різноманітні «зірки». Однак стверджувати його здатність творити міг спішити не варто. Представлений ним проект **Українці** — колекція а ля «творчий звіт», виворена сумою уяви й готового фотодоробку. Це — дуже красиві фотозображення людей, кокетливо й професійно присмачені деталями: травинкою, пампушками в газеті, виноградом, кошеним, «песиком Максимом», велосипедом тощо. Професійно поставлено «життєво достовірну» зворушливість. Нашу українська щедрість душі й ще дещо, у чому намагається перекопати передня текстівка.

Монументальна передмова Григорія Грабовича, гідна вступних частин офіційних підручників новітньої історії або виступів на день незалежності, справляє претензійне враження й наполегливо спрямовує сприйняття альбому в напрямку глибокості. Чого варті обридлі штампи кшталту «нове тисячоліття», «незалежна країна», «розбудова громадянського суспільства», «повсюдна корупція, політичні надужиття», «суспільний кон-

сенсус», «жнва творчости»... З точки зору інтерпретатора-Грабовича, «колективний портрет, якого пропонує тут Ігор Гайдай, ґрунтується (хоч, може, подекуди й підсвідомо) на тому загальному відчутті оптимізму й спільного почину, що принесла незалежність», виявляється, воно «все-таки не вигасло» протягом останнього десятиліття. Цілковитий і безпросвітний соцреалізм, здається, було замішувано на оптимізові так само круто.

Це — про контексти, тло, тепер власне — про «тексти». Про світлини. Чорнобілий, мало не «документальний» мінімалізм «колективного портрета» навряд ставить за мету відображення «масовості» й «типовості» з точки зору як мінімум естетико-соціологічної, — на цей методологічний гібрид наштотуєш саме в намаганнях підвести ризик під цим непересічним альбомом.

Ті, хто бодай колись бував у «польових дослідженнях», розуміють, як важко іноді дотриматися всіх умов заданої вибірки. Спроба побачити типового українця (чи такий є взагалі?) мистцю Гайдаю далася також нелегко. А тут ще Грабович намагається розділити з художником чин мітотворця. Усвідомити невловимий сумнів щодо концепції альбому змушує якийсь дискомфорт: когось тут бракує...

Отже, маємо 125 представників. Із них — 55 жінок, 87 чоловіків, 11 діток,

4 підлітків і ще 6 сімейних світлин. Воно й зрозуміло, — половина українок у нас переїхала на закордони, — хто заміж, а хто гроші заробляти. І те, що в усіх таборах переважають люди умовно середнього віку (20 жіночої статі й 47 — чоловічої; тут можлива незначна похибка, бо деякі персонажі важко класифікувати за віком) — також зрозуміло: соціологи давно протуркали всім вуха про критичну демографічну ситуацію. Ну нікуди народжувати дітей, нікуди! Митець також це осмислив. Жінки з немовлятами, батьки з дітьми — то люди забезпечені: модельки, Ющенко...

Літніх людей усього 26, само собою — більше чоловіків, і це викликає певний подив, адже до поважного віку, свідчать медики, у нашій країні доживають переважно жінки. Однак тут помітна яскрава соціальна тенденція. В Гайдаю жінки літнього віку зазвичай убогі, хоч і буколічного вигляду, селянки, а чоловіки — благородні мужи-музики, диригенти, художники тощо.

І — про молодь як визначальну категорію «українців початку III-го тисячоліття». Край наш славний своїми красунями, — про те знають товстосуми цілого світу. Із 25-ти молодих жінок п'ята частина — милі модельки, причому одна з них — екзотична мурилка (а чому немає монголо-татарок?). І ніякої тобі «клубнічки»! Навіть вугласте «ню» такої собі Наталки Топольської й розкішна Руслана Писанка у вишиванці (1996 рік) не нагадують, що в незалежній секс е. Також — кілька студенток, бандуристок і хороших, хай і худих, убраних у дешевий турецько-базарний одяг, сільських молодичок. О, міщучи й діаспора, не знаєте ви, що нинішні сільські персонажі — то не тільки баби в екзотичних кукляках та ситцевих платтях, узуті лиш у діряві матерчаті «тапочки» або кирзові

ШКІЦ. ХІ—ХХ СТ.

НОМІНАЦІЯ «ВІЗИТІВКА»

Напередодні сторіччя відкриття Національного художнього музею України низка «шанувальників» українського мистецтва віддала ювілейну данину пам'яті поважній установі. «Величезна музейна колекція вже не вміщується в історичному будинку. Через брак виставкових площ експонується лише децима музейної збірки», — констатує гендиректор Анатолій Мельник, тож нинішня державна увага й видання альбому — «перша віха на великому шляху» популяризації української художньої культури.

Цінність видання — не лише вельми якісному з поліграфічної точки зору каталогізуванні офіційних зразків

художньої культури України. Просвітницька мета видання могла б охопити багато пластів населення — насампе-

ред школярів, молодь, які, потребуючи естетичного ґрунту для розвитку не лише смаку, а й світогляду, знаходиться у повному вакуумі щодо засобів. Гортаючи ж цю величезну й важку книжку, важко уявити її на бібліотечних столах чи шкільних партах, радше — ув офіційних подарункових наборах з нагод ювілеїв.

Про кольорову адекватність репродукцій та жанрову й технічну охопність

чоботи! Що атрибути деяких «типових» «селюків» — не сапка, коза й велосипед, а комп'ютер, морська свинка й елегантна «іномарка». Утім, звідки вам це знати, коли ви приїхали в село (переважно центральноукраїнське) зі своєю брезентиною й прожекторами з «постмодерною» місією «документувати добу»?

Не можу відмовити собі в задоволенні завважити запропонований «тип» молодого чоловіка, адже саме з нього почалися ці прискіпливі «естетико-соціологічні» дослідження. Тут 24-х юнаків (також іноді досить умовних, бо міністерства час до часу змінюють вікові цензи) представляє два основних табори: шляхетні славні хлопці, які знають ноти й у побуті користуються стільниковими телефонами, а також — сповнені виробничого й, звичайно, національного оптимізму «робітники», на лицах яких лежить незмивна печать доброзичливого дебілізму на стадії загострення. Лиш один естетично люксовий оголений торс (чистісінький!) над засмальцьованими штанами й винятково чоловічим інструментом — величких розмірів відбійним молотком, цілковито випадає зі згаданої когорти, як і з усього альбому, зрештою. Цей позитивно-«рекламний» юнак, *Михайло Бринь*, чи не єдиний, хто має потужну сексуальну харизму. Що ж, іноді можна й пожертвувати натуралізмом задля «творчого задуму».

Знову й знову бачиться, що Гайдай міт не творить, а послідовно його дотримується, постійно пам'ятаючи про кічеві «дубово-калиновість» і «шароваро-бандурність». Від прилизаних концертних «національних» костюмів складається враження, що «модний» митець жодного разу не бачив молодь у джинсах і вишиванках, а фольклор у нього асоціюється з оперетковим народництвом і самодіяльними «фольклорними колективами», а аж ніяк не з відомими навіть Європі «Гайдамаками».

Про явні політичні тенденції свідчить невеличкий «список» імен (пропорційне щодо всієї кількості світлин підтвердження «міту» про кількість гетьманів на одного українця): Костенко, Бродський, Ющенко, Поплавський, Корчинський.

І останній міт, пунктирно. Про «обдаровану націю». Зі 125-ти персонажів — 60 «митців». Без коментарів. Ба, про «високу духовність» забули! — четверо «типових» духовних осіб включно з жінкою.

Ось такі ми, українці. Оптимісти з фальшивими документами. Нічого нового початку III-го тисячоліття... Заперечите?

Та альбом, все ж, — суперовий. Усього лиш не варто читати передмову й намагатися осмислити те, чого немає. Наш портрет — ми самі.

Kr

Ігор ГАЙДАЙ Українці. Початок III тисячоліття. —
К.: Гайдай Студія, ІЗ2 с. (о)
(Рецензів див. також: Кр ч.23'03)

представлених робіт своє слово повинні сказати фахівці. Впадає в око факт, що сучасне нам мистецтво представлене вельми невеличкою кількістю робіт, серед яких мало справді відомих сьгодні майстрів. Зрозуміло, що кшталтування «мистецької» та «історичної» вартості авторів відбуватиметься протягом наступних десятків років, але хотілося б бачити, тримаючи таку «мистецьку хрестоматію», ширшу палітру робіт 1980—90-х, не прикрашену натяками боротьби за закупівлю картин за державні гроші чи боротьби «тусівок».

Варті уваги неофітів дві статті, розміщені насампочаток, — про історію музею, а також оглядову, «Мистецтво XIX — початку XX ст.» Ольги Жбанкової.

Kr

Національний художній музей України. —
К.: Артанія Нова, 4І6 с. (с)

ДО ІСТОРІЇ РОДУ ГОГЕНА

ДАЙДЖЕСТ

Поль Гоген та його бабуся, франко-пелуранка Флора Трістан, стали головними героями нової книги **Маріо Варгаса ЛЬЙОСИ Шлях до раю**. Що об'єднує цих персонажів, бурлаку Гогена та його бабуся-пуританку, нещадну самоїдку, котра була борцем за права жінок і робітників у Франції, окрім кривого зв'язку? Мабуть, запальний характер і сильний внутрішній імпульс, що спонукав до бурхливого життя.

Проте критики пишуть: «Найміцніший зв'язок — це сам автор», котрий вирішив оповісти одразу дві біографії й не створив між ними белетристичних паралелей. Історія Гогена не особливо цікава — його біографія досить відома, Варгас Льюса лише переказує її у своєрідній манері, зовсім не дотримуючись хронології. А от історія Флори Трістан захоплює й тримає увагу. Ця жінка покинула чоловіка, що знущався над нею, намагався застрелити, — куля залишилась у Флори в грудях. Відтоді вона уникала шлюбу та комфорту й їздила від міста до міста, де організувала робітничі комітети. Оповідь про її поневіряння — цікавий зріз складного соціального побуту Франції початку XIX століття. Та все ж попередня книга Льюси — «Свято козла» — визнана набагато цікавішою за «Шлях до раю».

НОВЕ — НЕ ВИДАНЕ СТАРЕ

Видано збірку **Ранніх оповідань Джона Апдайка** 1953—1975 років. Найперше з них було опубліковане 50 років тому в славетному «Нью Йоркері», далі друкувалося ще сто два (чотири заборонено до друку). За той самий час Апдайк видав сім романів і п'ять книг поезії. Попри вражаючу арифметику, оповідання виходили на читача «поступово, повільно, хоча мали б струмувати бурхливим водоспадом».

Ранній Апдайк прочитується не як «автор-психолог» чи «автор-аналітик», хоча й ці іпостасі присутні. Його письмо візуальне й картинне, образотворче — це блискучий стиліст, чие бачення втілюється у філігранних мовних зворотах. «Цим я найбільше завдячую Гемінгвею, котрий показав усім нам, яку напругу й щільність може передати справжній діалог, скільки поезики приховано у найпростіших підметах і присудках». Теми, що приваблювали Апдайка найбільше — ерос і Бог, або ж таємниця жінок і смерті. Щоправда, дослідники сприймають це більше як маніфест, аніж справжню сутність авторського письма. Тепер видання творів Апдайка складало б приблизно 54 томи. І це ще не все.

Kr

СУЦІЛЬНА ЕКЗИСТЕНЦІЯ ЕМІГРАЦІЇ

ДАЙДЖЕСТ

У Бухарестському видавництві «Мустанг» побачила світ книжка румунської дослідниці **Магдалени ЛАСЛО-КУЦЮК Творчість Шевченка на тлі його доби**. У руслі сучасної вітчизняної шевченкознавчої проблематики дослідниця робить спробу «виокремити своєрідність поетового феномена як вершини українського романтизму в контексті розвитку цього літературного напрямку в національній та європейській літературах... у зв'язку його творчості з Біблією, найперше — із старозавітною культурною традицією — аспектом, принциповим для розуміння художньої спадщини Кобзаря...»

Ірина ДУМЧАК аналізує роман Аскольда Мельничука «Посланець мертвих» і твердить, що сьгодні літературу дедалі більше займає проблема «екзистенції людини у суспільстві на тлі самоствердження та самовизначення у просторі свідомого чи підсвідомого співіснування». У Мельничука ж цей мотив посилено ще й фактом еміграції, бо його героям завжди хочеться поговорити «про місця, які ніколи не бачили їх діти, розповідати історії, які... діти... не могли повністю уявити».

Kr

САМ НА САМ ІЗ БАГАТОКІМ

АНДРІЙ МОКРОУСОВ:

Я СПРОБУЮ ПЕРЕКОНАТИ ПАНІ ЗАБУЖКО, ЩО ДЕІНДЕ ІСНУЮТЬ ВИДАВНИЦТВА, ЗНАЧНО ЛІПШІ ВІД «КРИТИКИ»...

Кр.: — Видавництво, яке майже не друкувало художньої літератури, так потужно взялося за неї. Що ся стало?

А.М.: — Власне «Критика» від самого початку видавала художню літературу — дві книжки Володимира Діброви, поезії Наталки Білоцерківцеві, есеїстику Костянтина Москальця, зрештою, два томи В.Домонтовича, а також мемуаристику — хоча й не робила цього «системно». Ідея видавати серію «Критичні тексти» належить мені. А от щодо певних текстів, то ініціатива почасти належала видавництву, почасти — самим авторам. Скажімо, позаторік я вже знав, що Андрухович закінчує новий роман, і обережно поцікавився, чи він ще не пригледів видавця. Виявилось, що він думав саме про «Критику» (хоча й не тільки про неї). Так само і з Жаданом. Із Мідянюком ми почали було обговорювати книжку вибраних поезій, а він запропонував нову збірку. Ірванець якось розповідав професорові Грабовичу і мені про те, що також готує «Вибране» й одразу дістав попередню пропозицію.

Кр.: — Чи має Ваша серія якісь об'єднавчі критерії?

А.М.: — Нам залежало насамперед на репрезентації (звісно, принципово не висчерпній і не наскрізній репрезентації) українського актуального літературного процесу, якщо про нього взагалі йдеться. По-друге, ми хотіли би також окреслити контекст цього процесу, тож маємо певне зацікавлення й до інших літератур — польської, білоруської, німецької, американської тощо. Про всі ці міркування можна досить багато розводитися, але не думаю, що будь-яка серія, а надто літературна, конче має спиратися на жорсткі й вельми деталізовані концептуальні засади. У жодному разі, як на мене, серія не дорівнює певній естетичній школі — це, зрештою, функція літературного часопису того чи того спрямування. Обгово-

рюючи з професором Грабовичем, із деякими членами редколегії (тими таки Андруховичем чи Рябчуком) певних авторів, ми насамперед з'ясовуємо (для себе), наскільки «критиківськими» вони є.

Кр.: — Тоді що це за овоч такий — «критиківський автор»?

А.М.: — Поняття «критиківського автора» формалізувати досить важко, воно є радше інтуїтивним, «намацальним». Якщо суто тавтологічно, то це письменники (і науковці), які належать до умовної «спільноти «Критики». Насамперед неправильним буде обмежувати таку спільноту «постмодерною» орієнтацією (якщо йдеться про літераторів, то це не спрацьовує, скажімо, у випадку Мідянки, хоча він цілком «наш»

автор, — але так само це буде кричуще неточним й щодо Жадана, Ірванця та й Андруховича). Не є винятково визначальним і, приміром, критерій «європейської зорієнтованості», бо він властивий нашим авторам дуже різною мірою (цілком припускаю навіть чітку візію

про війну і відбудову» для самого автора була очевидним глухим кутом. І то глухим настільки, що з нього якийсь інший поет (як свідчить історія) міг би й не вибратися, надовго або й назавжди замовкнути.

Натомість Жадан (із легкої Андруховичевої руки) знайшов собі Відень. Там він почав писати поезію інакшу за інтонацією, інакшу за адресатом, інакшу за культурною пропискою. Про його «тамтешню» прозу годі й говорити. Напозір міцно прив'язана до Жаданової особистості, вона, попри все, парадоксально дистанційована від

відомого нам Жадана стилістично й інтонаційно. Тобто літературний Жадан змінив кров, і це не може не вражати. Тож нашою безсумнівною перемогою можна вважати певне ігнорування нових Жаданових книжок усіма українськими книжково-літературними конкурсами. Бо якщо «новий» Жадан одразу б дістав схвалення культурного загалу, це б означало, що не такий він і несподіваний, не такий уже й відірваний від тих топосів, якими цей загал оперує.

Кр.: — Чи виникали у вас якісь суперечки з авторами при редагуванні книжок?

А.М.: — Найбільше питань було пов'язано з правописом. «Критика» назагал використовує трохи зреформовану «скрипниківку», яку ми жартома називаємо «дивничівкою» (Вадим Дивнич — випусковий редактор «Критики» — *Кр.*), натомість Андрухович, Ірванець, Мідянка, а надто Жадан дотримуються «звичайної» ортографії, щоправда, у кожного вона своя й децю відмінна від стандарту — звичної радянської «постишевки». Найтолерантніше до наших вимог поставилися Мідянка й Ірванець (утім, у Ірванця правописна заміна не завжди вможлилювалася технічно: риму на «-сті» в родовому відмінку ніяк не заміниш на «-сти», так само,

як і не введеш «готів» у каламбур «поготів — готів»). Із Андруховичем дійшли компромісу: ми домовилися, що за «скрипниківкою» буде лише контрверсійний розділ про Антонича, що вмотивоване стилізацією під старолівівську дисертацію. У решті ж тексту Андрухович дотримувався традиційного правопису, хіба що застосовував «г». А ось Жаданові було важко навіть із «г» погодитися, він уважав, що це буде «не його» текст. Власне, були й змістовні дискусії, хоча детальніше про це, либонь, ще говорити зарано.

Кр: — А що з Ваших «Критичних текстів» найкраще продається?

А.М.: — Ми видали 3000 примірників Андруховича, по 1500 — обох книжок Жадана, 1000 примірників Ірванця і 500 — Мідянки. Сьогодні наклад «Дванадцяти обрuchів» практично розпродано, і ми готуємо вже навіть не додрук, а друге видання книжки. Отже, найкраще продається, звісно, Андрухович. Із решти книжок найбільша відносна цифра — 70% (350 книжок) у Мідянки, найбільша абсолютна цифра в поетичній збірці Жадана. Що й не дивує, бо, напевно, Мідянка з Жаданом — найсильніші наші поети.

Кр: — Чи не думаєте Ви, що видрук таких несподіваних Жаданових книжок є ведмежою послугою для нього? Те, про що Ви говорите, можуть помітити і відзначити лише найприскіпливіші шанувальники Жаданової творчості. А для більшості всі ці зміни — буря у склянці води. Якби так разуче змінився Андрухович — це помітили б усі, а Жадан... Разюча нерівність цих брендів спричинилася до певного несприйняття «нового» Жадана багатьма читачами. Чи не варто було заздалегідь підготувати, якое пропіарити Жадана й лише потім друкувати ці його книги. Не секрет, що більшість читачів і сьогодні цікавить лише Жадан, який закінчився збіркою «Пепсі», й їм цілковито нецікавий Жадан «Балад про війну і відбудову»...

А.М.: — Читач будь-якої україномовної книжки — то читач спеціальний, умотивований. Чи то *fiction*, а чи *non-fiction* — українська книжка в нас завжди функціонує ніби «інтелектуальна». Ми ж, видаючи книжки, сподіваємося, що публіка підготована до сприйняття складних речей уже тому, що купує книжки не на «общепонятном язикі». Я не вважаю, що наш читач — це неадекватна, хвороблива істота, яку треба якое «натаскувати» на український текст, хай навіть складний і незвичний. Є тексти — читайте. Аби їх розуміти, не треба якое надмірного вишколу, вистачить лише уважних і розумних очей. Щодо Жадана,

то я маю стос відгуків (вельми поверхових) на обидві його книжки в пресі, і з них випливає, що публіка тут до сприйняття готувалася самотужки. Себто різницю між «новим» Жаданом і Жаданом часів «Пепсі» читач таки помітив: когось це прикро вразило, когось приємно здивувало — але мені йшлося саме про несподіванку для отого спеціального читача. Коли ж прозовий імпульс Жадана в нашій прозі й поезії буде проігноровано, майбутнім літературознавцям доведеться розв'язувати ще одну тривіальну загадку: якого дідька український літпроцес на початку XXI сторіччя, перебуваючи не в найліпшому стані, дозволив собі розквіш жаданами розкидатися...

Кр: — Попри все, проект вийшов бодай на нуль, чи в фінансовому плані є збитковим?

А.М.: — Серія не є грантовим проектом. Тож, хоча ми й не розраховували на якийсь великий зиск, збиток тако був би вкрай небажаним. Книжки Жадана й Ірванця, сподіваюся, можуть окупитися, хоча їхня видавнича ціна ненабагато вища від собівартості. Збірка Мідянки через високі поліграфічні витрати й малий наклад відпочатку була запланована збитковою. Натомість «Дванадцять обрuchів» Андруховича є прибутковими, і лише за їхній рахунок ми, думаю, щось таки заробимо, відтак, зможемо продовжити цю божевільну справу.

Кр: — Яких авторів можна сподіватися побачити найближчим часом у «Критичних текстах»?

А.М.: — У найближчих планах — ньюйоркська збірка Василя Махна. Він там також виглядає досить несподівано, хоча про разючу відмінність від до-ньюйоркського Махна не йдеться. Далі — антологія німецького оповідання кінця 1990-х — початку 2000-х років: книжка хай і, скоріш за все, збиткова, але цікава й потрібна. Плануємо видати й білорусько-українську антологію, подвійну білінгву: 11 білоруських поетів у оригіналі й українському перекладі та 11 наших поетів у оригіналі й перекладі білоруською. Можливо, виникатимуть нові постаті. Скажімо, щойно в «Критиці» ми надрукували зовсім юну, але вельми талановиту Таню Малярчук, яка торік блискуче дебютувала в «Березолі». Невеличку книжку такої, як у неї прози, думаю, ми спромоглися би видати.

Щодо інших планів, то Андрій Бондар наразі закінчує антологію польської по-

езії кінця 1990-х — початку 2000-х років, Андрухович закінчує антологію поезії бітників і, сподіваємося, повернеться до поезії, Жадан готує антологію сучасної російської поезії, а також пише роман. Усе це ми радо видавали б. Щоправда, бітники в «Критичні тексти» вписуються найменше, бо при створенні серії йшлося насамперед про сучасні тексти (не обов'язково українські, але «осьтеперішні»), проте ім'я Андруховича актуалізує й осучаснює, зокрема, й поезію бітників.

Власне, імен чи текстів, які нас влаштували б під тим чи тим оглядом, на жаль, дуже небагато. Звісно, я щиро зрадів би, побачивши й, скажімо, у Герасим'юка щось, що дозволило б і його вважати «критиківським» автором, або Андрусика etc...

Кр: — А Винничук чи Прохасько у вас надрукуватися змогли б?

А.М.: — Для мене вже неунікненною вадою «Критичних текстів» є те, що серія з'явилася по тому, як вийшли Прохаськові «НепрОсті», бо я був би дуже втішений, якби ця книжка вийшла в нашій серії. І Винничук безперечно наш автор, але, боюся, він навряд чи має потребу друкувати свою прозу будь-де, окрім «Піраміди» (щодо певного *non-fiction*) то тут справи кращі: ми будемо видавати коментовані Винничукові

містифікації, сподіваюся також колись дійде й до «Записок пройдисвіта»). Якщо Прохасько прийде і скаже, що я, мовляв, «Лілею-НВ» з «Кальварією» хоча й люблю, але «Критику» люблю не менше, або Винничук скаже те саме про «Піраміду», то я, бігме, не опиратимуся. Хоча й активно відбирати авторів у інших видавців не в наших звичаях.

Кр: — А якщо до вас прийде Забужко?

А.М.: — О, про це можна хіба що мріяти! Але як людина сумлінна, я, либонь, спробую переконати пані Забужку, що деінде існують видавництва значно ліпші від «Критики». Приміром, «Факт», якщо вона не знає...

Провокували на відвертість
Олег КОЧЕВИХ та Дмитро СТУС

Сергій ЖАДАН. Історія культури початку століття. Сер. «Критичні тексти». — К.: Критика, 88 с. (0) (Рецензії див. також: Кр чч.19,22,23'03)

Сергій ЖАДАН. Біг Мак. Сер. «Критичні тексти». — К.: Критика, 184 с. (0) (Рецензії див. також: Кр чч.22,23'03)

Врій АНДРУХОВИЧ. Дванадцять обрuchів. Сер. «Критичні тексти». — К.: Критика, 318 с. (0) (Рецензії див. також: Кр чч.18,20,22'03, 2'04)

Петро МІДЯНКА. Дихма. Сер. «Критичні тексти». — К.: Критика, 120 с. (0) (Рецензії див. також: Кр чч.19'03, 1'04)

Олександр ІРВАНЦЬ. Любіть!.. Сер. «Критичні тексти». — К.: Критика, 112 с. (0) (Рецензії див. також: Кр чч.20'03)

17.00 грн

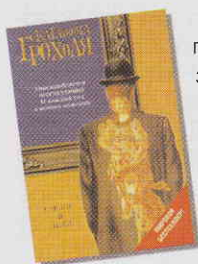
20.00 грн

СВІТОВИЙ BEST

ЧАРІВНА КАТАЖИНА

Чого зараз не вистачає україномовному читачеві? Здавалося б, хто, як не видавці знають відповідь на це запитання. Чому ж тоді вони наводнюють нескінченні шерги книгарських полиць суто грубезними томами якогось чергового нобелівського лауреата або енциклопедичним складом? Невже українська аудиторія складається виключно з короткозоро-наївних інтелігентів, які читають свої фоліанти навіть у соняшну погоду? Авжеж, ні. Просто відсутність елементарного ринкового аналізу й беззастережне покладання на обтяжену кількома вищими освітами інтуїцію робить наших видавців заручниками власних ілюзій.

Максим АРТЕМЕНКО

Російські друкарі вчоргове втерли носа своїм західним колегам. Попри територіальну близькість Польщі, українські видавництва прогавили появу на книжковому обрії нової зірки. Письменниця з лунким ім'ям **Катажина**

ГРОХОЛЯ зажила останнім часом слави польської Бріджит Дженс. І то не випадково. Популярна телеведуча, оглядачка в кількох журналах, нарешті авторка суперрусійського **Серце в гипсі** — вона стала вітленням нової літератури.

Попри присмак масовості, роман не має нічого спільного з нетлінними витворами Дарь Донцовою чи Чингіза Абдулаєва. Головне в ньому не сюжетні перипетії, а неодмінно дотепні рефлексії головної героїні — звичайної сучасної жінки, яка намагається втриматися на плаву серед навколишньої метушні. Вона розлучена й фінансово незалежна, і все ж найбільше прагне відчувати поруч чоловіче плече. Із заповзятістю мітологічного героя Ютка (головна героїня) маневрує між Сциллою й Харибдою сучасних спокус і небезпек. Як не відмовити собі в смачній вечері й мати стегна топ-моделі? Що зробити, аби втримати партнера від любовних зальотів і одночасно лишитися повністю самодостатньою? Чому всі подружки мають власні авто, сотні дорогих парфумів і величезну кухню, а ти маеш діставатися роботи на електричці? На ці й інші сакраментальні запитання сучасної доби героїня відповідає з філософською винахідливістю й невідмінним гумором. Як-що додати приємний впізнаваний колорит східноєвропейського передмістя й екзотичні імена головних героїв, то кращої релаксації годі й шукати.

Кр

Андрій МОКРОУСОВ про книжку Миколи РЯБЧУКА «Дві України: реальні межі, віртуальні війни»:

«...Нова монографія Миколи Рябчука, на мій погляд, цікавіша й софістикованіша від «Дилем українського Фауста», які науковістю поступаються й книжці «Від Малоросії до України». Адже колись саме «Малоросія...» спричинилася до гучної й напруженої дискусії. Натомість «Дві України» дають значно менше підстав для критики з власного Рябчукового табору, себто, з боку ліберально/демократично/європейсько etc налаштованої гуманітарної спільноти. Тому, очевидно, і не квапляться полемізувати Володимир Кулик, Ярослав Грицак чи Олександр Гриценко, а шкода...

Утім, зменшення підстав для «дружньої» дискусії не робить письмо Рябчука менш цікавим для «своїх», не став він, либонь, і менш гострим у своїй критиці, менш контрверсійним, із погляду «ворогів». Зокрема об'єктом його уваги є небезпеки, що ними українському соціумові загрожують сили, сказати б, «фундаменталістського» чи то в широкому сенсі «традиціоналістського», зрештою, ізоляціоністського та ксенофобського спрямування (не думаю, що варто їх персоналізувати, бо вийшов би чималий список, який могли би відкривати постаті, приміром, Калинців або Дашкевича, а закривати — всілякі аріософи, любителі «Велесової книги» та інші невитравні нативісти)...

...У цій книжці ґрунтовний науковий аналіз дедалі більше витісняє публіцистичний патос попередніх книжок, хоча публіка, схоже, воліє відчитувати «нового» Рябчука через Рябчука «ранішого»...

Кр

НОМІНАЦІЯ «ПОСТАТІ»

ЗАКОНСЕРВОВАНЕ ЛИСТУВАННЯ

«Смолоскип» нарешті зірвав кришку з надзвичайно цікавого, хоча всілякими способами ретушованого впродовж десятиліть мислителя й громадського діяча **В'ячеслава ЛИПІНСЬКОГО**.

Себто, його «Листи до братів-хліборобів» таки друкували, його роля як ідеолога українського консерватизму ніби відома, але завжди це поміщалося в контекст, який провокував ставитися до всього з поблажливою посмішкою... Мовляв, що вдієш, якщо Липинський хоча й справді цікавий мислитель, але його політодоктрина все ж не є ні життєздатною, ані політехнологічною...

І що з того, що, як вельми значний землевласник, «поляк за походженням» і «українець за політичною свідомістю» він таки витворив політичну доктрину, цілком сполучну з євро-

пейськими уявленнями про закон, у якій зберігалися й захищалися традиційні устрої українського селянського життя, а «засадничим каменем політики незалежності» ставав «територіалізм».

Утім, видані **Листи** цікаві не лише й не стільки різноманітними змінами політичних орієнтацій. У них — динаміка формування неординарної особистості, яка не лише зробила свідомий вибір на користь України, а й розкрила себе у взаєминах із нашими чільниками: Д.Антоновичем, О.Барвінським, М.Грушевським і В.Доманицьким на хронологічному проміжку від початків століття минулого до 1931 року.

Кр

В'ячеслав Липинський. Листування. Том I («А»-«Ж»). Сер. «Архів». — К.: Смолоскип, 960 с. (п)

НОМІНАЦІЯ «ПОСТАТІ»

РУКОПИСИ ТАКИ НЕ ГОРЯТЬ

...хоча й можуть надовго зникати з культуросфери. Саме так трапилося і з «загальним зошитом у лінійку в чорній ледерині обкладинці», у якому секретар предстоятеля греко-католицької церкви Андрея Шептицького о.Володимир Грицай вів записи в останні три роки життя й діяльності митрополита (1941—1944).

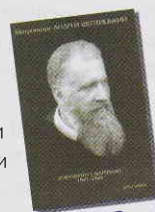
Лише позатарік цей рукопис було випадково знайдено дослідницею Інституту Юдаїки під час студії історії голокосту в урядовому архіві в Києві. А невдовзі ті матеріали були й опубліковані, до чого прислужився цілий мультикультурницький консиліум: Інститут Юдаїки + Український Католицький Університет

+ видавництво «Дух і Літера», відоме активною публікацією сучасної православної філософії.

Книжка складається з трьох частин: послання, листи й акти митрополита Андрея (книжковою гарнітурою), потім те саме (відтворення рукописного оригіналу) і нарешті блискучий фаховий коментар Андрія Кравчука «Соціальне вчення та діяльність митрополита Андрея Шептицького під час німецької окупації», який за обсягом перевищує документи, що тут розглядаються.

Фактів більше, історія увиразнюється... Кр

Митрополит Андрій Шептицький. Документи і матеріали 1941-1944. — К.: Дух і Літера, 312 с. (п)

23.00 грн

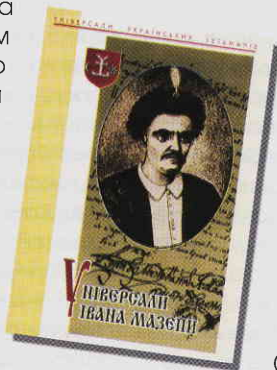
УНІВЕРСАЛЬНА ПРОВОКАЦІЯ АНАТЕМИ

Ще літ скількись-там тому, коли гривня лише вводилася в обіг, витісняючи звіди національну купонографію, багатьом доводилося бачити сумну картинку: набожна бабуся, якій російська православна Церква заступила весь білий світ, відмовлялася брати купюри номіналом у 10 грн., бо на них, бачте, зображено його — Івана Мазепу, останнього українського гетьмана, за правління якого Україна зберігала реальну економічну незалежність і політичну автономію від Московії...

А що за все треба платити, особливо ж переможе-ним політикам, а Мазепа був політиком нездалим уже тільки тому, що програв Петрові, то при переписуванні Петровими чиновниками від науки й політики історії яка була в історію яка стала потрібною природним чином позначали не лише більшість оригінальних універсалів Мазепи,

а й сам текст Переяславської ради.

Незнання завжди породжує міти, тож книжка типу «для науковців» стає цікавою й для всіх шанувальників української історії — як патріотично, так і непатріотично налаштованих.

Бо незнання в тому всьому й після неї залишається так багацько, що опертя на кавалок знання дозволяє й далі будувати будь-які історичні схеми за принципом: як кому на душу лягає. Але шматок істинного знання з посиланнями на Коломацькі статті між Мазепою та московськими вінценосцями про впроваджені «правила» гри та 497 документів (універсалів і наказів) таки надасть якій-будь із цих теорій належного документального підґрунтя...

Kr

Універсали Івана Мазепи. 1687–1709 рр.
Сер. «Універсали українських гетьманів». — К.—Л.: НТШ, 800 с. (с.)

НОВИЙ ПІДРУЧНИК З ФІЛОСОФІЇ ПРАВА

Ще донедавна філософія права в Україні була суцільною *tabula rasa*. За радянської доби нею нехтувала як пануюча ідеологія, так і політична практика. Навіщо, насправді, тоталітарній державі право, що обмежує її свавілля?

Сергій ПРОЛЕЄВ

І на сьогодні підпорядкованість нашого життя ідеї та нормам права залишається більше бажаною, ніж дійсною. Але, немов би на компенсацію цього стану, з'явилося чимало підручників і посібників із філософії права. На жаль, більшість несе на собі відбиток старих стереотипів і уявлень. Деяким авторам і дотепер важко уявити, що право — то суверенний волевияв народу, а не привілей держави, що встановлює свої приписи, як їй заманеться. Підручник **Володимира КУЗНЕЦОВА** *Філософія права. Історія та сучасність*, виданий видавництвом «Стилос» наприкінці минулого року, вигідно відрізняється від подібних «зразків жанру».

У ньому викладені концепції щодо

сутності й проблематики права від античності до наших днів. Автор намагається сумлінно відтворити всі значущі правові теорії, простежити їх еволюцію й внутрішню логіку. Важливо, що для цього використано багато сучасних — переважно англійських — джерел. Досить детальна бібліографія допоможе читачеві вже самостійно заглибитися в ті чи ті сюжети. При розгляді основних проблем наводяться розлогі цитування класиків філософії права та сучасних дослідників, що додає викладу об'єктивності й перетворює підручник ще й на своєрідну хрестоматію філософсько-правової думки.

Поза сумнівом, книжка В. Кузнецова стане корисною для всіх, хто опановує філософію права; вона сприятиме наближенню викладання цієї важливої дисципліни до сучасних наукових і професійних стандартів.

Kr

Володимир КУЗНЕЦОВ. Філософія права.
Історія та сучасність. — К.: Стилос, 382 с. (п.)

... 12 січня через тиск з боку влади закрито львівський мистецький клуб «Лялька», що належав мистецькому об'єднанню «Дзига» й проіснував 10 років. У «Ляльці» було проведено понад 2000 акцій; серед них — постійно діючі проекти різних напрямків, зокрема, «Презентації журналу «Четвер», «Львівська Балачка» та інші. «Лялька» згуртувала навколо себе найвідоміших популяризаторів української поезії у форматі сучасної музики: гурти «Плач Єремії», «Мертвий Півень», «Пікардійська Терція».

... Федеральна Служба Безпеки Росії активізувала кримінальну справу проти авторів і поширювачів книжок **ФСБ подрыва-ет Россию** та **Лубянская преступная группировка** за звинуваченням у розголошенні державної таємниці. У цих дослідженнях **А.ЛІВІНЕНКО** розслідує теракти 1999 року в Москві й Волгодонске і робить висновок про участь у терористичній діяльності держспецслужби Росії. Автор виїхав до Великої Британії, натомість у Росії допитують головного редактора інформагенції «Прима», яке придбало більшу частину накладу забороненого видання. Також слідчі лубянского відомства повідомили про вилучення у агенції «Прима» 4376 примірників дослідження «ФСБ подрыва-ет Россию», і додали, що ці книжки будуть вилучатися і з продажу.

... За останній тиждень січня в Україні закрито одразу три видання — літературно-мистецький часопис Олеса Донія «Молода Україна», який встиг випустити лише шість чисел в інтернеті й п'ять — у друці; а також одні з найстаріших українських видань — багатотиражку Соціалістичної партії України «Сільські вісті» та газету «Молода Гвардія». Очевидно, незабаром буде закрито й одеське «Правое дело», проти якого СБУ позиває за фактом розголошення фактів корупції в одеських спецслужбах.

... Відійшов директор Національної Парламентської бібліотеки України **Анатолій КОРНІЄНКО**. Вічна пам'ять книгознавцеві...

... Вітаємо з Днем Народження іменинників кінця лютого: **Євгенію КОНОНЕНКО**, **Олега СОЛОВ'Я**, **Вячеслава МЕДВІДЯ**, **Тетяну ЩЕРБАЧЕНКО**, **Костянтина МОСКАЛЬЦЯ**, **Леся ДЕМСЬКУ-БУДЗУЛЯК**, головного редактора видавництва «Факт» **Леоніда ФІНКЕЛЬШТЕЙНА!**

Світлана Лодиків Панчужен

КНИЖКА РОКУ, 2003: НОМІНАЦІЯ «ГОЛОСИ»

ДОСЛУХАЧ СЛОВОТИШ

Вимір поезії — сама поезія; усе інше в ній — від людини. У Миколи ВОРОБИЙОВА того іншого — мінімум. Хто слідує за цим автором віддавна, мав чимало нагод помітити дивну загалом для наскрізь риторизованої нашої поезії річ: його вірш не є засобом балакучого думання — ним усього лиш називають. Коли що: дерево, сніг, вітер, хвилю, рибину, фіртку. І те, що в цю саме мить медитаційно світиться в глибині стану, де головні дійові особи — теж вони. А поет — то так: принагідний мовець. Чимось схожий до колібрі, яка зависає біля суцвіття й співає з нього тільки нектар. Зрозуміло, того ж таки стану...

Григорій ШТОНЬ

Саме тому Воробйов каже завжди менше, ніж промовляє. А інколи й не каже нічого. Ніби не каже:

...що є життя
що в ньому треба спати
в прочинені двері я глянув:
мрець біля мерця
лежать...

Зрозуміло, що це він не про себе, а — всіх нас, яким би взяти й образитись. Але — не кортить. І все тому, що ми якимось робом теж перевтілюємось у Воробйова. Тобто дитинієм і мудрішаємо рівно настільки, наскільки попри всі цивілізаційні з нами маніпуляції все ще живі. Більше того: ми взагалі вибуваємо з цивілізаційного духовного колапса з його самодостатньою культурою, філософією, заgrimованою під життя суетою. Долучаємось коли не до власне Духу, то бодай субстанції, яка здатна здивуватися з того, що:

стаю все меншим і дрібнішим
колись заповнював поле
і річку і ліс
а нині вміщаюся в машину...
куди ж я їду
намагаючись повернутись?..

Утім, навіть найбільш промовисті цитації брешуть. Бо залишають поза собою решту Поета, який віршами нічого не вичерпує, а лише доосутнює. Чи не з тої саме причини спрага наголошених доосутнень набагато перевищує спрагу просодичну, яка поезією Воробйова погамовується, безумовно, теж. Принаймні для естета — і в естетові! — від Бога, а не літератури, яка навіть при адресних всіляких лементаціях та інвективах першим пунктом сатисфакції має передовсім се-

17.00 грн

чиняється в неозначеності, поет охороняє незнання світу, оберегає неназивання, вдаючись до метафоричних плетив, подібних на космічні галактики, які лише уявно можемо членувати на якісь острівці, планети. У цьому світі існують свої правила, де недоказовість не є ознакою неіснування, тому й духове проростає не з видимого, а з розуміння умовності видимого.

«ПОКИ ТИ, ПОКИ Й СУД»

Творчість Миколи ВОРОБИЙОВА я б не ризикнув представляти, враховуючи численні дослідницькі капітуляції. Що може дати читачеві дрібка формалістичних визначень про типи фігур чи, ще ліпше, пошук соціального еквіваленту? Хіба можна означити невимовне?

Олексій СІНЧЕНКО

Поезія змінює не світ, а наше ставлення до нього, ускладнює бачення, привчає проникати глибше поза видимість. У по-

тичній картині світу автора, сконструйованого з уламків європейського й східного світоглядів, руйнується почуття результативності, на якому утриваює себе споживацька цивілізація. Світ для Воробйова роз-

У СВІТІ АНТРОПО-КАКТУСІВ

До альбому творів художниці та мистецтвознавця Аркадії Оленської-Петришин увійшли репродукції 100 малярських та графічних творів авторки, повний перелік виставок за її участі, бібліографічні та біографічні відомості. До появи видання причетні як українці діаспори, так і незалежної України, зокрема — Національний художній музей України. Отож, маємо солідне мистецьке видання з напрохуд яскравою поліграфією та доволі оригінальною (заморсько-українською) мовою автора вступної статті.

Марія ХРУЦАК

Репродукції арт-виготворів художниці зачаровують не лише своєю колористикою, але й підсвідомо підштовхують до ознайомлення з їх потрактуванням у вступній статті поважного автора. Там, зокрема, ідеться про «значний внесок у культурне життя української громади США» пані Аркадії: вона брала активну участь у діяльності Нью Йоркської групи, товариства молодод-

го покоління українських письменників і художників, була співзасновником Асоціації молодих українських мистців, працювала художнім редактором журналу «Сучасність». Добре художницю знають і в Україні, адже останні роки її життя, яке трагічно обірвалось у 1996 році, пройшли на батьківщині. Тут вона читала лекції, провела цілу низку персональних виставок.

Життя художниці Аркадії Оленської-Петришин, як зазначає Ярослав Лешко, було

сповнене «пристрасти, дисципліни й інтелектуальної допитливості», а її творчість позначена гострим відчуттям часу. Саме таким пристрасним у кольорі виглядає альбом, що цілком відповідає настрою представлених робіт. Аналізуючи творчу еволюцію п.Аркадії, критик розгля-

дає важливі моменти її життя, які безпосередньо впливали на зміни в її малярській манері.

Ранні праці вводять глядача до доволі загадкового світу перших експериментувань Оленської-Петришин у сфері міту й символіки кольору. Мабуть тому автор розвідки іноді вдається до описовості, оминаючи спроби аналізу чи певних пояснень зображеного, посилаючись на те, що полотно цих років «роблять більше питань, ніж дають на них відповіді».

КНИЖКА РОКУ, 2003: НОМІНАЦІЯ «ВІЗИТІВКА»

бе. А тих, кого обстоює, — усього лиш принагідним матеріалом для «ліплення» форм, у самому цьому матеріалі не присутніх. Інакше де б дівся непоступливо святий український народ і звідки на його місце прийшов електорат, яким хто як хоче, так і маніпулює. А він бере, що дають. Бажано — задарма...

Микола Воробйов — речник України горньої. Якої серед власне народу все ще нема, чи давно вже нема. І смію сказати — ніколи не буде, оскільки поезія живе не на майданах. Як і не в палацах чи хатах, а в людині. Зрозуміло — *посвячений* у Поети там, куди ні «простий», ні чванний люд не ходить. Та й ті, що все з усім римують, теж цих храмів не знають. І, що найпечальніше, їх не потребують. Бо це, як маємо на прикладі Воробйова, житло транзитне, де опиняються лише у випадку справжньої причетності до станів і смислів, ні на що, крім як на вірш, нерозмінних. При тому вірш текучий, без даху над собою й сталої вселітературної підлоги, кожен доторк до якої, а надто ж ритморимоване на ній гицання, стає обов'язково чутним. А що почуєш після, приміром, такої ось мислформи:

*прошлестіло...
а решта — тільки лампа
розріджена краями шелесту;
лице мое без напруги...*

Багато хто в подібних медитаційних сплесках шукає далекодні (Японія, Китай) відгомони ба й наслідування, хоч наслідувати Словом і в Слові можна тільки себе. До того ж, важковловного, бо той, що дивиться на тебе з люстра — чужинець. І світ, що в його очах встоявся, теж чужий. І тільки те, що зоріє далеко-далеко, десь за обрієм погляду й принагідно про те чи те думки, має дотик до простору, де, власне, й живе душа. Тою ж мірою твоя, як і вселюдська, про що Воробйов не просто здогадується, а твердо знає. Хоч нотує це знання ніби й безсторонньо:

*всеомогутність частки
яка проникає в усе...*

*всеомогутність всього
яке з допомогою частки
осягає себе...*

Для дзен-будизму важливим є перевтілення на об'єкт, який споглядаєш, ти маєш стати квіткою, щоб відчуті її, а відчувши, зблутати весь світ, бо кожне мале є виходом великого в інше. Тому так часто у Воробйова здійснюються метаморфози великого в мале, згортання простору до щілини, світла в темноту.

Невиокремленість себе зі світу наражається на мурі, що повертають поета «додому». Поряд із онтологічними пошуками сутності людського існування з'являється тема локальна — Україна, тема боротьби з цивілізацією, алюзія на сучасний світ, у яко-

му світовідчуття поета розцінюється як ненормальність — «Машина».

Трохи дивує, що Воробйов, маючи репутацію асоціального, чистого естета, оголюється й удається до соціальної тематики. Нація — рельєф, який визначає наше буття, але деколи про належність до цього буття довідуєшся в міліцейському відділку. Так народжується абсурд.

Поет ставить точний діагноз нашій ситуації: *«немає царства в нашому краю велика воля як руїна»* і... трагедія, особиста трагедія:

добре з чужини повертатися в Україну

Головним джерелом мистецтва Оленської-Петришин Лешко називає «об'єктивний світ», який вона наполегливо визначала «приматом творчої візії» (!?). Мабуть, першоджерелом для мисткині був усе ж її власний, як заведено казати, «суб'єктивний» світ, котрий так гостро відрізнявся від реальності. Саме відчуття невідповідності цих світів так часто не дає спокою, кидає в різні площини мистецького бачення. Для Оленської-Петришин це був сміливий шлях від абстракціонізму через «метафоричний» живопис до, якщо так можна визначити, «містичних краєвидів із кактусами».

Наступним кроком у пошуці власного голосу став т.зв. «абстрактний період» (1955—1961). Художниця звертається до абстрактного експресіонізму в той час, коли у світі мистецтва його вже майже витіснили поп-арт та мінімалізм. Так, Оленська-Петришин жила у власному ритмі й її абстракції були заглибленням у метафору власних переживань, про що свідчать назви робіт: «На-

пад», «Призначення», «Втеча», «Туга». Настрій цих полотен Лешко тлумачить через *«неспокій, співзвучний із екзистенційним нігілізмом цілого покоління»*. Сама ж мисткиня пояснювала динаміку полотен появою в них містерійності, також пов'язаною з поверховістю сучасного світу та зануреністю у свято дня сьогоднішнього.

Поступово у творах авторки з'являються лінії фігуративу (етап названо «Абстрактно-фігуративним» — 1962—1967), та за змістом її живопис все ж залишився метафоричним. Поступово арт-критик підходить до визначення ваги глядача в прочитанні змісту творів Оленської-Петришин, проте чомусь боїться висловити цю думку. Пробує порівнювати цей період із сюрреалізмом через присутність таких символів, як дзеркало, птах, дерево, вікно. Та саме з цього часу твори мисткині стають ще більш особистісними, а їхня іконографія виводить їх зі сфери примітивізму до сфери зображення ідеї (сутності) окремої людини.

Зрештою, вірити поезії тотально хто зна чи й слід; у ній — і про це почасти вже мовилось — є чимало як суто літературних, так і загальножиттєвських зайвин, серед яких найбільш прикрою є читач. Не історичний, яким він неминуче сформується також і у Воробйова, а тутешній. Або — модерно-смаковий і на додаток до всього — тусівковий, що чує виключно себе, репродукує своїми судженнями тільки себе й любить також передовсім себе.

А вже після себе — Воробйова, якому належить бути ще й вдячним, що його книжки гортають і про них щось вряди-годи навіть пишуть.

За недемократичних радянських часів подібне ставлення до всього талановитого виключалося бодай на рівні т.зв. «живої класики», куди, принагідно завважу, зараз і пропихають сами себе ті, що все решту або ганяють, або гладять поблажливо по голівці. Прагнучи розмовами про літературу замінити власне літературу.

Однак Воробйова можна замінити тільки Воробйовим. І ніким більше. Kr

але Україна це чужина

з якої уже нема куди повертатися

Міліцейський відділок — Україна — чужина — коло замкнулося...

Він приречений тягнути сить цього світу в собі, хоча тут існує лише його називання. Поки ти, поки й суд. Самотність, відчуженість невіднайдення України. Взагалі все, що в творах поета дотичне до світу, є сумним і швидше є спробою втекти від нього, ніж прояснити для себе. Kr

Микола ВОРОБЙОВ. Слуга півонії. Поезії. — К.: Просвіта, 344 с. (п)

(Рецензія див. також: Kr ч.24'03)

Далі йде класифікація періодів стосовно предмету, а не його способу зображення. «Флора — листя і квіти» (1974—1980) та «Флора — кактуси» (1980—1996) — останні етапи творчості мисткині, коли вона прийшла, мабуть, до максимально самобутнього способу вислову. Двотижнева подорож Аризonoю з її надивовижу екзотичною рослинністю на 16 років визначили творчість Оленської-Петришин. Власне кактуси тематично й через унікальну інтерпретацію (критики пов'язували їх із фалічною символікою) вирізняють її творчість.

«Мене завжди дуже цікавив пошук нових шляхів», — сказала якось мисткиня. Цікаво-зухвалій художниці вдалося зануритись у таїну людини, де вона побачила *«чарівні ліси та екзотичну рослинність, хоча б і на дні моря»*... Kr

Аркадія Оленська-Петришин: Оліїні твори. Офорти. Графіка. — К. — Нью-Йорк: Анна, 170 с. (п)

(Рецензія див. також: Kr ч.24'03)

ДОСИТЬ ГОВОРИТИ

ДО ЗІР КРІЗЬ ТЕРНЯ

Майбутнім редакторам від Бога — ІО*

Святослав КАРАВАНСЬКИЙ

Серед україномовців нема єдиного погляду на вживання дієприкметників типу **читаючий**, **благаючий** у ролі прикметників: **хвилюючий фільм**, **караючий меч**. Сказати, що ці форми неукраїнські і тому їх не варто практикувати, значить обмежити лексичні можливості мови. З другого боку, пошук заміни цим формам іде на користь мові теж, бо збагачує її на синоніми. Ще з іншого боку глянувши, не треба забувати, що вжиток цих форм у дієприкметникових зворотах: **хвилюючий громаду фільм**, **караючий ворогів меч** навіть в УССР визнавали за гандж. А що пересічний мовець та й писець не дуже підкутий у цих тонкощах, то в україномовних колах існувало неписане правило уникати цих форм узагалі. Не беручи під захист цього правила, наведу приклади, коли заміна дієприкметникових форм покращує й унаочнює написане.

ДІЄПРИКМЕТНИКОВІ «СТРАДАННЯ»

Іноді для заміни активних дієприкметників теперішнього часу цілком підходять дієприкметники минулого часу: **побутуюча форма** = **поширена форма**. Іноді стає в пригоді іменник: **початкуючий ілюзіоніст** = **новачок ілюзіоніст**. Може бути корисною і стилістична переробка тексту.

ВИРУЮЧИЙ, ПАЛАЮЧИЙ чи РОЗБУРХАНИЙ, РОЗПАЛЕНИЙ?

Пише поет:

Схрестилися і «слава» і «ганьба»,

Вируюча, палаюча, нетлінна

Постала перед світом Україна!

Форма **вируюча** в даному тексті не є аж

така образна. Вона копіює російську форму **бушующая**, незамінну в російській поезії: **бушующее море**, **бушующая стихия**. У росіян ця форма добре «працює». Але це не значить, що в інших мовах буде те саме. У нас — відповідно до наших лексичних можливостей — набула поширення інша форма: **розбурханий** натовп, **розбурхане** море. Форма ця відома і в поезії і в живому мовленні. З точки зору образности **розбурханий** (А) образніше від **вируючого** (Б), бо форму (А) наш мовний центр засвоїв у ряді образних зворотів, яких форма (Б) не творить.

Щодо слова **палаючий**, то його тут вжито не зовсім до речі. 1991 року, про який ідеться у вірші, в Україні не палали пожежі, пожежі палали в душах громадян. Це краще віддати словом **розпалений**. І я радив би автору такий варіант: Схрестилися і «слава» і «ганьба», **Розбурхана, розпалена**, нетлінна
Постала перед світом Україна!

ОТЯМЛЮЧИЙ чи ОТЯМЛИВИЙ?

У тексті літературознавця читаю таке: «Школа життя — то... школа... болісного прозріння й **отямлюючої** мудрості». Бажання давати хід новим формам слів варте найвищих похвал. Слово **отямлюючий** у нашому мовному просторі безперечний новачок, і тому його слід вітати. Воно значить те саме що **той, що отямлює** або **витверезливий**. Привітавши новачка, починаю міркувати: чи не можна його якось скоротити? Хтось скаже: «А чим погане слово? Ви ж не відкидаєте цих форм просто з мосту». Не відкидаю. Але пригадалася мені така історія з життя слів. М.Коцюбинський колись писав «Щемлячий тусок погнав його в гори». Майстер ужив форму **щемлячий**, відкинувши меншшвартичний, на його думку, варіант

щемливий, визнавши, що близькість до російської форми **щемящий** піде на користь **щемлячому**. Аж на ділі вийшло навпаки. Сьогодні форма **щемливий** майже монополює панує в художній літературі, відсунувши на задній план класикове **щемлячий**. Ця історія підкидає мені думку, що те саме може трапитись і з формами **отямлюючий** та **отямливий**. Не буду наполягати, що це так станеться, але спробую підставити свого похресника у наведену цитату: «Школа життя — то... школа... болісного прозріння й **отямливої** мудрості». Остаточний присуд винесе його незбагненність Час.

РЕФЛЕКТУЮЧИЙ чи ВІДЛУНИСТИЙ?

Зацитую ще й філософа. Любов до слова зводить до купи людей найпрерізних фахів. От і працівник інституту філософії міркує про поезію: «Тут почувеш... відгомін... і задушевного слова О.Олеся... і тремтливо-го й водночас глибоко **рефлектуючого** Лесиного». Чи на місці тут слово **рефлектуючий**? Та ж ідеться про поезію, а не про фізику. Справді-бо, що значить слово **рефлектувати**? Щодо світла, то це **віддзеркалювати**, а щодо звуків — **відлунувати**. То чом би й не вжити саме ці слова у тексті про поезію? Спробую: «Тут почувеш... відгомін... і задушевного слова О.Олеся... і тремтливо-го й водночас **відлунистого** Лесиного».

ВИСТУПАЮЧИЙ чи ВИПНУТИЙ?

Звертання до дієприкметників полегшує працю автора, але воно може знизити якість викладу. Пише перекладач з польської мови: «Наталка мала великий, **виступаючий** живіт». Можливо, що в польській мові така форма звучить добре. Але в нашому мовному одязі слово **виступаючий** відгонить правоохоронним протоколом. Знову таки тут може зарадити дієприкметник минулого часу: «Наталка мала великий, **випнутий** живіт».

* Зберігаємо правопис автора

Кр

БУМЕРАНГ

ЩЕ ДВІ КОПІЙКИ ДО «КРИТИЧНОГО БОЛОТА»

Прочитавши дискусію про стан літературної критики (Кр, ч.1'04), у мене склалося враження хаосу. Дискутанти говорили не на властиву тему — і головною причиною непорозуміння було, мабуть, неправильне поставлення теми на самому початку. Бо завданням літературної **критики** не є реагувати на поточні появи книжок, не є бути мостом між твором і читачем, а тим більше між видавцем і читачем. Усе це є завданням **рецензентів**.

Бо **рецензія** (англійською *review*) і по-

вина реагувати на нові появи й бути інтерпретатором твору й інформатором про твір для читача. Тобто бути мостом між твором і читачем. Видавець не має входити тут у рахунок, і рецензент не повинен продаватися видавцеві. Зрештою, якщо встановлений міст між твором і читачем, то автоматично він встановлений також між видавцем і читачем. Нічого більше тут не треба.

А **критика** (англійською *criticism*) — це те, про що, наприклад, писав Т.С.Еліот у роботі «Призначення критики». Ніхто з молодих дискутантів не хотів навіть прислуха-

тися до Зборовської й Наєнка, які твердили, що літературна критика завжди є твором науковим. Таким вона й є. Критикою у нас займаються (чи можуть займатися) Грабович, Ільницький, Гундорова, Моренець, Зборовська, Забужко. А рецензенти — це всі ті, хто пишуть (чи пробують писати) до журналів і газет про книжки.

Не знаю, чи пощастило мені прояснити ці речі для читача, але для себе я дещо таки прояснив...

З пошаною,

Богдан БОЙЧУК

ПЕРЕКУЄМО МЕЧІ НА ОРАЛ?

БУМБРАНІТ

На жаль, не пощастило бути присутнім на круглому столі *Kr*, присвяченому як сучасній критиці, так і офіційному її оформленню в академічний відділ Інституту літератури ім. Т.Г.Шевченка. Позбувся, виходить, кайфу дізнатися, що наші критики й досі видають за літературу певний текстовий континуум, а себе — за експертів-професіоналів, покликаних присуджувати найвищі премії. Безмежно задрю, також довідавшись, що під час дискусії неодноразово згадувалось ім'я ІБТ, у якого, як бачимо, вже грають діти. Але без нього самого грати ся не можна!.. Тому — поспішаю наздогнати.

Ігор
БОНДАР-ТЕРЕЩЕНКО

Саме тоді, коли відбувався згаданий круглий стіл, автор сих рядків перебував у турне Галичиною. І на своїх виступах говорив приблизно про те саме, що й диспутанти в Києві. У Львові він доводив музичному Єшкілеву, що даремно той вважає себе духовним батьком Олександра Бойченка, адже сей чернівчанин — не деміюрг і креатор, а просто вдалий пост-модерніст. І збірку його газетних публікацій навряд чи можна назвати найкращою книжкою 2003-го року в Україні, бо, по-перше, це — переінакшена «Родная Речь» П.Вайля і А.Геніса і використання ідей Макса Фрая. А по-друге, там майже нічого немає про українських авторів. Натомість на круглому столі в *Kr* чомусь вирішили, що це «найбільш вдала модель сучасної критика»: продукувати заробітчанський лікнеп.

В Івано-Франківську, підтримуючи сенсорний, як виходить, зв'язок із київськими колегами, також говорилось про численні переваги окупаційного режиму в галузі розмаїтості нині критики. «Сьогодні модно бути Бузиною чи Бондарем-Терещенко», — заводила розмову при київському столі Н.Зборовська, — тому що таку сутність щедро оплачує бульварна преса». Причому незрозуміло, яка саме преса малась на увазі, бо тут-таки В.Даниленко інформував: «У нас є журнали «Книжник-review», «Книжковий Клуб Плюс», «Книжковий Огляд», є Ігор Бондар-Терещенко». То які ж з них бульварні? Мабуть, це такі «Ігор Бондар-Терещенко», бо саме його скандальної книжки «Текст 1990-х: герої та персонажі» питалися в автора сих рядків у Галичині.

У Тернополі здебільшого мовчалося. Бо хіба ж на такі гонорари щось путне скажеш? Кияни теж, згадаймо, рахували прибутки сьогоденського критика. Мовляв, аби зайнятися своїм «живим» життям, він мусить відробляти за гонорари на критичній паншині мало не по вісім статей сумнівної якості на день. Ну, наче Іван Андрусяк. Але ж не можна писати для того, щоб заробляти, панове! Треба якраз заробляти цим поденництвом на те, щоби

мати змогу писати! Так робить Андрухович у «Дзеркалі тижня», Єшкілев у «Столичних Новостях» і ІБТ повсюди. Тому-то й шкода редакторів тих відділів-колонашпальт, про яких згодом і не згадають, бо відійдуть вони у безвість одночасно й одразу ж з переходом своєї «культової» атури до інших видань.

Загалом як на круглому столичному столі, так і за незграбними окраїнними шинквасами вималювалась ситуація доволі незатишна. Виявляється, «публікативний простір відсутній» (А.Мокроусов), доволі панує «циничний дискурс демітологізації» (Н.Зборовська), а «добротна есеїстика практично відсутня» (І.Кучма). При тому, повторюю, всі граються в ІБТ без нього самого. Ось Мокроусов бідкається, що ніхто навіть за збільшені гонорари не напише до його «Критики» про масову літературу. Замовчуючи той факт, що справжній власник журналу, професор Грабович, заборонив друкувати слобідського зоїла. Хіба ні? А ось давайте спробуємо замовити ІБТ той огляд! Нехай кине виклик заморському гостю, наче допіру Епік — Хвильовому, і напише, саме за збільшений гонорар. Слабо?

Утім, писати «правильну» критику сьгодні всі вже стомилися: все одно ніхто не читає, окрім діяспорних жертводавців. Усі цікавляться «бульварною пресою», про яку дивися вище. Тому варто, мабуть, надати їй офіційного статусу й примусити читати журнали «Київ», «Вітчизну» і «Слово і Час». Себто перекувати колишні вербальні мечі на теперішні оральні практики реалізації задумів. І створити при Інституті літератури академічний відділ критики, який знехотя «має намір очолити» Н.Зборовська.

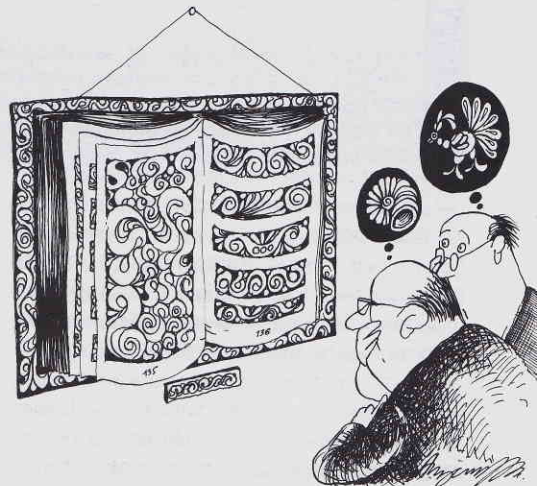
Спочатку не вірилось. Адже закидав на круглому столі В.Даниленко, що, може, «справа покращилася б, якби таких бондарів-терещенків було зо двадцять»... І знаєте чому? Тому що нелітературні правила гри, які сповідує ІБТ (і які бездарно наслідують його солов'їні апологети), дистанціюють критичні тексти цього зоїла від критикованого ним літературного об'єкта. А які нелітературні правила можуть бути в Інституті літератури? Хіба що «завалення» чиеїсь дисертації... Та й то не дуже, якщо наперед заплачено. Ось і ви-

ходить, що будь-який відділ критики в Інституті займатиметься тавтологією, продукуючи тексти про ще чиеїсь тексти. Себто знову це буде література, що створює літературу заради літератури, засобами літератури. Хіба не тавтологія?

Прикметно, що очолюватиме це діло, нагадую, Ніла Зборовська, авторка знищеної у видавництві «Факт» книжки про Леся Українку. І знищеної саме тому, що її авторка для визначення власної позиції використала інші, не офіційні засоби маніфестації. Наприклад, феміністичні. Очевидно, Зборовська надто любить Леся Українку, щоби літературно про неї висловлюватись. І тому написала не про те, «якою була» її героїня (зрештою, про це ми й самі можемо прочитати в «Літописі життя та творчості Лесі Українки» М.Мороза), а про те, «якою вона могла би бути».

До того ж окремих відділ не може дорівнювати всьому ринковій збуту. Ми ж про це говоримо, ні? Він дорівнює лише певній репрезентативній групі — ну, не знаю, кого: працівників Інституту літератури, мабуть. Ця група легітимізує позиції новоутвореного відділу. Спитається, що при тому заважатиме його співробітникам бути посередниками в літературному процесі? Здавалося б, нічого. Окрім академічної інерції, яка все ж таки може ске-ривуватись на щось продуктивніше за звіти з нарад і круглих столів. Бо якщо книжку повинні купити, умовно кажучи, сто тисяч осіб, а круглий стіл «легітимного» відділу критики нараховуватиме осіб зо п'ять, то це не відділ. Це щось інше. Може (аби книжка продалася), нехай вже ті «двадцять бондарів-терещенків» напишуть нам бульварну критику? Навіть не за «збільшений» гонорар.

К 2

Малював Олександр Кустовський

КНИЖКА РОКУ, 2003: НОМІНАЦІЯ «ХРЕСТОМАТІЯ»

СМУТОК ОСТАННЬОГО ДЕРВІША

Крим зросійщений. Крим — територія України. Крим — Батьківщина кримських татар. Крим сучасний, історичний, мітичний, літературний...

**ВАСИЛЬ
СЛАПЧУК**

Природа Криму надзвичайно поетична, а коли пригадати, скільки українських та російських письменників у минулі часи обирали цей край для постійного мешкання або проживали тут тимчасово, то розумієш, що Крим невід'ємний від літератури.

А варто ж іще пам'ятати, що в Криму до 1944 року проживав народ із багатими культурними традиціями, у тому числі й літературними. Мушу зізнатися, що донедавна я про поезію кримських татар не знав нічого. Ні-чого. Аж поки мені до рук не потрапила двомовна антологія кримськотатарської поезії XIII—XX століть **Окружина сонця**. Це видання — справжня подія (незалежно від того, матиме вона широкий резонанс чи ні, оскільки за нинішніх соціальних умов, які негативно впливають на культурне життя в нашій державі, адекватної реакції годі сподіватися) у літературному житті як кримських татар, так і українців.

Для кримських татар — оскільки антологія надзвичайно співзвучна тому національному відродженню, яке переживають кримські татари: долаючи різноманітні перепони, вони повертаються на

свою історичну Батьківщину, на землю своїх предків, депортовані й розсіяні, вони знову зливаються в єдиний народ. Для українців — позаяк маємо нагоду збагатитися, відкривши для себе ще одну сторінку поезії світу, ще один дивовижний поетичний світ, витворений поетами нації, яка знала і розквіт, і занепад, а тепер переживає відродження. Зрештою, українці і кримські татари — два корінні народи Української держави, і такий культурний діалог, яким є «Окружина сонця» — це запорука добросусідських відносин, принаймні на рівні людських сердець. Культурний діалог завжди щиріший від діалогу політичного, а серце ближче до істини, ніж розум. Абсолютно переконаний у цьому. За умови, що культура займатиме належне їй основоположне місце, а не житиметься крихтами зі столу політиків.

Упорядники антології — Микола Мірошніченко та Юнус Кандим, обидва — поети й перекладачі з величезним досвідом. Скоріше за все, вони є авторами цього епохального проекту, про це можу лише здогадуватися, бо не дочитався, кому прийшла ідея створення антології (про яку нині треба говорити як унікальну), але певен, що саме Мірошніченко та Кандим були тею головною силою, завдяки якій фантастичний, як на сьогодні, задум реалізований.

Микола Мірошніченко — автор передмови, що дає читачеві загальне уявлення про історію кримськотатарської поезії. Лівова частка перекладів теж належить Мірошніченку. Для перекладу з

підрядника була задіяна чудова команда українських поетів. Аби не вдаватися до епітетів, назву імена: Петро Перебийніс, Петро Коробчук, Леонід Талалай, Володимир Мордань, Петро Осадчук, Володимир Коломієць, Віктор Гуменюк, Степан Литвин, Данило Кулиняк, Всеволод Ікаченко, Данило Кононенко, Іван Лучук, Дмитро Головко, Віль Гримич, Валерій Ляхевич, Ольга Тимохіна, Олесь Лупій, Віктор Женченко, Валерій Курінський... Список чималенький.

Варто згадати, що першим перекладачем, який познайомив українського читача зі зразками кримськотатарської поезії, був універсальний Іван Франко. Його переспіви віршів Бора Гази Герай Газаїя вміщені в антології.

Антологія охоплює вісім століть поетичної традиції кримських татар. Однак не всі ті літературні шедеври, що були напрацьовані впродовж тривалого часу, збереглися до наших днів. На жаль, історія кримських татар, це не лише історія набутків, але й історія втрат. Те ж можна сказати про історію України.

Найданіший твір, поданий в антології, написаний у XIII столітті. Це поема (дас-тан) Махмуда Кирилми «Повість про Юсуфа і Зулейху». За основу твору була взята біблійна історія про Йосифа та його братів, проте в поемі акцент (на це вказує сама назва) дещо зміщено: у центрі подій — пристрасть Зулейху, дружини султана Єгипту, яка схилиє Юсуфа до близькості, та протистояння Юсуфа тілесній спокусі.

Далі — величезна прогалина. Наступний твір датовано XIV століттям. Поезія цієї пори — традиційні газелі, у яких оспівується Господня велич та краса жінки, поети

АНОНІСКА

ПРО ЗАБУЖКІАНСТВО

У Кр ч.24'03 було вміщено реляцію Оксани ЗАБУЖКО з приводу помилки, яка трапилася у Кр ч.23'03 і стосувалася Оксани Стефанівни. Це дало початок листуванню Оксани Забужко з Олегом Кочевих на тему співвідношення піару й літератури, яке було згодом вивішене на Форумі «Культура» на Майдані (maidan.org.ua), спричинивши там тривалу дискусію. Хотілося б зробити до всього цього деякі зауваги.

Читаючи досить цікаву полеміку щодо Забужко й літпроцесу, я все ж не побачив освітлення такого явища, як забужкіанство. Навіть найзапекліші критики шановної пані письменниці, здається, випускають із поля зору найголовніше.

А справа насправді дуже проста. Інтелегентна й темпераментна жіночка, прорвавшись до телеефірів, газет тощо, усюди представляла себе як головна українська письменниця. Жіноч-

ка й справді справляла приємне враження на глядача, тож він потроху почав цікавитися, а що ж *такого* написала ця цікава жіночка? А виявляється ось — **Польові дослідження з українського сексу**.

Ух ти, цікаво! Потрапляє така книжечка до заінтригованого, здебільше російськомовного (за словами самої ж п.Оксани) читача, котрий до того майже не читав нічого українського й тут...

Б-бах! Перше ж речення у творі аж на півтори сторінки розтягнуто. Б-бах! Мова абсолютно незрозуміла. Б-бах! Про секс як такий — майже нічого. Б-бах! Якись нюні розмазані на сотню сторінок. Б-Бах! Ні тобі сюжету, ні характерів, так, якись уривки, ніби зі сну. Б-Бах! Ну що, російськомовний читачу, котрий таки зробив якісь крок, аби прочитати щось наразешті й українською? Як тобі наша літературка? Клас?!

«А що, — питає розгублено читач, — Забужко і є найкраща сучасна українська письменниця?»

«Так! — гордо відповідає дружній хор «української братії».

«Ну добре, — погоджується читач і зі спокійним серцем іде купувати собі щось видавництва «Ексмо» (Москва), думаючи собі при цьому: «Таки добре було, що я нічого українського не читав, бо

звертаються до класичних для того часу тем та образів. Однак а поезії не може вічно панувати таємнича мудрість суфіїв і традиційно мітичні вияви кохання, виникають більш сутні проблеми, а відтак з'являються твори героїко-патріотичного спрямування. А поема Джанмухамеда (XVII ст.) «Тугайбей» — та й у зовсім інтернаціональному дусі написана. У ній розповідається про те, як татарське військо на чолі з Тугайбеєм та українське військо на чолі з Богданом Хмельницьким спільно боронили Україну від польських загарбників. Ці ж мотиви знайдемо в поемі Едіпа Ефенді «Сефернаме, або Слово про похід».

Перегортаючи сторінки антології, бачимо, як неблаганні час та події нав'язують поезії нові теми, нові образи, нові засоби, нові обов'язки. Вишукана любовна й філософська лірика відступає на другий план, вірш стає стрімким, дещо жорстким, іноді прямолинійним. Це вже не молитва суфія, не спів закоханого, а пісня воїна, маніфест борця за волю... «Люби Сердечно свій народ, адже татарин ти...» (Абібулла Одабаш), або: «Я — татарин всім смертям наперекір!» Тільки й лишається разом із поетом констатувати: «В Криму за російських часів... / Цей світ неспізнанно змінився. / Все гірше стає на віку» (Ешмирза). Відтак тема патріотизму, національної незалежності, самопожертви та інші мотиви, які мають посилене значення в контексті проблем нації, стають на безкінечно довгі роки актуальними для кримськотатарської поезії. Аж до наших часів. Скажімо, у Юнуса Теміркая можемо прочитати: «За свободу народу на нашій землі / Я пожертвую власним життям, якщо треба». Вірш датований 1982

роком. Як мовиться, питання залишається відкритим.

Читаючи антологію, знаходив у віршах багато перегуків із українською поезією. Кримськотатарська поезія, як і українська, довгий період стояла на сторожі нації («Я на сторожі коло їх поставлю слово» Тараса Шевченка), що дуже її сковувало, звучувало коло інтересів, призводило естетичні втрати. Втім, тема варта окремого дослідження. Сподіваюся, вона вже належить історії наших літератур, а Юнус Кандим своїми «Паліндромами» зачинає новий етап розвитку кримськотатарської поезії, повертаючи її до русла давніх традицій (пригадати хоча б «Циклічну газель» Шагіна Герая), якими жила поезія тоді ще не поневоленого народу, і одночасно виводячи на якісно новий рівень, із урахуванням здобутків світової поезії та нових перспектив, що відкриваються перед кримськотатарською поезією. Отже, слово за молодим поколінням поетів кримчан. До речі, наймолодший автор антології Сейран Сулейман народився 1979 року.

Я — за неподільність України. Але й за справедливість. Було б абсолютно справедливо й логічно, якби Автономна Республіка Крим мала назву Кримськотатарської автономної республіки. Українська держава хоча б морально повинна сприяти поверненню кримських татар на історичну Батьківщину, аби цей процес не відбувався всупереч, а завдяки. Будьте певні, кримськотатарська поезія від цього лише виграє.

Kr

Окружна сонда. Антологія кримськотатарської поезії VIII-XX ст. — К.: Головн. спеціаліз. ред. літ. мовами нац. меншин України, 792 с. (п) (Рецензія див. також: Kr чч. 13, 15 '03)

якщо таке вважається найкращим у «іхній» літературі, то можна собі уявити найгірше».

Отже, висновок. Немає шкоди у писаннях письменниці Забужко. Хай собі пише, а хто має бажання, хай читає. Але є велика шкода в забужкянстві. Коли на прапор української справи підіймають те, що насправді треба ховати під темним сукном. Ви подивіться на синонімічний ряд, який зустрічаємо повсюди: УКРАЇНА — УКРАЇНЬСЬКА МОВА — УКРАЇНЬСЬКА ЛІТЕРАТУРА — СУЧАСНА УКРАЇНЬСЬКА ЛІТЕРАТУРА — ЗАБУЖКО. Поки таке буде тривати, не чекайте масового читача української літератури! «Польовими дослідженнями» у нього відбили бажан-

ня читати українською ще на один десяток років вперед.

P.S. Але забужкянство триває. Пані Оксана вже представляє українську літературу в Москві, за кордоном (вона ж бо символ!) Пані Оксану запрошують бути головною журі літературних конкурсів, де визначається найперспективніші (знову-таки, з погляду п.Оксани!) митці тощо.

P.P.S. «Усі робили вигляд, що вони у захваті від нового убрання короля. І тільки один маленький хлопчик щиро і здивовано вигукнув: «А король-бо голий!»».

Маленький ХЛОПЧИК Kr

Оксана ЗАБУЖКО. Польові дослідження з українського сексу. Видання 5-е. — К.: Факт, 176 с. (о)

УКРАЇНЬСЬКА ПРИСУТНІСТЬ

ВІЛЖ
ЕНІЧНЕ
ЖИТТЯ
ПЕРІОДИЧНЕ

Поважне французьке (властиво, європейське — із філіями в Угорщині та Італії) видавництво «L'Harmattan» вирішило познайомити своїх співвітчизників зі східно-європейською екзотикою, котра донедавна вважалася російською, а проте, як збагнули вже навіть самі українці, російською насправді не є. Тепер це може збагнути й кожен охочий француз, прилучившись до книжкової серії «Presence Ukrainienne» («Українська присутність»), започаткованої позаторік.

Людмила ТАРАН

Для початку французам пропонують перечитати власного співвітчизника Гійома де Боплана, котрий описав Україну-як-не-Росію ще 1660 року (видання супроводжується передмовою та примітками Ігоря Лебединського), а також узяти на озброєння «Практичну граматику української мови» Роксолани Михайлюк — на випадок, якби публікація наступних книжок серії не виправдано затягнулася.

Утім, поки що перспективи виглядають оптимістично: наприкінці 2003 року з'явився черговий том серії — книжка Миколи Рябчука «De la «Petite-Russie» a l'Ukraine» («Від Малоросії до України»), опублікована по-українськи київським видавництвом «Критика» ще три роки тому й визнана тоді ж таки експертами «Книжника-review» «Книжкою року» номінації «Поліліткнеп». Від того часу Микола Рябчук опублікував ще дві книжки — «Дилеми українського Фауста» та «Дві України», здобув нагороду Антоновичів та премію журналу «Сучасність», а його «Малоросію», крім французів, переклали також поляки та серби. Сам автор іронічно пояснює успіх своєї книжки наявністю в її назві слова «Росія», котра, мовляв, збиває покупців-русифілів із пантелику.

Тим часом відомий французький історик та політолог Ален Безансон знаходить у книжці й деякі інші чесноти, завершуючи передмову до французького видання відповідним висновком: «Микола Рябчук демонструє високий рівень аналітичної думки... Він сміливо підважує різноманітні міфи національної історіографії, виявляючи при тому неодмінно інтелектуальну легкість і жвавість, яка робить сторінки його книжки захопливим читвом. Його іронія й невимушеність тону нагадують мені представників сучасного польського письменства. Він перевертає звичні категорії та найзаскоружліші кліше. Образ країни, який він малює, виглядає доволі похмурим, а її перспективи — тривожними. Проте вже саме існування в Україні людей такого вільного, такого інтелегентного духу дає підстави не втрачати надію».

Kr

КНИЖКА РОКУ, 2003: НОМІНАЦІЯ «ГОЛОСИ»

ВІАГРА ДЛЯ ПОЕТА

Ознаки старіння більшості людей однакові. Але я не хотів би говорити тут про зморшки на обличчі, важкість у ногах, склероз чи поганий сон — про фізичні ознаки. Набагато цікавішим є інше: консервативне світосприйняття, нарікання на молодь, ностальгія за минулим, постійне скигнення й накладання власного досвіду на умови, що змінилися.

Василь КУЗАН

Петро МІДЯНКА старіє не так, як усі. І навіть не так, як поети. Старість повернулася до нього спиною й не те, щоб підходила до нього все ближче й ближче — вона тягне його за собою, занурює в минуле й робить не так старим, як древнім, не так мудрим, як глибинним, не так далекозорим, як уважним, щедрим на спілкування й скупим на слово, багатим духовно, великим у любові й небезпечним у злості. Там, у глибокому минулому, Петро вибирає крихти дорожчих слів, ліпить їх до купи, намагаючись відновити філігранний ювелірний ланцюжок мови тисячоліть. А може, він спіраллю історії опускається вниз у шахту самоусвідомлення, туди, де попів подій, прах предків, обгорілі шматки бувальщини, клаптики застиглих почуттів, ділових стосунків (платонічних чи патетичних), висушені чи законсервовані часом **файка, фійовка, фінджа, фодри, храбуст і хампик.**

Там, на дні, він прагне знайти те, чого не вистачає тут, у реальному житті. Через риштування мадяризмів, діалектизмів і часто гебрійських прізвищ яскраво проглядається нестримне божання автора знову зануритися у відчуття щасливого дитинства, солодкого присмаку материнського молока, чи, навіть, повної, теплої й вологої захищеності первісної утробы. Цілковите поглинан-

ня Петра минулим, абсолютне розчинення його в тогочасні чи тих часів і тієї атмосфери розміреності й спокою, робить його поезію цілісно-органічною, майже археологічною, сповненою специфічних запахів книжкової пилюки старих бібліотек та гнилих пнів, що світяться вогкима вечорами.

На відміну від скигнення й жалісливих еґоїстичних плачів багатьох сучасних поетів, Мідянка, як та мудра змія, не плаче й не скигить. Але й не закликає до бунту, не збурює, не протестує. У його словах — примирення й приреченість.

...Бо поносить шебеші текучі,

Позливають води дождьові.

Сточить шашка креденси блискучі,

У сріблах не будемо живі.

Хоч стоять будинки молитовні,

Хоч багацька жертва — на приют.

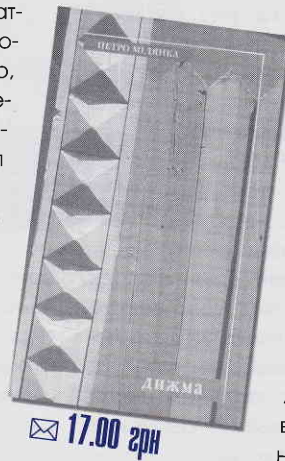
Агнець-однотіток при жаровні,

Тільки задоволення, що п'ють.

Це цитата з **Дижми**, нової книги Петра Мідянки, що побачила світ у столичній «Критиці».

Дижма — податок, оброк. Петро не хоче бути боржником. Він сплачує дижму життю своєю власною валютою — мідяками творів, банкротами сторінок, червінцями душевних ран... А може, Петро помиляєтся, і те, що він вважає чесно відданим податком, є не іншим, як хабаром, платою за

розуміння. Адже зрозуміти його не так уже й просто. Надмірна філологізація, перевантаженість топонімами, іменами та малозрозумілими словами ніби споруджують довкола самої суті творів своєрідний високий тин, пліт без жодної шпаринки, високий і зубчастий зверху, із дощок, пофарбованих у холодний синій колір. Саме таку ілюстрацію Влада Кауфмана використано при оформленні обкладинки «Дижми». Спробуй — зазирни. Але жоден автор

не прагне, щоб його не розуміли. Навпаки. Петро Мідянка не те, що прагне — він вимагає розуміння, обурюється, протестує. Його внутрішнє «я» виривається, виламується з-за штучної «тинової» оболонки. Воно кулаками й ліктями розчищає собі дорогу до людських сердець, до виморених умів. Але воно, це внутрішнє «я», це

прагнення прорватися, проявляється тільки в післямові автора, а у творах ліричний герой залишається вірним власній приреченості та вмиротвореному всеохоплюючому споглядальному песимізму. Можливо, саме це і є тим стимулом, що змушує Петра братися за перо й отримувати задоволення від процесу споглядання.

Так важливо — протоптати стежку

До стодалі, стайні, до води.

До тієї хижки на бережку —

Видно тільки заячі сліди.

Так можуть писати тільки люди, правцею яких водить сила столітньої мудрости та нестерпної важкості буття. Буття, просякнутого свиною старости та соками, що вили-

КНИЖКА РОКУ, 2003: НОМІНАЦІЯ «СОФІЯ»

ПРИГОДА З ВИДИМИМ

Завше приємно мати справу з книгою, де окрім самого тексту ще й структура — додатковий момент для обговорення. Тим більше, коли вона не «застолбована», а зберігає можливості для змін. Своєрідні місця для кроків вперед-назад-уліво-вправо. «Видиме й невидиме» **Моріса МЕРЛО-ПОНТІ** — не привід для скандалу. І водночас це не приклад філософської зарозумілості.

Юлія ЄМЕЦЬ-ДОБРОНОСОВА

«Видиме й невидиме» — останній акорд у підтвердженні проголошеної Мерло-Понті «філософії двозначности». Якщо він і екзистенціальний мислитель, то не типовий. Якщо йому й потрібна феноменологія, то для виходу за її межі.

Відомо: Мерло-Понті належить до плеяди французьких мислителів екзистенціалістського та персоналістського спрямування. Відомо: він посварився з

Сартром через політичні уподобання. Відомо: Мерло-Понті спробував реабілітувати людське тіло для філософського розмислу. Відомо: він стверджував, що філософія мусить формулювати життєвий досвід. Відомо: він обґрунтовував значення спонтанного сприйняття... Але що ці всі наші «відомо» порівняно з відкритістю нескінченного запитування, котре обірвалося (детальніше про останнє — у післямові Клода Лефора, котрий упорядкував «Видиме й невидиме»).

У всіх, часом плутаних, рефлексіях Мерло-

Понті помітне спрямування на долання класичної альтернативи внутрішнього та зовнішнього. Фактично він доходить висновку, що відношення між суб'єктивністю та світом переживальне й практичне, а не мислиме як об'єктно-причинове. Буття для нього — не матеріальний чи духовний першопочаток, скоріше переплетіння світу та суб'єктивності. Його позиція — відхід від точки зору свідомості. Світ розгортається довкола Я та починає існувати для нього. Суб'єктивність — тілесна, тому ми володіємо досвідом світу як відкритою єдністю. Людське тіло з'являється лише тоді, коли між видимим і тим, хто бачить, зринає переплетення. Плоть — не першопричина, а одна зі стихій буття.

Попри наявність інтриги з закінченим-незакінченим-обривним текстом, книга «Видиме й невидиме» адресована персонам, спокушеним філософською термінологією. Хоча в ній можна легко відшукати й чудові орієнтири для літературних інтерпретацій (завваж — мовлю не про методологічні вказівки). Фактично це

ваються з переповної чаші почуттів, на яку тільки споглядають, а п'ють із іншої. Й інші...

Та якщо подивитися на сказане з іншого боку, тобто з протилежного боку тину, можна розглядати його, цей тин, як засіб самозахисту, як своєрідну «берлінську стіну», яка дає ілюзорну можливість зберегти віртуальне майно душі від зазіхань та спотворень. Але ж спотворене спотворенню не підлягає. Трансформовані у віршах уявлення автора про світ у конкретних його виявах, формах та асоціаціях не позбавляють читача права на власне трактування й розуміння. Навпаки — вони покликані будити уяву, викликати почуття, відіння, образи, спогади. Плуваючи мюнхенський «скляний палац» із київською Бессарабкою чи «теплищами» на Майдані Незалежності, читачі не зобов'язані вибачатися за це перед автором. Адже багатобарвність світу проявляється не так у безлічі предметів та явищ, що нас оточують, як у стократ більшій кількості наших уявлень про ці предмети та явища. Але давайте повернемося до того, із чого почали. Тобто до того, чим зазвичай завершують — до процесу старіння. До процесу, який супроводжується хворобами, ліками, лікарнями.

Із висоти поважного віку, як із висоти п'ятого поверху геронтологічного чи кардіологічного відділення все, що відбувається внизу, здеться дріб'язковим і не вартим уваги. Зверхній погляд ковзає комедіями й драмами буденності, проблемами, роздутими до передвибухових розмірів, конфліктами на порожньому місці, війнами сімейного масштабу, неприродними й зайвими почуттями заздрости, ревности, ненависти...

Висота поважного старечого віку — іби вершина гори. Вона піднімає людину у світ інших вимірів, світ, де немає жодних напрямків руху, крім двох: вгору, до зірок, і вниз

у прірву. У такому, ніби підвішеному стані на висоті вершини чи поверху, чи віку відчувається з особливою гостротою безпомічність, безсилість, драглистість, вразливість, крихкість плоті. Тоді найбільшою цінністю стає й власне сама можливість думати, відчувати й споглядати.

І всі черстві, і старші, і тупіші

Та і не дивно, що в епоху цю

Ти п'єш настійку тільки з ялівцю,

Переглядаєш комсомольські вірші.

Прикольно й класно. Наші дітваки.

Їм все якось не так пішло з руки

І їх лоби, як викошене поле.

Наш тьмянний зір. Стає драглиста плоть.

Недоторканий у серця Господь

І м'ятні запахи. І хоспис, і уколи

Відчути повноту й радість життя нам допомагають маленькі відкриття, які ми робимо щомісяця, щотижня, щодня... Петро Мідянка спонукає нас до відкриттів, підштовхує до них, веде, зваблює прихованими таємницями, загадками, секретами. І якщо не брати до уваги всі гебрійські й русинські прізвиська, географічні назви, якими рясніють сторінки книги, і якщо не прагнути зрозуміти кожне стародавнє чи екзотичне слово, і якщо сприймати твори як щось природно цілісне й органічне, можна відкрити для себе глибокий яскравий і своєрідний світ неповторної закарпатської природи, русинської душі, соковитої мови, глибинних і гострих відчуттів, мудрих розумів, світ справжньої поезії, поезії чистої, світлої, незангажованої.

А якщо ще відкинути злу й непотрібну післямову, яку автор назвав «Стовпом у центрі Європи», хоча варто було назвати її «Стіною в кінці книги», від думок про старість Петра Мідянки не залишиться й крихти. Адже справжня поезія не старіє ніколи. **Кр**

Петро МІДЯНКА. Діалог. — К.: Критика, 120 с. (о)
(Рецензії див. також: **Кр** чч. 19'03, 1'04)

видання має розкішну структуру. По-перше, сам текст із п'яти «сходинок» до переплетення між світом і суб'єктивністю, по-друге, додаток з робочими нотатками та своєрідний «текст на узбіччі», первинно вилученим автором з композиції праці. (Єдине, чого бракує-таки українському перекладу, — покажчиків та приміток, котрі інколи потребує навіть фахова аудиторія).

У «Видимому й невидимому» багато красивих висловлювань. Приміром, про філософію як переконвертування мовчання й слова одне в одне. Або про філософію, що ставить питання тому, хто не говорить. Але волю сприймати їх саме як мистецтво. І в цьому плані текст Мерло-Понті — не взірць науковости. Хоча, у принципі, він і сам стверджує, що філософія — не наука.

Навіть, коли не тішитися в порівняннях, однак на думку спадають згадки про незакінчений рукопис останньої роботи Арндт, про завершену (але останню!) книгу Барта з його

роздумами про скінченність людського життя, нотатники Камю або щоденник Марселя — теж про дочасність людського існування. І тепер ось — текст Мерло-Понті, у якому повно зовсім не несподіваних речень про скінченність людського, смисл нескінченного запитування або одночасну присутність/відсутність. Але, можливо, і наше сподівання, пошук тих речень запускається фактом існування причини незакінчености книги. А в задумі то мала би бути трилогія, присвячена не тільки видимому й невидимому, походженню істини, прозі світу та, звісно, людині. Ось так завше — питання про те, що таке людина — наприкінці. І без відповіді. Лише — «**Моє тіло, як видима річ, міститься у великому видовищі.**» **Кр**

Моріс МЕРЛО-ПОНТІ. Видиме й невидиме (з робочими зошитами). — К.: КМ Академія, 268 с. (о)

КАРПАТСЬКИЙ ІНДИВІДУАЛІЗМ

ДАЙЖЕСТ

«Книга — це інтимний продукт автора і видавця. Держава тут — третій зайвий» — вважає редактор потужного мукачівського видавництва «Карпатська вежа» Мирослав Дочинець, адже «мій батько каже: хто з панями оре, той задом волочить...» Також пан Мирослав, християнин і видавець, докоряє владі за представницькі видання: «Вважаю за гріх у той час, коли народ напівголодний, за народні гроші видавати шикарні фоліанти, кожен з яких тягне на місячну пенсію».

Товарищ
Львів — майже Київ...

Газета соціалістів вивчала асортимент львівських книгарень: «Большинство представленного там асортимента до боли напам'ятує наших киевських книжних магазинів... Литератури типу Донцової, Акуниної, Коэльо, Норбекова, Мураками і подібних ім Гаррі Поттерів во Львові, так же, як і в Києві, великое множество... Кстаті, покупателів в книжних магазинах на удивлення мало».

...АЛЕ ЗОВСІМ НЕ ТОРОНТО

Те саме досліджувала й газета американських українців: «На полиці у львівській книгарні лежать два видання книжки британського політолога **Карла ПОППЕРА** «Громадянське суспільство». Одне видання — переклад українською мовою, друге — російською. Книжка серйозна, наукового типу, з актуальною темою: адже саме будується в Україні те, що називають «громадянським суспільством». І каже Леся Коваль: книжка російською мовою продається, розходиться, а український варіант лежить на полицях нерозпроданий. І то у Львові!».

СП **СТОЛИЧНЫЕ НОВОСТИ**

ТІА ТІЛЕСНА В ТІІ ДУХОВНІЙ

Андрій КОКОТЮХА досліджував, що й як їдять в сучасній Україні: «Герої **Юрія АНДРУХОВИЧА** і **Оксани ЗАБУЖКО**... о еде почти не думают», натомість «**Андрей КУРКОВ** великодушню поволяєт своим героям подкрепиться при каждом удобном случае... А вот **Лесь ПОДЕРВЯНСКИЙ** гастрономическими изысками своих героев не балует... **Евгения КОНОНЕНКО** шагнула дальше. Кажется даже, что если бы в Уголовном Кодексе была статья, позволяющая привлечь к ответственности за потребление пищи, писательница обязательно уткнула бы по ней кого-нибудь из своих отрицательных персонажей... Пожалуй, ближе всех к классическому литературному раблеизанству поступил **Владимир ДАНИЛЕНКО**. З алкоголем ситуація простіша: «Своим героям наливают все без исключения современные авторы». **Кр**

27.00 грн

ДАЙДЖЕСТ

Ростислав ПАРАНЬКО перебирає **12 обрuchів Юрія АНДРУХОВИЧА**: «Найперше маємо пародію на міф про Орфея... Орфей (Карл-Йозеф Цумбруннен) у пошуках своєї Еврідіки (пані Рома Воронич) сходить до пекла. Саме так: Україна — це пекло... Орфееві не вдалося вирвати Еврідіку із цього пекла й забрати з собою. Не вдалося через те, що Еврідіка — і тут чи не єдина розбіжність із міфічним сюжетом — так, саме Еврідіка оглянулася назад, на Пепу, що його вона, як виявляється, усе ж кохала. Розчарований Орфей, оплакуючи свою «unglückliche Liebe», блукає дикими лісами, де його врешті-решт розривають менади. Останні на карпатському ґрунті постають у вигляді двох провінційних мордворотів-кримінальників.

Відповідно зображено й самі Карпати: вони повні індустріального мотлоху й пропахли сечею закинутих ракетних шахт; там щокроку «відпочинкові» майданчики з купами сміття й барами-«гадюшниками»; до того ж, ці гори просто кишать небезпечними циганами... Тож і загадковий deus, чи то пак, diabolus ex machina, що бавиться долями героїв і зрештою забезпечує розв'язку сюжету — це Ілько Ількович Варцабич, тінювий бізнесмен і мажор-комсюк в одній особі, метафізичне узагальнення всіх тих, хто «командує парадом» в Україні».

МІЖНАРОДНИЙ ГРОМАДСЬКО-ПОЛІТИЧНИЙ ТИЖНЕВИК
ДЗЕРКАЛО ТИЖНЯ

РАЦІЯ ТИСЯЧУ РАЗІВ

А тим часом **Юрій АНДРУХОВИЧ** постулює: «Безумовно, сто разів має рацію Микола Рябчук, коли, реагуючи на одну з моїх попередніх публікацій, пише про нашу спільну відповідальність. Він має, зрештою, не тільки сто, а й усі тисячу разів рацію в тому, що ми справді заслуговуємо бути там, де ми є. Гадаю, не в останню чергу й тому, що в нас ніхто й ніколи не написав правди про Боснію... Але й про Волинь 1943-го в нас поговорили тільки для годиться... Ми досі не спромоглися видати в себе книжку іншого безжалюгідного польського репортера, Павла Смоленського, з його пронизливою правдою про акцію «Вісла». Мовчу про обидві чеченські книжки росіянки Політковської. За найвищим рахунком, відсутність у нас подібних літературних документів якнайвиразніше свідчить про рівень громадянської несвободи і загальмованості».

НА СУСПІДНЬОМУ РИНКУ

ТОЧНИЙ ПРОТОКОЛ ПОТОЧНОГО БЕЗУМУ

Цей елегантний томик уможливився завдяки обопільним зусиллям Русского Общественного Фонда Александра Солженицина та The Institute of Modern Russian Culture (at the University of Southern California, Los Angeles, USA). Ідеться про революційну частину щоденника пера художника-мірискуніка, чудового архівіста **Александра Ніколаєвича БЕНУА**. Таємниця нотаток Бенуа розкрилася мені з несподіваного телефонного дзвінка з Лондона князя М.Д.Лобанова-Ростовського...

Олена БАРЯТИНСЬКА

Громадянин посткомуністичного простору майже не помічає навіть і в буденності того, що споконвіку вважалось грубістю, ознакою «грядущого Хама». Бенуа ретельно простежує появу цього знаку, цієї нової якості в культурному житті країни — «вінегрету народів», як висловився персонаж «Мого щоденника», до речі, українець, який у складі культурделегатції Центральної Ради прибув до революційного Пітера з резонною вимогою повернути українські реліквії. Автор щоденника, намагаючися порятувати художні пам'ятки (незалежно від їхнього походження) від зазіхань нових «господарів» сприяв тому, аби делегация повернулася додому, в Україну, з нічим. Але тепер ми знаємо, що ті кілька українських реліквій таки дісталися Радянської України десь у 30-ті роки, де й були благополучно знищені. А повернувшись українські клейноди, мабуть, тому, що не увійшли (як шкода!) до числа тих 60 тисяч тон (!) предметів мистецтва, проданих Радянським Союзом за кордон задля підтримки диктатури пролетаріату. На щастя, А.Н.Бенуа вже не

був свідком отого нестерпного лиха — не повернувся до СРСР у 1926 році з відрядження до Парижу.

У щоденникових записках цих років щире здивування мистця отим «новим порядком», а згодом і відвертий сум із того ж приводу. Адже приватне життя зі званими обідами, візитами, інтимними бесідами продовжувалося. Як і життя мистецьке — із виставками, публікаціями, відвідинами театрів. Саме тоді художник писав яскраві ескізи костюмів до балету Ігоря Стравінського «Петрушка», натхненний обіцянками спільної з Фокінін постановки в Маріїнському театрі 1917 (!) року. Бенуа був певен, що після нечуваного успіху «Петрушки» в Гранд Опера в Парижі 1911 року, а згодом триумфу опери Стравінського «Соловей» у його ж декораціях та костюмах 1914 року в Парижі та Лондоні — «Петрушка» матиме успіх і в Росії. Хто і яким чином став на заваді й «вийняв душу з російського театру», покиканий розповісти щоденник.

Бенуа спочатку був щиро переконаний, що новий «уряд по культурі» (це про Луначарського) «просто багато чого не знає й не розуміє...» і що він зобов'язаний їм усе

ПЕРІОДИЧНЕ ЖИТТЯ

ЖІНОЧІ СЛЪОЗИ FOREVER

«Нет на свете мужчин и женщин, которые стоили бы твоих слез, а те, что стоят, не заставят тебя плакать.» —

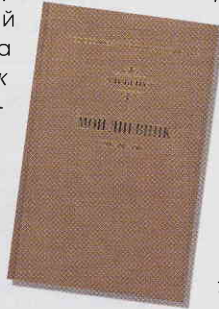
сказав 13-річний Ясик своїй меншій сестричці, коли вона плакала від чергової «людської» образи. Тих образ особливо багато випадає на долю «білих» ворон — наших талановитих дітей, які дедалі більше опиняються за кордоном. Тут — багато талантів, там — таланти цінують, а тому регулярно запрошують (скуповують, сажають на голку грантів тощо) до своїх країн. Чому? Бо це вигідно. І фінансово, і з точки зору перспективи. Ясик і його сестричка вже за кордоном, і слава Богу, може, там дівчинка плакатиме менше, аніж у цій країні, де регулярно плачуть навіть

дорослі. Не від відчаю, — від безсилля добитися справедливості.

Звісно, з точки зору дня сьогоднішнього, втрата талановитих дітей, — не біда. Власне, можливість втекти від непотрібності, від неможливості зреалізувати свій талант на своїй же землі — чи не єдине досягнення в плані свободи, яке ми набули за всі роки незалежності. Тож, хай щастить тобі, Романе Я.Бойкові, вже під іншими небесами стати себе, повторюємо ми, слідом за автором статті **Тетяною ЗАЙЦЕВОЮ**.

Певною мірою про ту «біловоронність» ідеться й у повісті **Гелія АРОНОВА Дела птеродактиля**. Добре це чи ні, але самого таланту для того, щоб чогось досягнути під нашим небом — виразно замало. Не допо-

роздумачити». Але ось черговий сумнів: «подібні пояснення не можуть відбуватися в атмосфері яких-небудь відкритих засідань, а вимагають інтимної обстановки». І автор губиться в здогадах, як би то домогтися інтимності від «заведеного балакуна», від цього «вічно в поспіху дорогою на черговий мітинг агітатора» (до речі, майбутній нарком Луначарській пересувався столицею в експропрійованому... царському автомобілі!). Художник понад усе цінував у людині «батька мистецтва» й не плував життя та сімейство, на відміну від більшовиків: «Коли ж більшовицький переворот вважати за «дягілевський спектакль», можна передбачити і те, у що це виллється надалі. Багато пишноти та фейерверків, але, може статися, вони при цьому попалять і театр...»

Будучи блискучим знавцем творів мистецтва, що знаходилися в приватних домах та палацах Петербурга, Бенуа вважав своїм обов'язком брати участь у роботі різних комісій (напр., «комісії з палаців») нових урядів (Тимчасового, а згодом — і більшовицького). Робив це задля порятунку мистецтва: «... було збережене ядро, що воно не дозволило розповзтися усій справі охорони художніх пам'яток. Жодні сторонні організації чи особи у Зимовому палаці не оселилися».

Звичайно, запанувала ж диктатура пролетаріату, характерні риси котрої Бенуа означив як «разгільдьяйство, в'ялість, кисільність». Потвердження цьому художник знаходив мало не щодень, читаючи газети: «Знову вплив податок на прибуток у вигляді декрету народних комісарів. Він вражає своєю жорстокістю й безглуздя. Загроза конфіскацією всього майна в разі невнесення належної суми до 20 грудня (1917 р.)».

може й робота, необхідно ще й уміння витримувати приниження, чогось не бачити, коли треба — змовчати. Коли ж цим звичним умінням Господь Тебе обділив, лишається, як герою повісті Даку (Захару Суботніку) лише пробувати себе в якості приватного детектива, єдиним помічником і мозковим центром якого стає старенька матуся. За все треба платити — за правильне (чи не взяти це слово в лапки, хвилюючи його в прямому значенні?) виховання сина — передусім. А справа, що нею йому випало займатися, банальна, як двері: раптово гинуть старі люди, яких доглядали в обмін на житлоплощу.

Відкривається ж число п'єсою **Прощання Дон Жуана Андрія МІЛЛЕРА** (справжнє прізвище автора редакція не розголошує). Трагіфарс припав до смаку

Прозорливість творчого розуму наводить А.Н.Бенуа на таке формулювання: «Я навіть гадаю, що Клейнміхелі, Аракчеєви, Муравйови є менш шкідливими, аніж бездарні «хороші люди». І вся наша інтелігенція, либонь, тому й «збурена більшовиками», що вона загрузла в суцільній бездарній «порядності». Тому й уможливилися «проекти, котрі схилиють до насадження і до напрацювання принципів «пролетарського мистецтва»». Дуже просто сформулював художник крах подібних ілюзій:

«Невже поміж них (більшовиків) і дійсно є такі святі ідіоти, котрі вірять у можливість культури (її стану, її розвитку) поза психологією особистого інтересу?.. було б спокійніше на душі, аби на чолі руху й серед його керівників стояли б люди не такі вже аж обдаровані, не такої аж голубиною чистоти, скільки зміїної мудрости».

День за днем «цінні думки, що виникли внаслідок нічного безсоння» — як назвав художник свої розмірковування з приводу побаченого, перетворювалися на «точний протокол поточного безуму».

Як відомо, рукописи не горять. Отож, князь Микита Лобанов-Ростовський, знаний банкір та колекціонер живопису, у своїй телефонограмі коротко сповістив мені родинну історію, про те, що революційний щоденник Бенуа замкнули в банк аж на 50 років, аби не зашкодити хисткій, проте позитивній репутації художника в СРСР. Лишається додати, що науковий апарат «Мого щоденника» становить чи не половину книги. Тобто, не лише історики мистецтва, а й дослідники революції в Росії, одержали солідний документ. Українським ученим також є чим посмакувати.

КІ

А.Н. БЕНУА. Мій щоденник 1916–1917–1918. — Москва: Русский путь, 704 с. (п)

6.00 грн

самому Хостікоєву. Із приводу твору відомий актор сказав: «Я открыл пьесу с некоторым сомнением, так как имя автора мне ничего не говорило, но, бего пробежав глазами первые строки, я вдруг попал под почти магическое влияние этих быстрых забавных диалогов, этих неожиданных поворотов сюжета, этого сочного и такого театрального языка. По мере чтения пьеса, не теряя своего остроумия, становилась сложнее, в ней проступали непростые философские идеи и коллизии, и не все в авторской концепции мифа о Дон Жуане вызвало мое внутреннее согласие и понимание...» Попри певний спротив, народний артист зізнається, що автором несподівано для нього. Що ж, банальностей «Радуга» не друкувала, принаймні року 2003-го.

КІ

ПОРТРЕТ У ПРОФІЛЬ

Уперше потрапивши до Києва, відчула, що насправді існує два міста. Перший Київ — це той старезний, що мешкає в давніх кам'яницях, золототерхих церквах та старих деревах... Другий створений комунікацією сьгоднішніх мешканців столиці, що живуть у метрі, автомобілях, «з'європеїзованих офісах» та бетонних багатоповерхівках. Пізніше усвідомила, що місто — це все ж його мешканці, а давнина — це тло, що створює своєрідну атмосферу та впливає на людей.

Марія ХРУЩАК

Що день у день будується мерщій?

Хрещатик мій.

«Поетичний катехізіс», М.Лукаш

51.00 грн

У своєму альбомі фотограф **Євген ДЕРЛЕМЕНКО** малює поетично. Він досліджує межі міста та вічно нового простору неба. Київ ранішній, у яскравих відблисках ліхтарів та рекламного освітлення. Верхівки Лаври на тлі Троєщини, зворушливий трепет національних стягів на унікальному (на тлі інших європейських столиць) Майдані нашої Незалежності, неординарні гасла місцевих рекламодавців, McDonalds «під благословінням» архистратига Михаїла...

Часом трапляються суто рекламні світлини, та хіба можна уявити, приміром, Поштову площу без велетенського рекламного щита з гаслом «Спочатку була кава»? Навіть сусідній фасад після реконструкції розпензлювали в червоні кольори, щоб усе було в тон. Та чи можна взагалі уявити сучасну столицю без цього? Ні. Отож-бо.

Проте, йдеться про альбом. І він справді в дечому непоганий: крейдований папір, доволі якісні світлини, вступ та список ілюстрацій чотирма мовами, є навіть натяки на дизайн та художній смак.

І місто живе на його сторінках своїм щодня новим-старим-буденним життям, і в кожного киянина свої справи: хтось рибажить на дніпровій кризі, хтось приймає сонячні ванни в Гідропарку, рум'яний дякон прикрашає співом службу, а хтось просто дефілює вечірнім містом. І Київ «росте, молодіє, і з непохитною впевненістю дивиться у майбутнє». І ніякого цинізму! Не подумайте, що я не люблю це місто у всій палітрі його барв. Адже Київ — це його мешканці.

КІ

Євген ДЕРЛЕМЕНКО. Київ. — К.: Балтія-Друк, 144 с. (п) (Рецензія див. також: КІ ч.15,16'03)

КНИГА — ПОШТОЮ

ВИ ШУКАЄТЕ КНИГУ?

Скористайтесь допомогою служби «Книга — поштою».

Будь-яку книжку з розміщених на наших сторінках з позначкою Ви можете замовити в нас та отримати на пошті післяплатою.

Для цього треба **надіслати нам замовлення**, в якому обов'язково **вказати**: автора книги, назву книги, назву видавництва.

Адреса для замовлення: ТОВ «Редакція газети «Книжник-review», а/с 135, Київ-70, 04070.

Повний прайс наших книжок Ви також **можете замовити** за адресою:

olga@elitprofi.com.ua або ознайомитися з ним на сайті **www.review.kiev.ua**

23.00 грн

1. Юрій АНДРУХОВИЧ. Дванадцять обручів. Сер. «Критичні тексти». — К.: Критика, 320 с.(о) (Рецензії див. також: Кр чч.18,20,22'03, 2'04)

Довкола роману вже зламано стільки списів, що, здається, його можна було б і не представляти додатково: когось він дратує, комусь — подобається, але байдужих поміж його читачів шукати марно. Тут і майже сакральна ініціація втратою цноти, і пробудження диявола спокуси в кожному з нас, і криза 40-річних, і імітація життя замість його реального наповнення. Але стилістика! — о, тексти Андруховича варто читати лише заради одної неї.

2. Володимир ЛИС. Романа. — Л.: Кальварія, 168 с.(п) (Рецензії див. також: Кр ч.13'03)

Андрій Кокотуха пропонує так рекламувати цю книжку: «Кілька століть поспіль нащадки роду волинського шляхтича народжуються з унікальними гіпнотичними здібностями. Використовуючи свій дар, наш сучасник, теж з цього старовинного роду, лікар-психіатр починає ставити над пацієнтами жахливі експерименти. Він повністю підкоряє собі їхню волю, навіть більше — перетворює декого на зомбі-гіпнотизерів. Сестра лікаря закохується в одного з пацієнтів, що має нестандартну психіку, яка відкриває для брата-лиходія нові горизонти професійного зростання. Аби врятувати коханого, жінка-гіпнотизер одружується з ним. Цінний екземпляр тікає спочатку з лікарні, потім — від дружини. Зомбі-гіпнотизери, вірні слуги свого творця-лікаря, починають полювати на втікача». Про те, чим закінчиться велике полювання — в книзі, яку можна замовити і у службі «Книга поштою» від Кр.

3. Марина ГРИМИЧ. Магдалинка. — Л.: Кальварія, 148 с.(п) (Рецензії див. також: Кр чч.5,11'03)

18.50 грн

18.50 грн

17.50 грн

17.00 грн

Мордувалися собі чотири жіночки: знівсініло-безбашенний, схильний до запоїв, холерик, «меланкольна» спляча красуня, привітно-правильний сангвінік-рукодільниця та в'їдлива флегма й безпощадна боротьбистка з мікробами (подейкують, що насправді вони зовсім «не такі»). Отож, із читачами колишні однокласниці й членкині закритого товариства з украї обмеженою відповідальністю ім. Марії Магдалини, чия відповідальність обмежувалася одним прикритим фактом — задоволеною, а тому важкою для лікування хворобою під назвою кохання до... одного-єдиного мушціни.

4. Лариса ДЕНИСЕНКО. Забавки з плоті та крові. Сер. «Коронація слова». — Л.: Кальварія, 128 с.(п) (Рецензії див. також: Кр ч.18'03)

Ця новела, майже роман, Лариси Денисенко — тонка мініатюра. Не стільки за розмірами, скільки за властивий саме мініатюрі концентрації та ущільненості смислів, відшліфованості деталей. Тонкій — бо за першим, іронічно-карнавальним пластом, відкриваються глибші. І два любовні трикутники (плюс три трикутнички) творять дивну мозаїку історії кохання.

5. Марина ГРИМИЧ. Егоїст. Сер. «Коронація слова». — Л.: Кальварія, 228 с.(п)

Роман став переможцем «Коронації слова—2002». Власне, можна більше нічого й не додавати, що, правда, одна деталь: є нагода поспостерігати за трансформацією мажорно-демократичного нардепа Героргія Липинського від комерційно свідомого й пересиченого жінками й успіхом чепуруна до категорично свідомого, національно-схвильваного й щемно закоханого чоловічка.

НОВИНКИ «КНИГИ — ПОШТОЮ»

№ п/п	Назва книжки	Ціна
1.	Д.КРЕМІНЬ. Синопис. — К.: Факт	17,50
2.	П.ГІРНИК. Коник на снігу. — К.: Факт	17,50
3.	И.ЕВСА. Опись имущества. — К.: Факт	17,50
4.	А.ЗАХАРОВИЧ. Река весеннего завета. — К.: Факт	5,00
5.	М.СОКОЛЯН. Кодло. — К.: Факт	16,00
6.	В.СЛАПЧУК. Сліпий дощ. — К.: Факт	17,00
7.	М.ЗЕРОВ. Українське письменство. — К.: Основи	101,00
8.	Р.КОНКВЕСТ. Роздуми над сіпюндрованним сторіччям. — К.: Основи	31,00
9.	Т.ЯКОВЛЕВА. Руїна Гетьманщини: Від Переяславської ради-2 до Андріївської угоди (1659—1667 рр.). — К.: Основи	36,50
10.	Д.ПЛАВЛИЧКО. Рубай. — К.: Основи	12,50
11.	Українсько-російський словник. — К.: Довіра	16,00
12.	І.ДЗЮБА. Пастка. Тридцять років зі Сталіним, п'ятдесят років без Сталіна. — К.: Криниця	10,00
13.	Шляхи сподівань. Сер. «Шкільна бібліотека». — К.: Грамота	21,00

КНИГИ ЦЬОГО ЧИСЛА

№ п/п	Назва книжки	Ціна
	С.ЖАДАН. Біг Мак. — К.: Критика	20,00
	С.ЖАДАН. Історія культури початку століття. — К.: Критика	17,00
	О.ІРВАНЕЦЬ. Любитель!.. Вірші з трьох книжок і поза них. — К.: Критика	20,00
	П.МІДЯНКА. Дижма. — К.: Критика	17,00
	Ю.АНДРУХОВИЧ. Дванадцять обручів. — К.: Критика	23,00
	М.РЯБЧУК. Дві України: реальні межі, віртуальні війни. — К.: Критика	20,00
	Я.МАРТЕЛ. Жизнь Пи. — К.: София	41,50
	Д.БОНДАРЕНКО. Пацюк. — Дніпропетровськ: Дніпро-ВАЛ	6,00
	Відлуння самотності. Кнут Гамсун та контекст українського модернізму. — К.: Факт	30,00
	Досвід кохання і критика чистого розуму. Валер'ян Підмогильний: тексти та конфлікт інтерпретацій. — К.: Факт	27,00
	Енциклопедія постмодернізму. — К.: Основи	73,00
	Митрополит Андрей Шептицький. Документи і матеріали 1941—1944. — К.: Дух і Літера	23,00
	М.ВОРОБІЙОВ. Слуга півоної. Поезії. — К.: Просвіта	17,00

12-й день лютого

Никто ничего не отнял —
Мне сладостно, что мы врозь!
Целую вас через сотни
Разъединяющих верст.

(Маріна Цветаєва,
12 лютого 1916-го)

1378 Митрополит Київський Алексій, який нещодавно переїхав до Москви, очікуючи на прихід смерті, одягнув хрест із мощами на Сергія Радонежського. Це сталося всупереч волі князя Дмитра Івановича, який хотів бачити новим митрополитом духовника Мітія. Саме для цього князь ще 1376р. постриг його в ченці. Сергій Радонежський, усвідомлюючи, що Московський князь не згоден із його кандидатурою на пост митрополита, прийняв хрест від Алексія «в ім'я монашеского послушання», але від катедри відмовився. Наслідком став розкол церковної та світської влади в Московії: Сергій Радонежський та Діонісій, єпископ Суздальський, усупереч волі князя відхилили кандидатуру Мітія. Так розпалась московська спілка трону та вівтаря.

1554 За звинуваченням у державній зраді страчено леді Джей Грей, яка була королевою Англії впродовж дев'яти днів.

1804 Помер німецький філософ, засновник трансцендентального ідеалізму Іммануїл Кант.

1809 Народився британський дослідник природи, автор теорії еволюції Чарльз Дарвін.

1818 Народився український художник, один із найближчих приятелів Т.Шевченка, Василь Штернберг. 1840-го вони мешкали в одній квартирі в Петербурзі. За цей період Штернберг намалював олівцем кілька портретів та шаржі Шевченка — «Шевченко з ковдрою» і «Замість чаю ми побрилися». У «Кобзарі» 1840-го як фронтиспис уміщено офорт художника «Кобзар з поводирем».

1933 Цей вірш Богдан-Ігор Антонич написав саме 12-го лютого. Про кого б то?

ПАРОДІЯ ДО «ДИВНОГО ГОСТЯ»

Прощай мені рукою!
Три на три є шість.
Сидить поет над рікою,
огірка поволі їсть.

Небо синє знов,
немов ультрамарина.
Розміряна дівчина
марить про любов.

1945 У бою з совецькими військами загинув командир УПА-Північ полковник Дмитро Клячківський.

1955 США почали посылати військових радників до Південного В'єтнаму.

1955 Прийнято рішення про будівництво космодро-

му Байконур.

1960 Помер український письменник, етнограф та археолог Федір Потушняк. У 1941—1944 роках був редактором видань «Подкарпатського Общества Наук», із 1946 — доцент Ужгородського університету. Автор чисельних розвідок з етнографії та історії культури Закарпаття.

1973 Північний В'єтнам звільнив перших американських військовополонених.

«КНИЖНИК-КАЛЕНДАР»

ТОП — січень 2004

літературно-книжкова проблематика в періодичі загального спрямування

Рейтинг укладений за сукупністю експертних оцінок регулярності появи матеріалів літературно-книжкової проблематики та резонансності окремих публікацій. Моніторинг здійснювався за 51-ма виданнями.

Краці матеріали

1 (2)*		Світлана КОРОТКОВА. Тетяна Толстая: «Я проти девізу — жодного дня без рядка»; Катерина БОТАНОВА. Тематична сторінка «Книжкова лавка» (10.01.2004); Михайло МИЩЕНКО. «Міф ХХІ століття»: творення російської національної міфології; Володимир БУРБАН. «Лексикон», що не має аналогів; Рустем ДЖАНГУЖИН. Право на позитив (24.01.2004); Дмитро КОТЛЯР. Книга у заручницях юридичної казуїстики (31.01.2004)
2 (1)		Ігорь БОНДАРЬ-ТЕРЕЩЕНКО. Глибока Європа; Андрей КОКО-ЛЮХА. Через желудок; Ольга ГРИНБЕРГ. Хроніки от хулігана (13.01.2004); Сергій ЖАДАН. Петро Мідянка — русин чи хохол? (20.01.2004); Елена РЫБАКОВА. Товарищ Мальчиш (27.01.2004)
3 (4)		Інна КОРНЕЛЮК. Олесь Ульяненко: «Коли занудить від прочитаного — це вже реакція» (14.01.2004); Антон РІЗНЕР. Неграмотна граматики або Сіма у фуфайці (30.01.2004)
4 (-)		Анна КОТЛЯР. Культ-урология (12.01.2004); Лариса ДАНИЛЕНКО, Александр ВІНОГРАДОВ, Насон ГРЯДУЩИЙ, Евгений МИНКО. Тематична сторінка «Бумажный пейзаж» (26.01.2004)
5 (-)		Тетяна ЩЕРБАЧЕНКО. Рубрика «Книжкова полиця» (2004, №1)
6 (3)		Людмила ТАРАН. Тематична сторінка «Слово» (14, 28.01.2004)

8 (13) «Високий замок»; 9 (7) «Киевский телеграф»; 10 (-) «Без цензури»; 11 (-) «Старий Замок»; 12 (9) «Голос України»; 13 (5) «Пік»; 14 (15) «Українське слово»; 15 (10) «Львівська газета».

* у дужках — місце в попередньому рейтингу

ЩО НАСНИТЬСЯ СТАРЕНЬКІЙ ФРАНЦІЇ

Виявляється, французька п'єса може бути не тільки сучасна, але й новітня. Тільки не подумайте, що її буквально «видирають» з-під авторського пера. Мовляв, ще й чорнило не встигло обсохнути, як вона вже інтерпретується у мізках режисера...

Уляна ГЛІБЧУК

П'єси, які видав центр театрального мистецтва ім. Леся Курбаса у видавництві «Юніверс», не претендують на подібну мобільність. Принаймні справжня слава до Бернар-Марі Кольтеса, одного з культових постатей сучасної драматургії, прийшла лише після його смерті 1989 року. Веду до того, що часові рамки «новітності» не такі вже й вузькі. Кілька десятиліть... Після піку слави Беккета і Йонеско — ціле покоління. Щоправда, Барбара Брей, у минулому відомий режисер радіо-п'єс на Бі-Бі-Сі, на прес-конференції театрального «Безвілля» чомусь не згадала авторів «Новітньої французької п'єси». Можливо тому, що пані Барбара була ще й коханою жінкою Семюела Беккета... Зрештою, з точки зору коханої жінки, хіба щось нового може відбутися після театру Беккета? Подібний декаданс вібрує й у Парижі. Мовляв, втрапивши цимус ілюзії, кого зацікавить цей старожитній релікт — театр? Далєбі не знаю, чи варто французам на щось наркати. Мають Елен Сіксу, Жаннін Вормс... Ми наразі — тільки переклада. Правда, оригінальним творам Євгені Кононенко не закинеш ані сентименталізм, ані якийсь особливий мелос, тож за її переклад «Повернення в

пустелю» Кольтеса була більш-менш спокійна. Та й решта не розчарувала. Згадала давнє есе Ігоря Помєранцева. Його спробу в м'яких тонах змалювати дух ностальгії сучасної Британії. Офіцерський мундир серед пустелі та джунглів — символ цивілізації... У французів — схожа історія. За колонізаційний коктейль «нафти й кокосового молока» взявся Кольтес. Безжалісно і з сарказмом. Такий собі європейський Аладін, потираючи чудодійну лампу, викликає духів минулого. Ще й провокує їх до злягання з духом «тривання миті». Ніякого тобі кміше французької галантності. Жлобізм, «виноградна» дрімота. Штіль...

Що наснитися старенькій Франції? Ностальгія намалює лубкові оази: огорнешся найтоншим шовком — арабськими прянощами залосочке ніздрі... Почнетесь свято Рамазан. Азіз пролепече: «Військові вважають, що я араб, мій хазяїн каже, що я прислужник, військова служба каже, що я французький громадянин, а я сам кажу, що я дурень... я ненавиджу Алжир так само, як і Францію...» Десь в цю мить злетить у повітря арабське кафе. Французька Фатіма народить двох муринят. На ймення Рем і Ромул. Аль-Ід Ас Гашир*

*Кінець свята Рамазан. Кр

Новітня французька п'єса. Сер. «Світлова драматургія». — К.: Юніверс, 272 с. (о)
(Рецензія див. також: Кр чч.13,15'03)

КНИЖКОВА МЕДІА-ПАНЕЛЬ

«ХРЕСТОМАТІЯ» РОКУ 2003: НОМІНАЦІЯ

71-64

ПЕРЕДПЛАТА
2003/2004

приватні передплатні агенції

де можна купити "Кг"

Дніпропетровськ
вул. Столярова, 10, оф.8
778-00-93
"Бібліотека прес-інформ"

Дніпропетровськ
вул. Набережна Леніна, 15а
744-16-61, 744-14-35
ТОВ "Фірма "Меркурій"

Донецьк
вул. Артема, 84
381-09-32
"Ідея"

Запоріжжя
вул. Леніна, 152в, 405
61-10-71, 49-00-44
ПП "Випорхонук"

Київ
вул. Генерала Шутова, 9
456-76-79
ТОВ "Бізнес Преса"

Київ
вул. Мала Житомирська, 11, к.2
228-00-24, 228-61-65
ТОВ "Фірма "Періодика"

Київ
вул. Набережно-Лугова, 7
290-77-45, 573-96-49
АТЗТ "Самміт"

Львів
вул. Генерала Чупринки, 71, 117а
97-15-15, 97-02-18
РА "Львівські оголошення"

Миколаїв
вул. Дунаєва, 36
47-35-03, 47-25-47
ТОВ "Ной-Хау"

КИЇВЩИНА

книгарня "БУКВА"
(вул. Льва Толстого, 11/61)
книгарня "ЗНАННЯ"
(вул. Хрещатик, 44)
книгарня "КАЗКА"
(вул. Райдужна, 15)
книгарня "НАУКОВА ДУМКА"
(вул. Грушевського, 4)
книгарня "ОБЕРЕГИ"
(вул. Саксаганського, 40/85)
книгарня "ОРФЕЙ"
(пр. Червоних козаків, 6)
книгарня "СЯЙВО"
(вул. Велика Васильківська, 6)
книгарня КМ Академії
(вул. Сковороди, 2)
книгарня "МИСТЕЦТВО"
(вул. Хрещатик, 24)
кав'ярня-книгарня "БАБУЇН"
(вул. Б.Хмельницького, 39)
Ятка Костянтина РОДИКА
(Андрійський узвіз, 2в)
інтернет-магазин "БАМБУК"
(www.bambook.com)
торговельний центр "КВАДРАТ"
(пл. Слави, ятка "Українська книга")
книжковий базар "ПЕТРІВКА"
(ряд 51, місце 5, 6)
мережа кіосків "ФАСТІВПРЕСА"

ІВАНО-ФРАНКІВЩИНА

книгарня "КРЕДО"
(м. Калуш, пр. Лесі Українки, 14)
книгарня "АЗБУКА КЛАСИКИ"
(м. Коломия, ТЦ "Водолій")
книгарня "БЕРЕГІННЯ"
(вул. Січових стрільців, 15)
мережа кіосків "ЗПС"
поштові відділення УКРПОШТИ

ДНІПРОПЕТРОВЩИНА

книгарня "КНИЖКОВИЙ СВІТ"
(вул. Леніна, 11)
книгарня "ТЕХНІЧНА КНИГА"
(вул. Карла Маркса, 40)
книгарня "ПРИДНІПРОВСЬКА"
(вул. 60-річчя Жовтня, 2)
книгарня "КНИГИ" №6
(вул. Воронцова, 9)
книгарня "КНИГИ" №85
(вул. Косіора, 36-а)
книгарня "КНИГИ" №116
(вул. Калінова, 53)
поштові відділення УКРПОШТИ

ЛЬВІВЩИНА

книгарня "ГЛОБУС"
(вул. Галицька, 12)
книгарня "КНИГАРНЯ НТШ"
(пр. Шевченка, 8)
книгарня "УКРАЇНСЬКА КНИГАРНЯ"
(пр. Шевченка, 8)
книгарня "ЕНЕЙ"
(вул. Тургенєва, 52/7)
книгарня "ЦЕНТР УКРАЇНСЬКОЇ КНИГИ"
(вул. В. Великого, 34)
книгарня "СКАРБНИЦЯ"
(вул. Фурманська, 5/28)
мережа кіосків "ТОВ ПРЕСА"

ЧЕРКАСИ

мережа кіосків ТОВ "ПРЕСА"

ЧЕРНІВЦІ

книгарня "ЦЕНТР УКРАЇНСЬКОЇ КНИГИ"
(вул. Центральна, 10)
книгарня "НАУКА"
(вул. Заньковецької, 4)

ЛУЦЬК

мережа кіосків "ІНТЕРПРЕС-ЛУЦЬК"

УЖГОРОД

книгарня "КОБЗАР"
(пл. Корятовича, 1)

ЧЕРНІГІВ

поштові відділення УКРПОШТИ

ВІННИЧИНА

мережа кіосків ТОВ "ПРЕСА"

ОДЕСА

книгарня "ЕПОС"
(вул. Троїцька, 28)

РІВНЕ

книгарня "ДРУЖБА"
(Майдан незалежності, 5)
книгарня "ЗНАННЯ"
(Майдан незалежності, 5)
книгарня "СЛОВО"
(вул. Соборна, 57)
поштові відділення УКРПОШТИ

ДОНЕЦЬК

передплатне агенство "НВП "ІДЕЯ"
(вул. Артема, 84)

ціни на передплату

3 місяці 15,15
6 місяців 30,30
12 місяців 60,60*

* всі ціни вказано у гривнях

НАШ INDEX

21644

